

disse, qd hoc somnio dici diuinius potest? Euidetia: qd adeo pspicuum est ut non sit ptermittendum. Megara: urbe graeciae: & est nominatius huius nominis Megara formatus ab accusatio graeco sicut crathera. Circunueto. Decepto. Diuersabat. Hospitabat. na diuertere: est ad diuersa uertere seu de uia in hospitium: unde diuersorium locus ad que de uia diuertimus. si domus hospitalis. Danauit. Quia seipm accusabat: qd eiusmodi somnius crederet. Ne/cis saltē ultionē: Ne cētū erraret annos: qd inulti & insepulti cētū errabāt annos. Vir. centū errāt annos. uolitatq; ea flumina circū. Luc. Vmbracq; erraret crassus inulta. Capitale. Quia magistratibus tradidit: ut eū capite punirēt.

THE. Megara. Megara ciuitas ad Isthmum medii Atticae Bœotiaeq; finibus: i umbilico Peloponesi: nomen habuit a Megareo: quem genuit Apollo uel Aegeus ex Padiōe natus Erechthei filio: cui pater exitit Vulcāus: uel ab asperitate regionis: ut alij sentiunt. Hæc ex Strabone Pausaniaq; & Stephano, quæ tunc a nominatio formaretur: si Megar in eo casu dici posset: id quod apud auctores inuenit nemo.

OLI. **M**ulta et iter diu & uigiliis. Transit ad capitulum de miraculis: qd ueluti somniis cæcitatibus nube adūbrata hoibus apparuerūt: na miracula sunt cognita difficillima sicut somnia. sunt at Miracula qd cūq; pter naturæ usum eueniūt. Costiterint. Quia rōne facta sint & eueniūt.

Mira-
cula **C**um apud lacū. Hæc historiā Livi lib. ii. commemorat. de miraculo uero nullā prorsus mētionē facit: tātū dicit adē Castori dictatore uo-

Ca-
stor &
Pol-
lux
in acie
Roma-
mana
pug-
nant uisse: nec id affirmat: sed ita fieri dicit. Plutarchus uero & Cice, auctores sunt: qd dū Romā cū Tusculanis bellū haberent duce Aulo posthumio dictatore: & apud lacū regillū pugna commissa ad multū diei tracta foret: & in neutra partē uictoria inclinaret: uisi sunt Pollux & Castor. p. ro. fortiter pugnare: qd copias hostiū poenitus pfuderūt. Dionys. lib. vi. post pugnae narrationē. In hac inq; pugna dē postumio dictatori: & qd cū eo erāt in acie eqtib; apparuisse duos iuuenes: & forma magnitudine longē superiores uiris: quos nūc nra natura nutrit: pubescereq; incipientes: ducētes egratū Ro. & qd obuiā latinog; irēt feriētes hastis: p. pellētēsq; & cohortātes socios postq; fugā latiorē captio nēq; castroq; suog; inclināte iā die i uesperis uisi eēt in Romāo foro eodē habitu adolescentes dnr duo: bellicas induti lenas: p. ceriq; & pulcherrimi eādē habētes ætatē: faciēq; seruātes: tanq; redeūtiū ex plio: specie pugilū equosq; madidos sudore adducētes: ascēdētēq; aiūt de inde utrūq; equos abluere ad scaturiginē: qd manat iuxta tēplū uestæ: lacū faciēs pfundū puiū multis cursitatibus & si quid eēt ab exercitu noui discere postulātibus: narrasse eos pugna ut fuerat: & qd uicissent Romani nuntiasse: discendentēsq; inde dicunt eos ex foro a nemine uisos amplius: die postero acceptis litteris a dictatore cognouerunt de apparitione numinum in prælio: & eos fuisse Castoris & Pollucis simulacra.

OLI. **T**ē bello macedonico. Pub. Vatinio Cice. lib. de na. deo. Et in nostro inquit populo & in cæteris deoq; cultus religionūq; sanctitates existūt in dies maiores atq; meliores: idq; euenit nō temere: nec casu: sed qd etiā præsentia suā diuī declarant: ut apud Regillū bello latinog; cū postumius dictator cū Octauio Manilio Tusculano plio dimicaret: in nostra acie Castor & Pollux ex equis pugnare uisi sunt: & recēti memoria idē tyndaride Persen uictū nūciauerūt. Penim Vatinus auus huius adolescentis: cū ei præfectura reatina Romā ueniētī noctu duo iuuenes in equis albis dixissent: regē Persen illo die captū: senatui nunciasset: priō qd si temere de repu. locutus esset: in carcerē cōiectus est. Postea a Paulo litteris allatis cū idē dies cōstitisset: & agro a senatu & uacatione donatus est: nec illud ptermittā: licet nō ad rē: sed qd simile est huic: quo tempore Cato erat Vtica: quidā nocte ueniēs nunciavit Catoni die tertia ante cōmissum certamē castra Scipionis capta fuisse: castra reg; uictorē: Scipionē & Iubā cū paucis euasisse: reliquas copias funditus deletas: hoc legi in uita Catonis. Reatina præfectura: qd præfectus erat reati: ac si diceret præfectura uicētinæ erāt quædā præfectura ad quas mittebant a

erat uidit in somniis comitē suū orātem ut sibi cauponis insidiis circunuento subueniret. posse. n. celeri eius accursu se imminente periculo subtrahi. quo uiso excitatus profiluit. tabernamq; in qua is diuersabatur petere conatus est. pæstifero deinde fato eius humanissimum propositum tanq; superuacuum damnauit. & lectum ac somnum repetit. Tunc idem ei saucius oblatu obsecrauit. ut qui uitæ suæ auxiliū ferre neglexisset: necis saltē ultionem non negaret. Corpus enim suū a caupone trucidatum tum maxime plastro ferri ad portā stercore coopertum. tā constātib; familiaris precibus compulsus protinus ad portam cucurrit. & plastrū. quod in quiete demōstratū erat. comprehendit. cauponēq; ad capitale supplicium perduxit.

De Miraculis. Cap. VI.

Multa et iter diu & uigiliis. acciderūt p. inde ac tenebrarū: soniq; nube iuoluta. qd qd uñ manauerit: aut qd ratiōe cōstitierint dignoscere arduū ē: merito miracula uocent. Quorū e magno aceruo imprimis illud occurrit.

Qum apud lacū Regillū. A. posthumius dictator & tusculanorū dux Manilius octauius magnis uirib; iter se cōcurrerēt ac neutra acies aliq; diu pedē referet: Castor ac Pollux rōanarū partū ppugnatores uisi: hostiles copias penitus fuderūt.

De Publico Vatinio.

Tē bello Macedonico. P. Vati. reatiæ pfectura uir: noctu urbē petēs existimauit duos iuuenes excellētis formæ albis equis residentes

Publico Vatinio. Pub. Vatinio Cice. lib. de na. deo. Et in nostro inquit populo & in cæteris deoq; cultus religionūq; sanctitates existūt in dies maiores atq; meliores: idq; euenit nō temere: nec casu: sed qd etiā præsentia suā diuī declarant: ut apud Regillū bello latinog; cū postumius dictator cū Octauio Manilio Tusculano plio dimicaret: in nostra acie Castor & Pollux ex equis pugnare uisi sunt: & recēti memoria idē tyndaride Persen uictū nūciauerūt. Penim Vatinus auus huius adolescentis: cū ei præfectura reatina Romā ueniētī noctu duo iuuenes in equis albis dixissent: regē Persen illo die captū: senatui nunciasset: priō qd si temere de repu. locutus esset: in carcerē cōiectus est. Postea a Paulo litteris allatis cū idē dies cōstitisset: & agro a senatu & uacatione donatus est: nec illud ptermittā: licet nō ad rē: sed qd simile est huic: quo tempore Cato erat Vtica: quidā nocte ueniēs nunciavit Catoni die tertia ante cōmissum certamē castra Scipionis capta fuisse: castra reg; uictorē: Scipionē & Iubā cū paucis euasisse: reliquas copias funditus deletas: hoc legi in uita Catonis. Reatina præfectura: qd præfectus erat reati: ac si diceret præfectura uicētinæ erāt quædā præfectura ad quas mittebant a

OLI. **T**ē bello macedonico. Pub. Vatinio Cice. lib. de na. deo. Et in nostro inquit populo & in cæteris deoq; cultus religionūq; sanctitates existūt in dies maiores atq; meliores: idq; euenit nō temere: nec casu: sed qd etiā præsentia suā diuī declarant: ut apud Regillū bello latinog; cū postumius dictator cū Octauio Manilio Tusculano plio dimicaret: in nostra acie Castor & Pollux ex equis pugnare uisi sunt: & recēti memoria idē tyndaride Persen uictū nūciauerūt. Penim Vatinus auus huius adolescentis: cū ei præfectura reatina Romā ueniētī noctu duo iuuenes in equis albis dixissent: regē Persen illo die captū: senatui nunciasset: priō qd si temere de repu. locutus esset: in carcerē cōiectus est. Postea a Paulo litteris allatis cū idē dies cōstitisset: & agro a senatu & uacatione donatus est: nec illud ptermittā: licet nō ad rē: sed qd simile est huic: quo tempore Cato erat Vtica: quidā nocte ueniēs nunciavit Catoni die tertia ante cōmissum certamē castra Scipionis capta fuisse: castra reg; uictorē: Scipionē & Iubā cū paucis euasisse: reliquas copias funditus deletas: hoc legi in uita Catonis. Reatina præfectura: qd præfectus erat reati: ac si diceret præfectura uicētinæ erāt quædā præfectura ad quas mittebant a

pratore Urbano praefecti: ut fundi: & formiae cerae: priuernum: anagnia: reate: norisia: arpinum: & alia. ¶ A paulo: Scilicet Aemilio: de quo supra dictum est in capitulo de omnibus. ¶ Vacatioe. Immunitate: & ut uulgo dicimus ex- Vacatio
ptione. ¶ Lacu Iuturna. Nympha. Iuturna fons iuxta numicum fluuium: dictus ut quidam uolunt a Iuturna Turni so- tio
rore: quae a Ioue compressa immortalitate donata est: & munici fluminis Nympha facta: iuxta hunc fontem aedes Iutur-
erat Castoris & Pollucis. ¶ Iuncta. Haud procul erat a fonte templum quod sponte sua uisum est aperiri. na
¶ Reatinae praefecturae uir. Non ex magistratu, sed oppido Reate: quod erat praefectura, de cuius significato plu- THE

obuios sibi factos nunciare die qui praeterierat Persam regem a Paulo captum, quod cum senatui indicasset, tanquam maiestatis eius & amplitudinis uano sermone contemptor in carcerem coniectus: postquam Pauli litteris illo die Persam captum apparuit: & custodia liberatus: & insuper agro ac uacatione donatus est.

De Castore & Polluce.

Castorem uero & Pollucem etiam illo tempore pro imperio P. R. excubuisse cognitum est quo apud lacum Iuturnae suum equorumque sudorem abluisse uisi sunt: Iunctaque fonti aedes eorum nullius hominum manu resecrata patuit.

De pestilentia.

Sed ut ceterorum quoque deorum propitium huic urbi numen exequamur. Triennio continuo uexata pestilentia ciuitas nostra quum finem tanti & tam diuturni mali neque diuina misericordia neque humano auxilio imponi uideret: cura sacerdotum inspectis sibyllinis libris animaduertit: non aliter pristinam recuperari salubritatem posse: quam ab Epidauro aesculapius esset accersitus. Itaque eo legatis missis unicam fatalis remedii opem auctoritate sua: quae iam in terris erat amplissima: impetraturam se credidit, neque eam opinio decepit. pari nanque studio petitur: ac promissum est praesidium. Euestigioque Epidaurii Romanorum legatos in templum aesculapii quod ab eorum urbe quinque milibus passuum distat: perductos, ut quicquid inde salubre patrie laturos se existimassent pro suo iure sumerent: benignissime inuitauerunt, quorum tam promptam indulgentiam numen ipsius dei subsecutum: uerba mortalium caelesti obsequio comprobauit, siquidem is anguis quem Epidauri raro: sed nunquam sine magno ipsorum bono uisum in modum Aesculapii uenerati fuerunt: per urbis celeberrimas partes mitibus oculis: & leni tractu labi coepit: triduoque inter religiosam omnium admirationem conspectus: haud dubiam praese appetitae clarioris sedis alacritate ferens: ad triremem Romanam perrexit: pauentibusque inusitato spectaculo nautis: eo consen-

timus enim praemesero: praetefers: praesefert: ostendo dis. dit. na qui ante se aliquid portat: illud sine dubio ostendit. ¶ Paudentibus. Cum omnes terrore percussi essent & legati imprimis tam nouo miraculo: ille recta uia peruenit ad Ta-

ra Ianus in Comentarum Caesaris & Liuium discipulauit: ex Hygini constitutionibus & aliis auctoribus qui nondum prodierunt in uulgus.

Ed ut ceterorum. Hoc miraculum & a Liuiio primi punici belli libro primo memoriae proditum fuit: quoniam non extat breuiter ab aliis sic tradit. Romani ad pestilentiam: responsum monente: ad aesculapium Epidauro accersendum decem legatos principe. Qu. Volumnio: uel potius Vgolino miserunt, qui cum eo uenissent: & simulacrum ingens mirarentur, anguis e sedibus suis elapsus: uenerabilis: non horribilis per mediam urbem cum admiratione omnium ad nauem Romanam perrexit & se in uolutum tabernaculo conspirauit: legati dum uehentes antium proeecti sunt: ubi per molitiam maris anguis proximum aesculapii fanum petit: & post paucos dies ad nauem rediit: cum aduerso Tiberi subueheret in proximam insulam desiluit, ubi templum ei constitutum: & pestilentia mira celeritate sedata est. Augustinus de ciuitate dei libro tertio, aesculapius iquit ab Epidauro Romam abiit ut pitissimus Medicus in urbe nobilissima artem gloriosius exerceret. Ouidius libro ultimo Metamorphoseon hanc late describit historiam siue fabulam. ¶ Propensum. Inclinatum extensum. ¶ Humano consilio. Quia humana remedia non proficiebant nec ulla in parte iuuebant. ¶ Ab epidauro. De quo satis supradictum est. ¶ Fatalis salubris: hoc loco: in quo salus Populi Romani posita foret, nam fatalis interdum mortalis dicitur, ut Virgilius. Scandit fatalis machina muros. ¶ Auctoritate sua. Quaquam nulla esset Populo Romano cum Epidauriis amicitia neque societas. ¶ Pari namque. Non minus studiose inquit Epidaurii concesserunt quam Romani petierunt. ¶ Praesidium. Subsidiu auxiliu: sed inter praesidium auxiliu & subsidiu hoc: interest quod praesidiu alteri loco impositu utile sit, ut milites in arce collocati praesidiu dicitur: & datur uel imponit semper praesidiu a potentioribus: auxiliu ab externis, subsidiu quod postea inuenitur: & a minoribus datur: sed confunditur ista proprietates, & aliud pro alio saepissime ponit. ¶ Salubre. quod patriae salutem afferret. ¶ Quorum tam prompta. Quia non minus ipse deus uisus est concessisse Romanis: quam ipsi Epidauri concesserant. ¶ Mitibus oculis. Quasi bonu aliquid Romanis promitteret. ¶ Leni tractu. Placido non impetuoso mansueto: ut appareret felicitatem afferre Romanis. ¶ Praeseferens. Ostendens, di-

Fatalis

LJO

omni
mon
es
LJOPrae-
mese-
ro

bernaculū Qu. Vgolini: & in eo q̄si sua sede cōstitit: locus autē ille dignior erat in triremi Romana. Multiplicē orbem. In multas spiras & giros, significat autem longitudinē serpētis: qui multipliciter inuolutus est. Perinde atq; Tanq̄ propositi sui cōpotes. Antium, Volscorum ciuitas fuit: a qua oriūda fuit camilla Volscorum regina: distat ab ostia: teste Strabone, stadia, cc. & lx. In uestibulo ædis, Quia templum æsculapii erat in litore haud procul ab Antio. Mirtus, Mirtus erat densis ramis: est autem arbor ueneri consecrata, unde Virgilius, Veneri gratissima Mirtus. Tyberis insulam, Exactis regibus senatus censuit: eorum bona populo diripienda tradere: ut ea p̄-

da coactus Populus reges postmodum recipere non auderet, erat autem Ager haud procul ab urbe regib⁹ destinatus: quē græci οπιοζων uocant: q̄ Marti consecratus. Martius deinde campus dictus est forte ita accidit: ut cum e ciuitate reges eicerentur: læta seges in Agris esset: quæ regibus dedicata erat: ueḡ tāto odio Romani flagrabant in reges: ut omnia quæ regum forent diripienda & destruēda censerent: hanc igitur segetem: quia uesci equos aut homines Nephas esse ducebant: cū corbibus messē in profluentem deiecerūt: culmus etiam segetis: obice nescio qua in medio alueo retentus creuit ad eam planiciem: ut longo tpe post solidata area ibi fierent ædificia: ubi etiam templum Aesculapii conditū est: & hunc locū insulā appellari testis est. Ouidius li. vlti. Metamorpho. Scindit in geminas partes circūfluus amnis Insula nomen habet. Liuius de bonis regis: quæ reddenda ante cēsuauerant: res integra deferē ad patres: ibi uicti ira uetere reddi: uetere in publicū redigi: diripienda plæbi sunt data: ut contacta regia p̄da spem in perpetuū cum his pacis amitteret, ager Tarquinorum qui inter urbem & Tiberim fuit cōsecratus Marti Martius deinde campus fuit forte ibi tamē seges farris dicitur fuisse matura messi: quem campi fructum q̄ religiosum erat consumere: defectam cum stramento segetē: magna uis hominū simul immissa corbibus sudere in Tiberim: tenui fluentem aqua ut mediis solet caloribus, ita in uadis hæsitantis frumenti aceros consedisse illitos limo. insulam deinde paulatim & aliis q̄ fert temere flumen eodē inuectis factā postea additas credo moles: māu quoq; adiutū: ut tã eminens area: firmaq; tēplis quoq; ac porticibus sustinendis esset. Tempestatem, Pæstē.

OLI,

Ec minus uoluntarius in urbē nostrā Iunonis trāsitus. Liuius, Cum iam humanæ opes egestæ a ueiis eēt: amoliri tñ deū dona: ipsosq; deos:

sed colētū magis q̄ rapientū mō cœpere: nāq; delecti ex omni exercitu iuuenes pure lautis corporibus: cādida ueste: quibus deportanda Romā regina Iuno assignata erat: uenerabundi tēplū iniere: primo religiose admouentes manus q̄ id signū more uetusto nisi certæ gētis sacerdos atrectare nō esset solitus: deinde cū quidā seu spiritu diuino tactus: seu iuuenili ioco: uis ne Romam ire Iuno dixisset: annuisse cæteri Romani conclamauerūt: inde fabulæ adiectū est: uocē quoq; dicentis uelle auditam: motā certe sede sua parui momēti adminiculis sequētis modo accepimus leuem & facillē translatu fuisse: integramq; in auentinū æternam sedē suā: quo uota Romāi dictatoris uocauerāt perlatā: ubi tēplū ei postea idē: q̄ uocauerat Camillus dedicauit. Iunōis moneta. Iuno moneta a monēdo dicta est: ut sentire uidef Cili. de diuinatione, dicit, nāq; etiā scriptū a multis cū terremotus factus esset: ut sue plena procreatio fieret: uocē ab æde Iunonis ex arce extitisse: quo circa Iunonē illam appellatā monetam,

Iuno mone ta cur OLI,

Ortunæ muliebris. Cum Coriolanus in exiliū missus eēt: q̄ frumentum distribui populo uetaret ad ætrufcos profugit: & ab his imperator electus urbem magnis copiis inuasit: & eā graui obsidione p̄mebat missi sunt ad eum primo legati qui agerent de pace cū eo: qui nihil obtinere potuerunt: iterū idē missi: non recipiunt in castra, missi deinde sacerdotes cum insulis æque sine effectu redierunt: studebat senatus: trepidabat populus: uiri ac pariter mulieres imminens exitium lamentabantur: tunc matronæ ad

dit ubi. Qu. Vgolini legati tabernaculum erat. Inq; multiplicem orbem per summam quietem est obuolutus. Tum legati peride atq; exoptatæ rei compotes: expleta gratiarum actione cultuq; anguis a peritis excepto: læti inde soluerunt: ac prosperam emensi nauigationem postq̄ Antium appulerunt: anguis qui ubiq; in nauigio remanserat: prolapsus in uestibulo ædis æsculapii mirtu frequētibus ramis diffusæ: super eminentem excelsæ altitudinis palmam circūdedit: perq; tres dies positis quibus uesci solebat non sine magno metu legatorum ne inde in triremē reuerti nollet: antiēsis templi hospitio usus: urbi se nostræ aduehēdum restituit. atq; in ripam tyberis egressis legatis in insulā ubi templum dicatum est: transiuit: aduentuq; suo tempestatem cui remedio quæ situs erat dispulit.

De Furio Camillo.

Ec minus uoluntarius in urbē nostram Iunonis trāsitus. Captis. n. a Furio camillo Veis milites iussu imperatoris simulacrū Iunōis moneta: quod ibi præcipua religiōe cultū erat in urbē trāslati sede sua mouere conabant: quorū ab uno p̄iocum interrogata dea: an romam migrare uellet: uelle se respōdit. hac uoce audita lusus i admirationē uersus est. Iamq; nō simulacrū: sed ipsam cælo Iunonem petita portare se credētes: læti in ea parte Auētini montis in qua nunc templum eius cernimus collocauerūt.

De Simulacro Fortunæ.

Ortunæ etiam muliebris simulacrum: quod est in latina uia ad q̄rtū miliarū eo tēpore cū æde sua cōsecratū: quo Coriolanū ab excidio

Veturiam matrem coriolani Volumniamq; uxorem frequentes coeunt: id publicum consilium: an muliebris timor fuerit parum constat peruicerunt certe: ut & ueturia magno natu mulier: & Volumnia duos paruos ex Martio ferens filios secum in castra hostium irent: & qua armis uiri defendere urbem non possent, mulieres precibus lachrymisq; defenderet: ubi ad castra uentum est: nunciatumq; coriolano adesse igens mulierum agme: ut qui nec publica maiestate in legatis nec in sacerdotibus tanta offusa oculis animoq; religione motus est multo obstinatio aduersus lachrymas muliebres erat: deinde familiarum quidam qui insignem moestitia inter caeteras cognouerat Veturiam inter nulum nepotesq; stantem

urbis maternae praeces repulerunt: non semel sed bis locutum constitit. prius his uerbis. Rite me matronae uidistis: riteq; dedicastis.

De Valerio Publicola.

Valerio aut Publicola consule qui post exactos reges bellum cum Veientibus & aetruscis gessit: illis Tarquinio pristinum imperium restituere: romanis nup partam libertatem retinere cupientibus: aetruscis & Tarquinio in cornu dextro praelio superioribus: tantus terror subito incessit: ut non solum uictores ipsi profugerent: sed etiam pauoris sui consortes secum Veientes traheret. cui rei pro argumento miraculum adiicitur ingens, repente uox e proxima sylua Arisia: que ore Syluani in hunc pene modum missa tradit. Vno plus aetrusci cadent: Romanus exercitus uictor abibit. mirram dicti fidem digesta numero cadauera exhibuere.

De C. Fabritio.

Quid Martis auxiliium quo uictoriam Romanorum adiuuit: nonne memoria celebrandum est: quum Brutii atq; Lucani odio incitatissimo maximisq; uiribus Thurinae urbis peteret exitium: ac praecipuo studio eius incolumitatem, C. Fab. Lucinus consul protegeret: resq; ancipiti euentu collatis unum in locum utriusq; partis copiis gereretur: Non audentibus Ro. praelium ingredi: eximia magnitudinis luuenis primum eos hortari ad capeffendam fortitudinem coepit deinde ubi tardiores animaduertit: arreptis scalis per mediam hostium aciem ad contraria castra euasit: & admotis uallum conscendit. Inde uoce ingenti clamitans factum uictoriae gradum, & nostros ad aliena castra capienda: & Lucanos Brutiosq; ad sua defendenda illuc traxit, ubi conferti dubio certa-

postmodum uege fuisse re ipsa coeptum est. Digesta, Distincta atq; discreta cadauera Romana ab aetruscis ut dinuerari possent. Memoria ca. Memoratu dignum Sylua uoce Ro. iuuat mars uero factus, Brutii atq; Lucani sunt Italiae regiones haud pcul a Calabria: Lucani sunt inter campaniam & abrutium uel ut alii dicunt: inter apulos & calabros q; teste. Pli, sunt a sannitibus oriundi, Stra uero lib. v. circa principium dicit Lucaniam inter tyrrhenum siculumq; littus positam esse: huic qd a Silari usq; laui: hic at a metaponto usq; ad thurios ad ipsam uero continet a sannitibus usq; ad isthmum q; a thuriis in cerillos extendit. ppe laui: supra hos dicit esse brutios cheronensium hitates: q; a Luca, brutiorum nomen accepit: qm Lucani brutios rebelles fugitiuosq; uocant, na brutios dicit aerea fuisse Lucanorum pastores a quibus transfugerant, Thurinae. Op pidum e Calabriae in sinu tarantino positum crotoni coterminum qd oli thuriu dicebat a graecis conditum auctor e Stra, hac igitur ciuitas erat Romanis foederis & societate coniuncta: & ideo defendebat a Po, Ro, Ancipiti, Dubia fortuna in neutra parte inclinata re, Vallu, Di munitu castro, uel fossa, un ualla: circuda: pteger: munit: uallu munit qd fit de palis acutis: uallu uero mascu, gnis pal acut: siue q genib iunctis abulat, Inde, E sumo loco: hoc e e uallo, Factu u, gra

nisi me frustantur inquit oculi: Mater tibi coniunxitq; adsunt: & liberi: coriolanus prope ut amens consternatus a sede sua cum ferret matrem tri obuia complexum, mulier in ira ex precibus uersa: scire inquit uolo: priusq; complexum accipiam ad hostem ne an ad filium uenerim captiua Mater ne in castris tuis sim: in hoc me longa uita: & infelix senectus traxit ut primo exulem: deinde te hostem uiderem: potuisti populari hac terram quae te genuit: quae te aluit, nisi te peperissem Roma non oppugnare: multa insuper addidit complorando: quibus: & uxoris & paruulorum fletibus motus: Matrem complexus expugnasti inquit iram meam, patriam precibus huius motus cuius utero delatus sum quis merito mihi inuisam dono: continuoq; agrum Romanum hostilibus armis liberauit: in cuius rei memoriam senatus: censuit templum fortunae muliebri dedicandum in latina uia ad quartum lapidem: ubi res acta fuerat: quonia fortunatiores in liberanda patria fuerat mulieres q; uiri: nam ut inquit Liuius non inuiderunt laudes suas mulieribus uiri Romani adeo sine obtrectatione alienae gloriae uiuebatur, huius igitur deae simulacrum bis locutum fuisse tradunt auctores, Rite uidi, Tu cum uobis ppitia fui, Rite dedicastis, Quia simulacrum illud dedicarunt mulieres, Plu, dicit: q; mulieres collata pecunia simulacrum illud compararunt & dedicarunt.

Valerio autem publicola consule qui post hic plebis amator publicola dictus: post reges exactos consul cum bruto creatus in suspicionem cum uenisset affectati regni: quod uidelicet aedes suas in summo ueliae aedificaret: iussit omnem aedificandi materiam in planum deferri: tollendaeque suspicionis gratia in radicibus montis atq; ima ualle construxit aedificium, Illis, Scilicet ueientibus & aetruscis, Incessit, Ingressit iuasit & tam cum accedo quod cum dati uo construit: ut hoc loco cum deo, Veientes, Qui principes erant aetruscorum: & ita primum miraculum fuit: quod uictores in certa ca terrerent, Argumento, Ad confirmationem pauoris Illi, Miram si, quod dinumeratis utriusque exercitus cadaueribus id

Fortuna muliebris

OLI,

Brutii Lucani

LIBER PRIMVS

Coro- dum: quia scilicet admouerant uallo. Idem. Quem Martē fuisse credēdū est. Inter honorandos. Dum honora-
na ret. Vallarem coronam: qua donari solebat: qui primi uallū ascendissent: erat autem graminea: quae gramē Mar-
ualla- ti cōsecratū est: militares coronae: ut Gellius tradit multifariae sunt: quarum quae nobilissimae sunt has ferme di-
ris cit esse: triumphalem: obsidionalem: ciuicā: muralē: castrēsem: nauale ea ē quoque corona quae oualis dicitur: est itē
 postrema oleagina: qua uti solebat: qui in p̄lio non fuissent: sed triumphū p̄curansset triumphales coronae erant
 aureae: quae imperatoribus ob honorem triumphī mittebantur: id uulgo dicebatur aurum coronarium: hae an-
 tiquae e lauro fuerāt post fieri ex auro coeptae.
 obsidionalis est quā hi qui liberati obsidione
 dabāt ei duci qui liberasset: ea corona grami-
 nea fuit obseruarique solitū: ut fierēt e gramine
 quod i eo loco generatū eēt in quo clausi erāt:
 qui obsidebant. hanc coronam. S. P. Q. R. O.
 Qu. Fabio maximo dedit bello poenorum se-
 cūdo: quae urbē Romā obsidione hostiū libera-
 set. Ciuica corona appellat quā ciuis a quo ser-
 uatus est in p̄lio in testimonio uitae salutis re-
 ceptae dabat: & fiebat e fronde querna: quoniā
 cibus uictusque antiquissimus ex quercu capi soli-
 tus sit: fiebat etiā ex illice: quod genus superi p̄xi-
 mū ē: hac ciuica corona. L. Gellius uir cēsorius
 in senatu Ciceronem cōsulē donari a repu. cen-
 suit quae eius opera eēt atrocissima illa Catilināe
 cōiuratio detecta iudicataque: muralis corona: quae
 donabat ab imperatore: qui primus murum
 subiisset: inque oppidū hostiū per uim ascendis-
 set: Idcirco quae muri insignia pinnis decorata
 erat: castrēsis corona est: qua donabat impera-
 tor eū: qui primus hostiū castra pugna itroiuisset:
 ea corona insigne ualli habebat: naualis co-
 rona qua donari solet maritimo p̄lio: qui pri-
 mus in hostiū nauim armatus transiisset: ea
 quasi nauis rostris insignita erat: muralis autē
 & castrēsis: & naualis fieri ex auro solebat. oualis uero corona mirtea erat: ea utebāt iperatores: quae ouātes itroibāt
 urbē: ouādi ac non triūphandi causa: cum autē bella non rite inita: neque cum iusto hoste gesta forent: aut hostium
 nomē humile: & nō idoneū fuisset ut seruatorū piratae: aut deditionē repēte factā: absque puluere ut dici solet: icruē-
 taque uictoria obuenerit: cui facilitati aptā eē ueneris frondē crediderūt: quae nō Martius: sed quae Venerus quā triū-
 phus foret: hanc mirteā coronā. M. Crassus bello fugitiuorum confecto cum ouans rediret insolēter aspernatus est:
 senatusque consultū faciendū curauit: ut e lauro nō mirto coronaret. de ouatione ueteres scriptores inter se dissensit:
 se accipio. partim. n. scripserūt qui ouarent itroire solitos equo iuectos: & Sabinus Masurius pedes ingredi ouātes
 dicit sequētibz eos nō militibus: sed uniuerso senatu. ouare autē alii a militū uoce: alii ab oue quā sacrificabant di-
 ctū uolūt. olympie celebri graeciae spectaculo pugiles deiectis aduersariis oleastro insigniri ferto mos erat. Plinius
 quoque de his multa li. xxii. & li. xxxiii. Nec inueniretur quia nemo se dignū ducebat eo p̄mio. Martem patrē:
 quia de Marte creditū est natos fuisse Romulū & Remū urbis cōditores & romāi generis auctores. Duabus di-
 stincta p̄nis. Cristis. ita quoque pingi solebat: unde Virgilius: Viden ut geminae stant uertice crista. Et pater ipse suo
 superum iam signat honore. Argumentum. Indicium. Oblatus. a Marte.

Plini⁹ Eferam nunc quod suo saeculo cognitum manauit ad posteros. i. quod traditione patrum peruenit ad
 posteros nō ex monimentis litterarum repetitum. Penetrales deos. Penates: notum est quō Aeneas
 a troia penates aduectos secum comites adduxit. ut Virgilius Ilium in Italiam portans uictosque pena-
 tes: uel quod melius est penetrales: id est genios: sicut Plutarchus: qui geniorū nomen assumunt. hoc
 etiam in penetralibus consecrant qui cum spiritu tenues sint insinuant se corporibus Dionysius alicarnaseus de
 antiquitatibus Romanorum libro primo dum conderetur inquit urbs Alba miraculum quoddam maximū
 fuisse dicitur: extructo enim sacris deorum: quos aeneas troia extulit & Lauini collocauit: templo locum haben-
 te inaccessibilem: atque sacris in hoc delubrum Lauino translatis: Albam sequenti nocte clausis tunc maxime fo-
 ribus: neque lesis ulla ex parte parietibus aut tectis inuentos esse aiunt deos Lauini permutatis sedibus super-
 prisca sedilia. translatosque deinde Albam iterum Lauinio: cum precationibus & placitis sacrificiis in eun-
 dem rediisse locum. dubitantibus autem hominibus: quid facto opus esset in tali negotio. cum neque sine diis
 patris habitare dignum ducerent: neque in relictam iam habitationem rursus reuerti: sententiam tandem in-
 uenerunt: quae uisa est utrique rei abunde satisfacere: ut simulacra suo loco permanere finerent: homines
 autem ad eorum cultum: Alba rursus Lauinium colonos traducerent: fueruntque qui missi sunt sacrorum
 curatores sexcenti cum omnibus rebus suis: dux autem constitutum est ipsis egestus. hos quidem deos Roma-
 ni penates uocant: qui uero in linguam graecā nomen ipsum conuertunt: alii Patrios appellant: alii Genethlios:
 sunt & qui Etesios: alii autē Mychios alii Ercios: uidet autē unusquisque horum secundū aliqd cōtingentiū ipsis

Vergi. Eferam nunc quod suo saeculo cognitum manauit ad posteros. i. quod traditione patrum peruenit ad
locus posteros nō ex monimentis litterarum repetitum. Penetrales deos. Penates: notum est quō Aeneas
OLI, a troia penates aduectos secum comites adduxit. ut Virgilius Ilium in Italiam portans uictosque pena-
Pena- tes: uel quod melius est penetrales: id est genios: sicut Plutarchus: qui geniorū nomen assumunt. hoc
tes etiam in penetralibus consecrant qui cum spiritu tenues sint insinuant se corporibus Dionysius alicarnaseus de
troiā antiquitatibus Romanorum libro primo dum conderetur inquit urbs Alba miraculum quoddam maximū
 fuisse dicitur: extructo enim sacris deorum: quos aeneas troia extulit & Lauini collocauit: templo locum haben-
 te inaccessibilem: atque sacris in hoc delubrum Lauino translatis: Albam sequenti nocte clausis tunc maxime fo-
 ribus: neque lesis ulla ex parte parietibus aut tectis inuentos esse aiunt deos Lauini permutatis sedibus super-
 prisca sedilia. translatosque deinde Albam iterum Lauinio: cum precationibus & placitis sacrificiis in eun-
 dem rediisse locum. dubitantibus autem hominibus: quid facto opus esset in tali negotio. cum neque sine diis
 patris habitare dignum ducerent: neque in relictam iam habitationem rursus reuerti: sententiam tandem in-
 uenerunt: quae uisa est utrique rei abunde satisfacere: ut simulacra suo loco permanere finerent: homines
 autem ad eorum cultum: Alba rursus Lauinium colonos traducerent: fueruntque qui missi sunt sacrorum
 curatores sexcenti cum omnibus rebus suis: dux autem constitutum est ipsis egestus. hos quidem deos Roma-
 ni penates uocant: qui uero in linguam graecā nomen ipsum conuertunt: alii Patrios appellant: alii Genethlios:
 sunt & qui Etesios: alii autē Mychios alii Ercios: uidet autē unusquisque horum secundū aliqd cōtingentiū ipsis

De diis Troianis mirum.
REferam nunc quod suo saeculo cognitum ma-
 nauit ad posteros. penates deos Aeneā troia
 aduectos Lauinii collocasse: Inde ab Ascanio

fuisse cognomē: multa p̄terea dicit de figura & forma eorū: quæ longū eēt referre: quæ qui scire desiderat: apud ipsum Dionysiu legat. Albā. Quæ a situ porrectæ in dorso urbis: longa dicta est ut testat Liuius: decade ab urbe cōdita. Sacrarium, priore locū sacratum unde fuerāt aduecti: nam sacrariū pprie dī locus in tēplo ubi sacra reponunt. Relatos albam. Reportatos, albam q̄a putabāt nō per se deos pristina sedem lauiniū repetisse: sed humana ope eos fuisse trāslatos rursus albā transtulerūt. Nec me p̄terit. Occurrit tacitæ q̄stioi Valerius, nō facit le his miraculis eē credēdū: quæ de motu & uoce deorū referunt: nā plerūq̄ falsa sunt: & multi ea se uidiſſe uel au

Alba
longa
Sacra-
rium

filio eius Albā: quā ipse cōdiderat trāslatos: pristinū sacrariū repetisse. & q̄a id hūana manu factū existimari poterat relatos Albam uoluntatem suā altero trāſitu ſignificasse. Nec me p̄terit: de motu & uoce deorū imortalium humanis oculis auribusq̄ p̄cepto: q̄ in ancipiti opinioe existitatio uerſet. sed q̄a nō noua dñr sed tradita repetūt: fidē auctores uēdicēt. & n̄m ſit iclytis līarum monimētis cōsecrata pinde ac uana nō refugisse.

De diuo Iulio.

Acta mētiōe urbis e q̄ primordia ciuitas nostra traxit: diuus Iulius: fausta p̄les eius se nobis offert: quē. C. Cassius nūq̄ sine p̄fatioe publici paricidii nominādus: cū acie Philippēsi ardētissimo aīo p̄staret: uidit hūano hitu augustiorē: purpureo paludamēto amictū: minaci uultu: & cōcitato equo in se ipetū faciētē: quo aspectu perterritus tergū hosti dedit. Voce illa prius emissa. Quid. n. amplius agas si occidisse parū ē: Nō occideras tu qdē Cassi cæsare. Neq̄ n. extingui ulla diuinitas pōt: sed mortali ad huc corpore utētē uiolādo meruisti: ut tam ifestū hēres deū.

De Lucio lentulo.

Am quidē. L. Lētulus litrus p̄nauigās in quo Gn. Pōpeii magni perfidia Ptolemæi regis intercepti corp̄ cōscisse scaphæ lignis cōbureba

stea Iulius Cæsar: Et Iuliorū familia descendit unde Vir. & a magno demissum nomen Iulo. & Fausta p̄les: Nunq̄ de Cæsare mentionē sine adulatione facit. Fœlix & faustū Ro. appellabant: fœlicem & hylarem ut uult Plutar- chus in uita Syllæ. Caius Cassius: Statis constat Brutum & Cassium principes fuisse cōiuratiōis in Cæsare qui cum partes reipublicæ tuendas suscepissent. Octauianus cū Antonio cōiunctus aduersus eos copias maximas cōpararūt: & cum bellū in cāpis Philippicis utriq̄ colatum eēt: iter ipam dimicationē imago Cæsaris q̄ equo uehebāt: purpureo paludamēto se obtulit Cassio: & acri uultu minabūsus p̄sequi institit: tūc Cassius terrore p̄cussus tandem ab illius imaginis cōspectu se auertit: & fugiens magna uoce clamauit: quid aliud supeſt: si occidere uirū parum est? Nunq̄ sine p̄fatione: Putidiusculus Valerius errat qui tanta tāq̄ aperta utebatur adulatione nunq̄ Cassius inquit nominādus est quin ei p̄ponatur hæc p̄fatio publicus p̄ricida Cassius: quia publicum patrem occidit Cæsarem. Augustiorē: Venerabiliorem & p̄stantiorē humano hitu q̄ hōi cōueniat: nā Augustus locus dicit Augurio consecratus q̄ si sanctus uel a gestu uel a gustu auiū dictus: nā locus is uel quē aues depastæ fuissent uel in quo gestū aliquem expressissent sacer esse putabatur. Cōcitato: Subditis calcaribus equo. Quid enim amplius: Verba sunt cassi seipsum alloquentis. Agas. Cæsari quādoquidē non satis fuit occidisse. Nō occideras: Quodammodo respondet Valerius Cassio cum quadam inuectiua & magna Cæsaris adulatione. Fausta proles eius. Nam Iulii sunt ex Alba. Claudius apud Tacitum. Neq̄ enim ignoro Iulios Alba: Coruncanos Camerio: Portios Tusculo: in Senatum accitos. Eius ergo refer ad Albam non ad Ascanium. Cæsar enim proles & alumnus Albæ dicitur: unde trahebat originem.

THE.
OLI.

Acta mentione urbis: Exemplum quod sequit cū superiori cōiungit hoc modo quandoq̄ inquit albæ mentionē fecimus recte nunc de Iulio Cæsare dicamus q̄ ab Iulio albæ cōditore fuit oriūsus cuius numē cassio minatū est: cū in cāpis Philippicis cum Augusto dimicaret. Primordia: Nam ide oriūdi sunt Romulus & Remus Ro. urbis conditores. Diuus Iulius: Nam ab Ascanio: qui & Iulius dictus est: po-

Fœlix
& Fau-
stus

THE.

OLI.

Am quidem Lucius Lentulus: Pompeii in acie pharsalica uictus a Cæsare in ciliciam atq̄ inde in cyprū profugit: transiturus in syriā: sed ubi cognouit consensu omniū anthiochēsiū ciuiūq̄ Ro. q̄ illic negociarēt arcē ante captā eē excludēdi sui cā: nūciosq̄ dimissos ad eos q̄ se ex fuga i finitimas ciuitates recepisse dicerent: ne ātiochiā adirēt: id si fecissent magno eorū capitis piculo futuz: deposito adeūda syriæ cōsilio: pecuniāq̄ a sociis sublata: & a quibusdā priuatis sumpta: & æris magno pōdere ad militare usum i na-

ues iposito: duobusq; milibus hoium armatis quos partim ex familiis societatu delegerat: parti a negotiatorib⁹ coegerat: quosq; ex suis quisq; ad hanc re idoneu existimabat: pelusiū peruenit: ibi casu rex erat Ptolemæus puer ætate magnis copiis cū sorore Cleopatra bellū gerens: quā paucis ante mēsis p suos ppiquos & amicos regno expulerat: castraq; Cleopatrarē nō logo spatio ab eis castris distabat: ad eū Pompeius legatos misit: ut pro hospitio atq; amicitia patris Alexandria reciperet: atq; illius opibus a calamitate tegeret: sed q ab eo missi erant cōfecto le- gationis officio liberius cū militibus regis colloq; cōperūt: eosq; hortari ut suū officiu Pōpeio pstant: ne ue eius fortunā despicerēt: in hoc erāt numero cōplu-

Pōpeii res Pōpeii milites: quos ex eius exercitu acce-
mors, pto in syria gabinius Alexādriā traduxerat: belloq; cōfecto apud Ptolemæū patrē pueri re liquarāt: his tunc cognitis rebus amici regis: qui ppter ætatē eius in pcuracione erāt regni siue timore adducti: ut postea p̄dicabāt: ne soli citato exercitu regio Pōpeius Alexandriā ægy- ptūq; occuparet: siue despecta eius fortuna: ut plerūq; i calamitate ex amicis inimici existūt: his q erāt ab eo missi palā liberaliter respōde- rūt: eūq; ad regē uenire iusserūt: ipsi clā cōsilio inito Achillā p̄fectū regiū singulari hoīem au daciā & L. Septimū tribunū militū ad iterfi- ciēdū Pōp. miserūt: ab his liberaliter ipse appel- latus: & qdā septimii noticia pductus: q bello prædonū apud eum ordinē duxerat: nauiculā paruulā cōscēdit cū paucis suis & ibi ab Achil- la & Septimio iterficiē: hęc ex cōmētariis Iulii cæsaris de bello ciuili cōstat: igit corpus eius i mare pietū: & caput ad regē delatū: post ali- quos dies corpus eius a fluctibus maris i littus eiectū cū lignis scaphæ cuiusdā: q naufragio pe- rierat: cōburere a Philippo & a quodā alio ro- mano sene. L. Lētulus illac nauigās fumū de lō- ge cōspicatus cōmilitonibus suis inqt: nūquid scimus an hac flāma Gn. Pōpeius cremet? Plu- tarchus i uita Pōpeii postera inqt die. L. Lētulus horū ignarus e cypro nauigās iuxta littus uectus: ut funereā py- rā ispexit: Philippūq; iuxta isidere: q; utiq; iniqs fatis hic qescit: parum perq; amēs factus: ductisq; suspiriis. Forte i- quit tu hic es magne Pōpei. Stra. ostēdit i casio mōte fuisse sepultū. Casius inqt mōs ē qdā accumulatus in pmō- torii modū aqrū iops: i eo magni Pōpeii corpus iacet & Iouis casu tēplū: & nō pcul ide magnus iugulatus fuit: & ab ægyptiis dolo iterēptus. Lucius lētulus: littus p̄nauigās. Post p̄fligatū Pōpeiu in cāpis emathiis. Magni: Nā de uicto mithridate & tigranemagnus appellatus ē. Erubescēdū rogū: Quasi inqt fortūa erubuisse debuit tā uili rogo tāri uiri corpus concremari. Diuinitus: exprimit qre miraculū fuerit neq. n. uidebat eē miraculum.

Pōpeii quit tu hic es magne Pōpei. Stra. ostēdit i casio mōte fuisse sepultū. Casius inqt mōs ē qdā accumulatus in pmō-
sepul- torii modū aqrū iops: i eo magni Pōpeii corpus iacet & Iouis casu tēplū: & nō pcul ide magnus iugulatus fuit: &
chrū ab ægyptiis dolo iterēptus. Lucius lētulus: littus p̄nauigās. Post p̄fligatū Pōpeiu in cāpis emathiis. Magni: Nā de uicto mithridate & tigranemagnus appellatus ē. Erubescēdū rogū: Quasi inqt fortūa erubuisse debuit tā uili rogo tāri uiri corpus concremari. Diuinitus: exprimit qre miraculū fuerit neq. n. uidebat eē miraculum.

THE. Magni: Pōpeius a Sylla magnus appellat⁹ ē ex Aphryca reuersus aduersarē p̄tū fractis opib⁹, ut ē apud Plutar.

OLI, Illud tātū ore: q; tāetsi phœbas respōsum dedit tamē hoc istictu numinis fecit. Veridica: q; semp cer- tiora appollo respōsa dabat. Is bello ciuili quo se Pōpeius a Cæsare: Otto iter Cæsare & Pōpeiu ciuili bello. Appius qdā Romāus q p̄fectus erat achaia puicia: cū huius belli euetū explorare uellet ut sciret utrā p̄te tuto seqret delphos p̄fectus tēplū Apollinis petiit: ubi cū i interiorē antri sacratissimi p̄te phœ-

Corti- badē descēder coegisset: uirgo repleta numine horrēdū & ambiguū cecinit respōsum: nihil inqt: ad te hoc Rōanæ bellū: euboia cella obtinebis. Abruperat: Remouerat: distulerat. Delphicæ cortiæ Apollinei tēpli. Cortina locus dī: unde respōsa dabant: sic dictus q; illic cor uatis tēderet idest itēderet & repleret numine: uel q; certe ibi cora teneret.

na puella: nā cū puella antrū igressa eēt cōtūo istictu numinis afflabat adeo: ut oia quæ a principio mūdi fuerunt: usq; ad id tps & quæ futura essent cūcta nouisset: unde Virgi. Nouit omnia uates uel dicta ē cortina q; ibi certa respōsa darent qsi certina: auctor Seruius, sunt etiā q putāt cortinā eē tripodē Apolli- nis corio pythonis tectū. Coegit: Quasi nolentē ppter id qd sequit. nā quāto maiore numinis afflatu puella in- stigabatur: cum spiritus ille discessisset: responso dato tanto debilior efficiebatur uirgo sicuti hoc tempore uideri licet: si forte quempiam spiritus aliquis uexauerit ita debilis redditur eo sublato ut plerūq; uitā amittat. Cer- tæ sortes: Certa responsa: nam sortes singraphi erant in quibus responsa inscripta continebantur. In intimam p̄te. Ad locum quod græci

& latini adytum appellant. Nimius haustus: Quia nimio spi- ritu repleta illius uim sustinere nō potest. Horrendo: Horribili uel uenerabili: ut arboribus suis horror inest. Cellam: Sepulchrum ubi corpus eius conditum fuit. Rhamnunta: Ciuitas est euboia ubi colitur fortuna: unde etiā rhamnusia appellata est. Ouidius libro quinto. Tristium Exiget ad dignas ultrix rhamnusia pœ- nas. Lucanus de hoc Appio. Effugis ingentis tantū discriminis expers Bellorum Romanæ minas: solusque quie- rem Euboici uasta lateris conualle tenebis. Item paulo infra. Heu demens nullum belli sentire fragorem. Tot mundi caruisse malis: præstare deorū Excepta quis morte potest: secreta tenebis. Littoris euboici memorādo

tur ignarus casus ei⁹: quū ipsi fortūæ erubescēdū rogū uidisset: conuilitōibus dixit. qd scimus an i hac flāma Gn. Pōpeius cremet diuinit⁹ missæ uocis miraculū ē.

De Appio petente responsum de ciuili bello inter Cæsarem & Pompeium.

ATq; hoc qdē hominis & casu: illud tamē ore ipsius Apollinis editū: quo Appii iteritū ueri dica pythicæ uaticinationis fides pcurrit. Is bello ciuili quo se: Gn. Pō. a Cæsare. cōcordia p̄stifero si bi: nec. R. P. utili cōsilio abruperat: euentū grauissimi motus explorare cupiens: uiribus nāq; imperii perat achaia: antistitem delphicæ cortinæ in intimam sacri specus partem coegit descendere. unde ut certæ consu- lentibus sortes petunt: ita nimius diuini spiritus hau- stus reddētibus p̄stifer existit. Igitur ipulsu capri nu- minis instincta uirgo horrēdo sono uocis Appio inter- obscuras uerborū ambages: fata cecinit Nihil enim in- quit ad te hoc Romane bellum: euboia Cœla optine- bis. at is ratus consiliis se appollinis moneri: ne illi

condite busto. Qua maris angustat facies saxosa caristos. Et tumidis ifesta colit: qua numina rhāntis. Sūt q dicit rhānū eē uicū atticæ regiōis, ubi tēplū āphiarai & phidiacæ nemefis. Carystos, Ciuitas euboicæ uñ carystū mar mor. Stralix, xi. descriptiōe euboicæ. In ripa iqt sub mōte carystus cōsistit: cui uicina s̄ styra. & marmariū Paulo in fra subiūgit. ad carystū lapis nascit. quē pectūt: nent: textū ide mātilia cōficiūt egregiæ cōtexta ea ubi sordescūt i flā mā piecta nō secus emūdant. q̄ si maculas elueris. Chalcidico: Nā chalcis urbs metropolitana ē in Euboia. Salionū. Qui xiii. erāt sicut supradixius Martis sacerdotes. q̄ p urbē ancilia arma ferre cōsueuerāt. saltātes & hoc car/

describuntur: i eā regionem secessit: quæ inter Rhānūta nobilē attici soli partē Carystūq; Chalcidico freto uicinā interiācens: Coela euboicæ nomen obtinet. ubi ante Pharsalicum certamen morbo consumptus: prædictum a Deo locum sepultura possedit.

De Miraculis.

Possunt & illa miraculorum loco poni: quod deusto sacrario Saliorum nihil in eo præter lituum Romuli integrum repertum est.

Quod Seruii Tulli statua quum ædes fortuæ conflagrasset inuiolata permansit.

Quod. Q. Claudia statua i uectibulo templi matris deū posita bis ea æde incēdio cōsūpta pri. P. Scip. Nasica & L. bestia. Itē. M. Seruius & L. Lamia cōsulibus i sua basi flāmis itacta stetit.

De Attilio.

Aliqd admiratiōis ciuitati nræ Attilii ēt auio- læ rogos Attulit. q̄ & a medicis & a domesti- cis mortuus creditus. quum aliq̄diu hūi iacuisset elatus: postq̄ corpus eius ignis corripuit uiuere se pclamauit. auxiliumq; pædagogi sui: nam is solus ibi remāserat: inuocauit. Sed iā flammis circumdatus.

oium Euboicæ coela dicunt: iter Aulidem Geræstumq; mediis locis. Prolemæus. Geræstus inquit portus Caphareus p̄mōtoriu. Coela Euboicæ. quāuis Interptes ap̄d utrūq; caua trāstulerūt aut qd̄ ē idē concaua: non mius im- prudēter q̄ ualla: q̄ Ichthyn i Thucydide p̄mōtoriu: piscē cōuertit. Hūc ipsū locū Valēntelligit. in eog; coela Euboicæ legēdū Ianus affirmat: Epistolica; q̄stionū secūdo. cui Luca. i q̄nto Pharsaliæ cōcinit: ex p̄sona Pythiæ uatis ad Appist. Effugis ingentes tanti discriminis exps Bellog; o Romane minas: solusq; quietem Euboici uasta late- ris conualle tenebis. & paulopost insultans Appio. Secreta tenebis littoris Euboici memorando condite busto. Nam per uastam conuallem perq; littoris Euboici secreta: Coela sinū designauit. Rhanunta. Rhanus atticæ ui- cus ex Acantide tribu dictus a senticetis. Auctor Eustathius & eo priores alii plures.

Quod Quin. claudia: Hæc uirgo uestalis fuit quæ innocens cum stupri accusata esset: conscientia freta deam rogauit: ut aliquo insigi miraculo suam omnibus ostenderet innocentiam: cum preces effudisset: & nauis in q̄ dea cōfederat lōge abesset a portu: nec hūana ui moueri posset anitētibus nautis: hæc dexteræ suæ tantum impulsu sine aliquo adminiculo: eam subegit in portum: quo uiso cuncti eā falsa suspitione liberarunt: & tum demum inocentē esse crediderūt: & ita a futuro iudicio absoluta: de q̄ Pl. de uiris illustribus. Suetonius de xii. cæsaribus: Liuius decade. ii. punici belli mentionē faciunt: & Qui. lib. fastoz. viii. sicut suo loco monstrabimus in capi. de iudiciis. Vestibulo. aditu: est enim uestibulū locus ante fores: sic dictus q̄ ia nuam uestiat: quāuis alii a ue & stando deductū existiment: in qua snia est Aulus Gelius. Matris deum: Cibeles quæ diuersis noibus appellabatur: mater deum: Cibeles & rea. In sua basi: In suo fundamento: nā Basis dicitur extremitas columnæ in infimo posita: nā q̄ in summitate est epistilus appellatur. Aliqd admirationis ciuitati nostræ attilii auiole rogos: Plinius libro. vii. Auiole inquit consularis in rogo reuixit: & quoniam subueniri non poterat præualente flamma uiuus crematus est: similis casus i. L. lamia prætorio uiro traditur: nam Aelium Tu beronem prætura functum a rogo relatum Messalla ruffus & pleriq; tradunt. Elatus. scilicet ad rogam: ut cre maref: & bene dixit elatus: nā efferrī pprie dicitur cadauer. Pædagogi: quia mos erat: ut cum cadauer rogam profecuti essent: cæteri omnes inde discederent: unus tātum remaneret: quoad uniuersum corpus exureretur: pæ dagogus aut̄ dicit̄ a uocabulo græco. παις quod significat puerū ductor: igit̄ pædagogus dicit̄ custos pue ri q̄ eū ducit: & de morib; eius curā agit sicut & Leōides magno i honore fuit apud Alexādrū cuius erat pedago-

THE.
Liuii
locus
Strab.
locus
Prole/
mæi
OLI.
OLI.
OLI.
OLI.
OLI.

LIBER PRIMVS

OLI. **Q**uis? Lutio lamia: hic temporibus fuit Cicero & sicut in epistolis deprehendimus magna Ciceronis familiaritate coniunctus, Væ minus admirabilia. Transit conuenienter ad externa, hæc inquit miracula quæ supradixi minus miranda fuerunt quæ illo eo die quo mortui erant rogo superimpositos uiuere cognouerunt. At hic cuius exemplum ponitur cesus in acie per dies .x. cum iacuisset deinde biduo: post elatus & rogo superimpositus magna uoce clamauit & se uiuere & ita extincto quæ primum rogo liberatus, multa quidē ad miratiōe & stupore digna se tempore mortis uidisse narrauit. Feret. Alii legunt pheræi quod melius est sine dubio a ciuitate pheræ: nam pheræ est ciuitas in agro propinqua pylo & sub imperio agamēnonis uel ut Strauult in messenia. pheræ autem inquit ad messenium agrum pertinent. Biduoq; Ergo .xii. diebus exanimis iacuerat.

Pheræ miratiōe & stupore digna se tempore mortis uidisse narrauit. Feret. Alii legunt pheræi quod melius est sine dubio a ciuitate pheræ: nam pheræ est ciuitas in agro propinqua pylo & sub imperio agamēnonis uel ut Strauult in messenia. pheræ autem inquit ad messenium agrum pertinent. Biduoq; Ergo .xii. diebus exanimis iacuerat.

THE. **H**eri Pamphylia. Macrobius in somnium Scipionis ille Platonius inquit secretorum relator Et quidā nomine fuit: natione Pamphylia: miles officio: qui cum uulneribus in prælio acceptis uitam effudisse uisus: duodecimo demum die inter cæteros una peremptos ultimo esset honorandus igne: subito seu recepta anima seu retēta: quicquid emensis inter utraq; uitam diebus: egerat uideratue: tanq̄ publicū professus indicium: humano generi nūciauit, hæc ille uidetur itaq; legēdum potius Eris ex Analogia: sicut Ser Seris: quæ uel Eri uel Eretis: unde lubrica mēda pheretis a quibusdam scribitur & inepte exponitur.

OLI. **Q**uoniam ad externa. Atheniensem quendam philosophū narrat cum diu in studiis litterarum uersatus esset adeo ut excelleret: forte incidit ut quidam caput eius lapide percuteret: & statim subsecuta est res quidem mira dictu: quæ litterarum: scilicet oblitus est cum cætera tenaciter memoria retinet Plinius libro .vii. naturalis historię. nec aliud inquit est æque fragile in homine morboq; & casus iniurias atq; etiam metus sentiens. alias particulatim alias uniuersa, ictus lapide oblitus est litteras tantū & præalto tecto lapsus matris & affinium propinquorumq; cepit obliuionem. Alius ægrotus seruorum etiam: sui uero nominis oblitus est Messala coruinus orator. Dirū. Detestatur quodammodo hunc casum Valerius quæ quasi dedita opera sensibus hominis perscrutatis eū potissimum eripuerit a quo uoluptatem maximā capiebat. Dirum, quasi ab ira deorū pueniēs. In aīo potius quæ corpore. Pleno iuidiæ funere. Plenus iuidiæ sum significo mihi multos iuidere, unde doctrinā litterarū a casu maligno sublatā: funus iuidiæ plenum appellat, quasi dicat casum tam acerbū huic homini doctrinam litterarū inuidisse. Quod autē dicit efferēdo, perstat in translatione, quia sicut sæpe diximus, efferri proprie cadauerū ē.

OLI. **M**irabilior tamē sequētis casus narratio. Naufimenis. n. atheniēsis uxor quū filii & filiarum suarū stupro iteruenisset: inopinati mōstri percussa cōspectu: & imp̄sens tempus ad indignādū: & in posterum ad loquendum obmutuit. Illi nefariū cōcubitum uoluntaria morte penaret. Hoc modo fortuna sæuiens huic uocem: iis uitā ademit: illi ppitia donat.

OLI. **A**egles Samiū. Aul⁹ Gelus Sami⁹ iqt atheta nomē illi fuit: Aegles cū antea nō loquēs fuisset ob similitē dē cām loq̄ cepisse. nā cū i sacro certamiē sortitio iter ipm & aduersarios nō bona fide fieret: sed sorte noīs falsā subitici aiaduertisset: repēte i eū q id faciebat: lese uidere qd faceret magnū iclamauit: atq; is oris uiculo soluto p oē ide uitæ tps n̄ turbide neq; adhæse locut⁹ ē. Tale qddā legi de filio Croesi regis, q cū mut⁹ uixisset i salute pr̄is uocē recupauit, sicut i capitulo de pietate dicēus. Athleta. certamē significat certatorē. Aegles. Decliat æglæs æglæ, sicut achifēs achifæ uel ægles æglis. Vocalis de muto factus ē uocalis: qā uocē acq̄siuit, nā uocalis dē q uoce utit. Epirotæ ad differētiā gorgiæ Leōtini: de quo dicēus li. viii. cap. ult. Origo: fuit admirabilis. Nō tantū: Multi litterā hāc corruptā eē existimātes: legūt nō tantū ex ipso genitoris rogo, sed & cunas affecutus, q ab itelligētia huiuscemodi dicēdi gnis abhorret: nō tantū, nē qd græcæ dē idest

fato subtrahi non potuit. Lutio quoq; Lamiaē priorio uiro æque uocem fuisse super rogam constitit.

Externa.

Quæ minus admirabilia Eri Pamphylia casus facit quem Plato scribit inter eos qui in acie ceciderant .x. diebus iacuisse: biduoq; postq̄ inde sublatus esset impositum rogo reuixisse: ac mira quædam tempore mortis uisa narraffe.

Et quoniā ad externa transgressi sumus, quidā athenis uir eruditissimus cū ictū lapidis capite excepisset: cætera oia tenacissima memoria retinēs litterarū tantū mō: quibus p̄cipue i seruierat: oblitus ē. dix̄ malignūq; uuln⁹ i aīo pcussi q̄si de industria: scrutatis sensibus i eū potissimū locū quo maxie lætabat acerbitate nocēdi erupit: singularē doctrinā hoīs pleno iuidiæ funere efferendo, cui si talibus studiis p̄frui fas nō erat: utilius aliq̄to fuit ad illa aditum non impetrasse: q̄ iam p̄cepta eorū dulcedine caruisse.

De Naufimenis uxore.

Mirabilior tamē sequētis casus narratio. Naufimenis. n. atheniēsis uxor quū filii & filiarum suarū stupro iteruenisset: inopinati mōstri percussa cōspectu: & imp̄sens tempus ad indignādū: & in posterum ad loquendum obmutuit. Illi nefariū cōcubitum uoluntaria morte penaret. Hoc modo fortuna sæuiens huic uocem: iis uitā ademit: illi ppitia donat.

OLI. **A**egles Samiū. Aul⁹ Gelus Sami⁹ iqt atheta nomē illi fuit: Aegles cū antea nō loquēs fuisset ob similitē dē cām loq̄ cepisse. nā cū i sacro certamiē sortitio iter ipm & aduersarios nō bona fide fieret: sed sorte noīs falsā subitici aiaduertisset: repēte i eū q id faciebat: lese uidere qd faceret magnū iclamauit: atq; is oris uiculo soluto p oē ide uitæ tps n̄ turbide neq; adhæse locut⁹ ē. Tale qddā legi de filio Croesi regis, q cū mut⁹ uixisset i salute pr̄is uocē recupauit, sicut i capitulo de pietate dicēus. Athleta. certamē significat certatorē. Aegles. Decliat æglæs æglæ, sicut achifēs achifæ uel ægles æglis. Vocalis de muto factus ē uocalis: qā uocē acq̄siuit, nā uocalis dē q uoce utit. Epirotæ ad differētiā gorgiæ Leōtini: de quo dicēus li. viii. cap. ult. Origo: fuit admirabilis. Nō tantū: Multi litterā hāc corruptā eē existimātes: legūt nō tantū ex ipso genitoris rogo, sed & cunas affecutus, q ab itelligētia huiuscemodi dicēdi gnis abhorret: nō tantū, nē qd græcæ dē idest

ferme ita post lucem superfluo adliciunt sed ergo hoc dicit ferme ex ipso genitoris rogo uita & cunas affecutus, quia parum admodum fuit quoniam rogo super iniiceret antequam puer uagitus ederet & recte quod quod est, n. ferme cecidit, nisi tantum non cecidit, parum absuit quoniam caderet, & est peculiare dictum Valerii quo frequenter utitur. Vomica: uomica proprie dicitur ulcus latens a uomedo, quia ruptum euomit saniem, uomica secundum Nonium Marcel, locus est concauus & uetustate ambefus, secundum alios genus apostematis, per quod emittuntur uiscera. (vi. refert, Pheræo Iasoni, Pheræorum tyrannus Iason fuit: imperatoris artibus instructissimus, ut Polyænus Macedo Strategematon

THE. OLI

De Aegle Samio muto Athleta.

Aegles Samius athleta mutus quum ei uictoriae quam adeptus fuerat titulus & praemium eriperetur: indignatione accensus uocalis euasit.

De Gorgia Epirota.

Gorgia quoque Epirotae fortis & clari uiri origo: qui in funere matris suae utero elapsus iopinato uagitu suo lectum ferentes consistere coegit, nouumque spectaculum praebuit: non tantum ex ipso genitricis rogo luce: sed et cunas affecutus, eodem, n. momento temporis altera iam fato functa parit: alter ante elatus quam natus est.

De Iasone Pheræo.

Iuia fortis uulnus Pheræo Iasoni quodam exitii eius cupidus intulit. Nam quum iter insidias gladio eum percussisset: uomica quam a nullo medico sanari potuerat ita rupit ut hominem praestifero malo liberaret.

De Simonide.

Aequae diis immortalibus acceptus Simonides cuius salus ab imminenti exitio defensa: ruinae quoque subtracta est. Coenanti, n. apud Scopam in Cranone: quod est in thessalia oppidum: nuntiatum est duos iuuenes ad ianuam uenisse magnope rogantes ut ad eos cotiuo perdiret, ad quos egressus neminem ibi reperit. Caeterum eo momento temporis triclinium in quo Scopas dominus domus epulabatur collapsus: & ipsum & omnes qui uas oppressit quod hac felicitate locupletis quae nec mare nec terra sauiens extiguerit ualuit.

De Daphita.

Non inuitus huic subnecto Daphitam, ne quis ignoret quantum iter fuerit cecinisse deorum laudes & nomen obrectasse. Hic cum eius studii esset,

fensa, propter illud corpus quod sepulturae mandauit, Triclinium, coenaculum, a tribus lectis stratis ubi epulari solebant atque dicitur triclinium a tris & uel lectis tres, n. lecti sternabantur in quo uno dominus epulabatur, in altero uxor cum reliquis eius familiaribus assidebat, in tertio uero amici & reliqui qui supueissent, nam tres mensae apponebantur apud maiores: & iuxta mensas totidem thori ubi discubere, luue, proinde finge loco quo tu discubere iussus, & subdit, Tertia ne uacuo cessaret culcitra lecto, ergo triclinium locus ubi conuiuabant. Quinti, loquens de hoc Simonide ait, Vix eo limine egresso triclinium illud super conuiuas corruit, Cice, uero eundem locum traduxit conclauem dicens, Hoc interim spatium conclauem illud concidit, Aliquibus uero aliis discubitorium magis traducere placuit: & a triclinio architriclinus dicitur princeps coenaculi, Nec mare, propter id quod naufragium euitauit, Nec terra, ad id quod ruinam subterfugit beneficio deorum, Cranone, Cranon urbs eius thessalicae regionis quam Pelasgiotem uocant ad ipsam Terepe: Hecataeus auctor in Europa, Eiusdem nominis altera ciuitas Athamiae contributa: a Cranone Pelasgi filio dicta: in cuius finibus duos tantummodo uideri coruos iter miracula rettulit Callimachus & Teopompus, In Bel, Mace, Li, oppidi meminit ab ipsorum oribus uersa dictione: quae Ianus emendauit.

Non inuitus, Liptote est cum minus dicimus & plus significamus, Non inuitus, libetissime, Cecinisse laudes sicut Simonides qui uersu laudes Pollucis & Castoris complexus est, Numen obrectasse, inuidia quadam persecutum esse, Inuidia est maioris aduersus maiorem, obrectatio est iter pares, uel obrectasse: uitupasse, ut obrectare sit aliquem cum inuidia maledictis lacerare, Sophistae: qui astutiis & argu,

Equae diis. Hic est ille Simonides de quo supra mentio facta est, de soni is, qui nauigaturus per gete mortuus est: ut corpus inhumatum sepulturae mandaret, quod ut faceret consilio nauigandi supersedit: & ita naufragium euasit, quod passi sunt cum quibus nauigaturus erat, hunc igitur dicit beneficii quoque salutis a diis accepisse, quos Castorem & Pollucem fuisse creditum est, cum, n. apud Scopam coenaret & omnes discubentes iam in medio conuiuio constitissent: nuntiatum est duos iuuenes uenisse qui Simonidem allo cuturi uocarent, ille egressus dum quirit iuuenes illos qui nulli erant ante ostium, interea coenaculum ubi epulabantur corruit: & qui in eo coenabant obruti sunt, Solinus uero de memorabilibus mundi non intel ligit Simonidem: sed Pyndagae poetae lyrici, qui in honore Pollucis & Castoris carmina scripsit, Dicit n. Pyndarum lyricum e conuiuio loco cui iminebat ruina: ne cum caeteris iteriret: forissecus Castor & Pollux uocauerunt inspectantibus uniuersis quo effectum est ut solus impeditis piculum euaderet, C. li, de oratoribus, gram igitur habeo Simonidi illicaeo quem primum ferunt arte memoriae protulisse: dicit n. cum coenaret Cranone in thessalia Simonides apud Scopam fortunatum hominem & nobilem: cecinissetque id carmen quod in eo scripsisset: in quo multa ornatae carminum poetae more in castore scripta & Pollucem fuissent: ferunt nuntiatum Simonidi, ut perdiret iuuenes ad ianuam stare duos quosdam qui eum magnope uocarent: surrexisse illum prodisse, uidisse neminem, hoc iteri spacio conclauem illud ubi epularet Scopas concedisse, ea ruina ipsum cum cognatis oppressum interrisse, Sequitur deinde quomodo arte memoriae inuenit, Hoc idem testatur, Quislibet de istis uis, ubi multa alia tradit & in primis distinctione esse iter auctores cui carmen illud scriptum fuerit, Scopae an aliis quos commemorat, & cuius fuerit domus Pharsali an Scopae: Item dicit sibi uideri fabulosum de tidaridis: Scopas autem ut Pli, refert fuit et sculptor marmoreus cuius opera quae & ubi romae idem Pli, tradit, & Simo, Hic prius fuisse dicitur quod memoriae artificiosa inuenit, Exitio de

Simo nide

Scopas

Triclinium

THE.

OLI.

Ineptus tuis suis id quod falsum est uerum ostendere nituntur. Sunt igitur cauillatores & aliorum sermonum molesti interpretes, quod nomen quis a dicitur: quasi emulatore sapientiae: tamen nonnunquam pro sophia & scientia calumniatore accipitur: ipso uel delictis apparere non existente sopho. **Ineptus** quae ea quae dicunt semper per contrarium interpretantur. Ineptus autem dicitur, quod nec rei: nec temporis nec loci nec personae rationem habet, hoc est nulli rei aptus est. An equum inuenire posset, haec erat calliditas, ut siue responderet inuenturum illum equum esse siue non, deus omnino delusus esse uideretur: nam si responderet inuenies existimabat se decipisse numen: quia non inueniri possit quod non sit amissum. Si uero dixisset non inuenturum: itidem credebat posse irrideri quod ipse uidelicet sciret non posse inuenire quod non amiserit. Sed ut eo deturbatus periret, ex equo deiectus praecipuus pibis.

Deno
mini
bus
in bun
du
Valla
Virgi
lius
Cauil
lari
THE

Iocabundus: iocanti similis uel re uera iocans, nomina, in bundus desinentia non similitudinē sed rei effectum significant, ut sentit Valla. **Attalus**: regē Asiae. **Saxo**: monte, nam saxum pro monte. **Vin**, Saxi de uertice pastor. **Cauillandos** ad cauillandos non tantum homines suis argutis sed etiam deos. **Cauillari** est proprium sophistarum, ponitur etiam pro calumniari & deridere. **Iusta supplicia**: meritis poenas, quia illum Attalus iusto quidem affecit supplicio.

Sophista, Rhetoras antiqui Sophistas appellabant: ut Philostratus auctor est & Marius Victorinus in Rhetorica Ciceronis. Rhetor est qui docet litteras atque artes tradit eloquentiae: Sophista est apud quem dicendi exercitium discitur, & eius ergo generis Daphita fuit ex Telmesso: qui commentatus in Homero negat Athenienses expeditiois in Troiam participes extitisse, de cuius fato Suidas eadem quae Valerius. Aliter autem Strabo Geographia, xiiii. Mons ait Thorax appellatur: in quo tradunt in crucem sublatum Daphitam grammaticum: quod reges uersibus incesserent, πορφύρεοι καὶ ἄλβα φαεινὰ ἀνορρήνυατα γὰρ ἴσθ' λυσίμοχου λυδῶν ἀρχέτε καὶ φρίγιου, Purpurei uibices scobs opum Lysimachi uos ne Lydis & phrygibus imperatis: ex quo illud in proverbium cessit: caue Thoracem. Daphitas in superiore disticho Purpureos uibices ex Aridice ioco dixit, Nam: quom regis libertus ad opes nuper euectus philosophos ad conuiuium congregasset: & irridendo minutulas eorum quaestiones scire se uelle dixisset: cur ex nigra & alba faba pulmentum unius coloris edatur: Aridices indigne ferens tu nobis inquit absolue, cur de albis & nigris loris similes maculae gignantur, haec in Valerium Ianus ex quinto Symposiacorum Plutarchi dictauit: unde totidem uerbis & Macrobius. Cui nomen erat equi, Valerio Suidas & eo prior Cicero concinit hunc in modum, Quid enim si Daphitae factum ita fuit de equo cadere: atque ita perire: ex hoc ne equo qui cum equus non esset, nomen habebat alienum. Sed illud obseruandum, Daphitam per, T. a Strabone: a Suida Daphidam per, d. notari: quod in quibusdam Valerii codicibus est legere.

OLI, **Plutar**
chus
Mors
Philip
pi
THE

Odem oraculo, Sicut illi uerum predixit appollo: ita quoque Philippo Macedonum regi, hic cum quaereret ex oraculo qua morte periturus esset: responsum accepit ut quadrigas uitaret: tum Philippus quadrigas omnes ex regno suo iussit amoueri, locus etiam qui quadriga appellabatur: ab eo studio se uitebatur: sed nulla potuit ratione fata uitare, nam occisus est a pausaniam adolescentis gladio: in cuius capulo quadriga fuerat insculpta, hac autem de causa dicitur pausanias occidisse Philippum: quod cum interrogasset Hermoclem quo pacto sibi posset gloriosum nomen comparare: respondisse: dicitur: si uirum nobilissimum occideret, hoc autem Valerius sentit, sed aliter Iustinus, dicit enim quod Philippus Macedonum rex iam aetate pueriori regis attali sororem: uel ut Plutarchus dicit filiam Cleopatram uirginem olimpiadi superinduxit uxorem, quod quidem illa grauer ferens cum Alexandro filio iam tum dicitur iniisse consilium contra Philippum. Forte ita accidit ut Attalus cum Cleopatra filia conuiuium celebraret: ad quod Pausaniam adolescentem inuitarunt, qui cum uino paulo largius inuitatus esset: eo turpiter abusi sunt omnes, adolescens postquam resistit: & contumeliam: quam per uinolentiam passus erat recognouit: saepe de iniuria ad Philippum conquestus est. Ille iocabundus Pausaniam dimittere: hic uehementius indies de ea re instare, cupere tantam iniuriam ulcisci, sed cum sorte quadam occurrisset Alexander: apud eum conquestus est de hac iniuria, ille dicitur graecae iambicum uersum pronunciaisse: eum qui dedit, eum qui accepit: scilicet interfice, quod etiam factum est: nam occupatum angustis: Philippum in transitu obruit, de quo latius in ca. de cupiditate gloriae dicemus: sed in eo miraculum fuit quod gladio occiditur qui quadrigam impressam habebat in capulo.

Locum qui in Boeotia quadriga uocatur, Auctorem qui tibi reddat in Boeotia Quadrigam non facile inuenias, Harma graecum nomen expressit oppidi Tanagrorum finibus attributi: si Pausaniae credimus: ab Amphiarai casu, de quo plura Strabo, Memoratur & in Actica Harma ad castellum Phylon, Ergo Valerius Harma latine Quadrigam uocauit.

cuius professores sophistae uocantur: ineptae & mordacis opinionis apollinem delphis irridendi causa consuluit: an aequum inuenire posset: quum omnino nullum habuisset, cuius ex oraculo reddita uox est, inuenturum equum: sed ut eo deturbatus periret, inde quum iocabundus quasi delusa sacrarum sortium fide reuerteret incidit in regem Attalum saepenumero a se contumeliosis dictis absentem laceffitum: eiusque iussu saxo cui nomen erat equi precipitatus: ad deos usque cauillandos demeritis autem iusta supplicia pependit.

De Rege Philippo.

Odem oraculo macedonum rex Philippus admortuus ut a quadriga uiolentia salutem suam custodiret: toto regno dissiugi currus iussit: eumque locum qui in boeotia quadriga uocatur semper uitauit: nec tamen denunciatum periculi genus effugit, nam pausanias in capulo gladii, quo eum occidit quadrigam habuit caelatam.

Quæ tam pertinax, Cū Alexander dariū uicisset & Babylonē subegisset: audiuit in india esse qui Iudū OLI,
Gymnosophistæ exercerent, dicebant autem Gymnosophistæ nudi Philosophi, ideo autē nudi ui-
uebant quia dicerent naturā omnibus rebus humanis prouidisse, nec quicq̄ deesse uoluisse: quemad-
modū igitur cætera animalia his contenti essent: q̄ sibi natura suppeditasset: ita homines uitā suam in
formare debere: ut nihil p̄ter quod eis natura dedisset: inquirerent, hi Philosophi erant: q̄ summum bonū in uo-
luptate ponebant, summum malū in dolore Hos igit̄ uidendi magno desiderio captus est Alexāder: & inter cæ-

De Calano.

Quæ tā ptinax necessitas ī patre & filio Alexā-
dro cōsimilis apparuit. Siqdē Calanus indus
sua sponte se ardentissimo rogo superiactu-
rus: interpellatus ab eo: ecqd̄ aut mandaret: aut dicere
uellet: breui inqt te uidebo, nec id sine cā: q̄a uolūtariū
eius e uita excessū rapida mors Alexādrī subsecuta est.

De quodam remige.

Regios interitus magnitudine miraculi remi-
gis casus æquat: quem ī littore tyriorum sen-
tinam haurientem cum e nauī fluctus abie-
cisset: altero latere percussum cōtrarius fluctus in na-
uem rettulit. Itaq̄ miseri simul ac felicitis comploratio-
ne permixta fuit gratulatio.

De Prusia filio regis Bithyniæ.

Quid illa nōne ludibria naturæ in corporibus
humanis fuisse credēda sunt: tolerabilia qui-
dem quia sæuitia caruerūt: cæterū & ipsa mi-
raculis annumeranda. Nam & Prusiæ regis bithyniæ
filius eodem nomine quo pater: pro superiori ordine
dentium unum os æqualiter extentum habuit: nec ad
spēm deforme: nec ad usum ulla ī parte incōmodum.

De filia Mithridatis.

Mithridatis uero regis filia Dripetine laodices
reginæ nata duplici ordie dētiū deformi ad-
modū: comes fugæ p̄ris a Pōpeio deuicti fuit.

De Linceo.

Nec illius quidem paruæ admirationis oculi
quem constat tam certa acie luminum usum
esse: ut a lilybæo portu: cartaginesium egre-
diētes classes intueretur. Oculis eius admirabilius Ari-

Bithyniorum regis Prusias, Abbreuiator, Prusias inquit rex Bithyniæ omnium humillimorum fautor atq̄ ui-
tiorum: a Nicomede filio: adiuuante Attalo rege Pergami occisus est. Habebat alium filium: qui pro superiore
ordine dentium enatum habuisse unum os continens dicitur Plinius libro septimo naturalis histo. Aliqui uice
dentium continuo osse uno gignuntur sicut Prusiæ regis Bithyniorum: filius suprema parte oris, Ad usum,
Ad utendum, nam ita commode epulabatur: sicut cæteri qui in plures partes diuisos habent dētes, Mithrida-
tis, regis ponti hostis Populo Romano ad quem debellandum primo Sylla, deinde Luculus, postremo Pompe-
ius missus est: qui bellum illud confecit. Hunc igitur post profligatum exercitum fugientem filiā hanc comita-
ram fuisse Cicero dicit.

Nec illius quidem paruæ admirationis. Hunc Solinus Strabonem nominatum fuisse tradit quem
Varronis testimonio centum triginta quinq̄ millia passuum prospexisse dicit, solitumq̄ exeuntem a
carthagine classē punicā numerumq̄ nauium ex lilybetana specula manifestissime notare, quod
idem testatur Pli, lib, vii, natu, histo, Cice, tradit Iliadem oēm ita subtiliter in mēbranis ab hoc scriptā.

teros Calanus quidam p̄stare audiebat: cum
hoc maximam familiaritatem inuīt Alexan-
der: & eum secum adduxit, sed cum anno uite
suæ, lxxiii, ad eos dolores forte peruenisset: ut
eos ulterius ferre non posset: nā aluo uexaba-
tur: rogom sibi struxit: & aurea lectica super-
imposita intubuit stramentis opertus ut eos
aufugeret: in quibus summū malū statuebat:
deinde Macedones obsecrauit: ut illū letitiæ
diem cū rege simul potantes exigerent: quem
paucis post diebus Babylone uisurum se di-
xit: atq̄ ita breui futuram Alexandri mortē
prædixit: qui Babylone periit: sicut suo loco
dicemus, Alexander uero mortuo calano con-
uiuia celebrari iussit, sed anteq̄ moreretur: eū
rogauit: siquid uellet ut diceret, q̄ nihil aliud
respondisse fertur nisi te prope diem, Babylone
uidebo, Cice, lib, de diuinationis, i, Calanus
indus cum descenderet in rogū ardentem, o
præclarum inquit discessum e uita: cum ut
Herculi contigit mortali corpore cremato in
lucem animus excesserit, Cūq̄ Alexander eū
rogaret siquid uellet ut diceret: optime inqt,
prope diem uidebo te, quod etiam contigit,
rursus de hoc Calano mentionem facit libro
secūdo Tuscu, quæstionum, & Stra, in descri-
ptione india plurima de his Gymnosophi-
stis atq̄ calano, Tyrus, ciuitas phœnicie in-
ter omnes memoranda teste Curtio,

Quid illa nōne? quia a proposito di-
scedere uidebatur: reddit rationē
cur hæc uideantur superioribus si-
millima, Nonne ludibria, quia
natura in corporibus humanis quodāmodo
ludere uisa est: uoluisse & noua quædam fa-
cere, Cæterum quia natura proueniunt: & p̄-
ter naturam fuerunt, Nam & prusia, Post
præfationem sequit̄ narratio eorum quæ a
natura fuere aliena, Os equaliter extētum,
os unum tenus ore continuatum, Solinus,
Quidam cū dentibus procreantur ut, Cn, Pa-
pirius Carbo, ut, M, Curio dentatus ob id co-
gnominatus, quidam etiam uice dētiū con-
tinui ossis armanē soliditate qualem filium

Alexā-
dro
p̄dicta
mors,Tyros
op
OLI,

OLI,

LIBER PRIMVS

Lily/bæū ut testa nucis clauderet. **Oculis.** Hūc linceis oculis fuisse dicunt. **A lilybæo portu.** Sicilia nam lilybeum pmo toriū est Sicilia: multū at a Sicilia ad carthaginē distare dī: & ut tradit Solinus centū trigintāq; milia passuum interfunt. **Admirabilis Aristomenis.** Athenienses cū messenis bellū graue & lōgū gessere messeniorū dux fuit Aristomenes: qui tanta calliditate fuisse dicit: ut sæpe athenienses deciperet, quoq; sæpe urbem ingressus: & aliquando captus: atq; in uincula coniectus calliditate sua aufugerat quod cū semel atq; iterum & tertio fecisset: cōstituerunt athenienses illum rursus captum interficere: qd' etiam fecerunt sed admirati uersutiam hominis uoluerunt eius capti & occisi cor inquirere, qd' ex e-

THE. cō corpore pilosum inuenerunt. **Pilis referunt.** nā q pilis abundant solēt astutiores esse. **Quod Athenienses.** Herodo, Plutarchus: Rhianus: Polyenus: Pausanias: & Stephanus in mentione ciuitatis Andaniæ tradit a Spartanis exectū: nec aliter historiæ fidem cōstare Ianus existimat. Itaq; corrige lacedæmones.

OLI. **E**T poeta antipater: Hic quo die natus erat eodem semper febre laborabat omnibus annis: & cum diu uixisset: postq; ætatis suæ tempus destinatum appropinquasset: eo die & eodē genere morbi consumptus est. **Patrimonii possidendi.** quia comiter possidebāt patrimonia a parentibus relicta: & ex his comiter impensas faciebant, studiorum quibus operam dabant. **Tam æqualem.** Quis inquit hanc concordiam & amicitiam ac societatem deo non tribuit. **Liberis sicut in filia Mithridatis.** Aut i rege sprusia. **Viris eruditissimis.** Polystrato & hippoclides. **In uate: scilicet Antipatre.** **Homine sortis ignotæ.** Strabone: qui tam acutam aciem habuit. **Omnis bonæ:** quia ex natura bona & mala omnia comparantur secundum philosophorū scientiam quoq; Plato princeps est qui dicit: nihil nisi ex ante subiecta natura procreatum esse: quod a nostra religione alienum est: nam deus omnia ex nihilo creauit, sed naturam possumus accipere naturantem: & non naturam naturatam. **Ne ipsa quidem, ne dum.** Philosophi qui rerum naturalium scientiam habuerunt.

OLI. **N**on magis. Non magis inquit rationem reddere possem: cur hæc miracula in eiusmodi hominibus natura esse uoluerit. **Quā qui, p quomodo.** Syluestres capreas. **Plin. lib. xxv.** ceruas non capreas dicit. **Simplicius inq; Ceruæ monstrauere Elaphoboscon:** de qua diximus. **Itē elsinem a partu dictam:** ostendere ut indicauimus: dictamū uulneratæ eo pastæ statim decidentibus telis, nam lib. viii. dixit

Ca/preæ sunt capreæ Syluestres & capreæ domestica: sed in Creta capreæ Syluestres confixe sagittis si modo periculum in tantis mortis euadere possint per se ad dictamum herbam confugiunt, qua gustata & tela uim ueneni repellunt: quod quidem a secreta quadam nature ratione proficiscitur auxilium dictami. **Dictamus penultimam producit.** **Virg. li. xii.** Dictamum genitrix crætea carpit ab ida. **Tātū non, i. ferme** inquit ipsa natura suis manibus eas deducit ad remedium dictami saluberrimum. **Concepta, comesta.** **At in Cephalenia:** **Plin. lib. vii.** constat in luttum: idq; partum fieri & gigni pernacissimum ita sed triennium uitæ non excedere: quod etiam beatus Augustinus confirmat lib. de ciui. dei q; equæ uidelicet ore aperto uentos excipientes concipiant, unde **Vir.** Sic omnes uersæ in Zephyrum stant rupibus altis, exceptantq; leues auras, & sæpe sine ullis coniugis uento grauidæ: mirabile dictu. **Solinus in proximis inquit Vlyssipponis equæ lasciuunt mira foecunditate.** nam aspirante fauonii ueto cōcipiunt & sitientes uiros aurarum spiritu maritantur. **Varro quoq; dicit:** In ulteriore Hispania uerno tempore exinde concipere: edereq; pullos licet ueloces diu tamen minime duraturos. **Ex alto,** quia in edito loco consistunt ut uentos commodius capiant. **Vnde Vir.** Stant rupibus altis. **Aut hoc etiam.** Solinus commemorat templum Crotonæ esse lunoni consecratum cuius ara exposita est aperto aeri: ita ut ab omni regione uenti perflantes

stomenis messenii cor: quod athenienses ob eximiam calliditatem exectum: pilis refertum inuenerūt. quum eum aliquoties captum astutia elapsum capissent.

De Antipatre poeta sidonio.

ET poeta Antipater sidonius omnibus annis uno tummodo die quo genitus erat febre implicabat: cunq; ad ultimā ætatē peruenisset: natali suo certo illo circuitu morbi consumptus est.

De Polystrato & Hippoclide Philosophis.

ET loco apte referantur Polystratus & Hippoclidides Philosophi eodem die nati: eiusdem præceptoris Epicuri sectam secuti: patrimonii etiam possidendi alendæq; scholæ cōiōne coniuncti: eodemq; momento temporis ultima senectute extincti: tam æqualem fortunæ pariter atq; amicitia societate q; nō ipsius cœlestis concordia sinu genitam nutritam & finitam putet. **Quapropter hoc:** potissimum fuerit aut in liberis potentissimi regis: aut in rege clarissimo: aut in uate ingenii florentis: aut in uiris eruditissimis: aut in homine sortis ignotæ: ne ipsa quidem omnis bonæ malæq; materia secūda artifex rerum rationem reddiderit natura.

Non magis q; q ita syluestres capras Cretæ genitas tantopere dilexerit: quas sagittis confixas ad salutare auxilium herbæ dictami tantum non suis manibus deducit: efficitq; ut cōcepta ea continuo & tela & uim ueneni uulneribus respuat, aut

in eam spirare possint: & tamen illic cinerem sacrorum immobilem permanere. Quapropter. Nec etiam ratio-
nem reddiderim quamobrem natura uoluerit. Crotona, quæ est ciuitas Calabria: & est genitiuus aduerbiali-
ter positus: ac si diceret Vincentia. In Caleno agro, a calibus quod oppidum est in Campania dictum pluraliter **Cale-**
hæ cales calium, quia homines inebriantur non secus ac si uinum bibissent. Licentia plurimum uendicari, qui **no**
plurimum laboris sustinet: hic debet aliquanto plus licentia sibi cæteris assumere, ergo cum tātus sit natura la- **ager**
bor: ut per eam cuncta gignantur non mirandum est si dum uires suas ostendit tantum sibi licentia uendicat ut

in Cephalenia insula quum omnia ubiq; pecora hau-
stu aquæ quotidie recreentur in ea pecudes maiores
ex parte anni ore aperto ex alto uentos accipientes si-
rim suam sedare instituerit, aut quapropter crotone in
templo Iunonis Iaciniæ aram ad omnes uentos immo-
bili cinere donauerit potissimū, uel quare alterā in ma-
cedonia: alteram in caleno agro: aqua proprietatē ui-
ni: qua homines inebriantur possidere uoluerit. Non
admiratione ista sed memoria prosequi debemus, quū
sciamus recte ab ea plurimum licentia uendicari pe-
nes quam in finitus cuncta gignendi labor consistit.

De mirabili magnitudine & lōgitudine serpētis.

quia supra usitatam rationem excedentia
attingimus: serpentis quoq; a. T. Liuius curiose
pariter ac facunde relatæ fiat mentio. is. n. ait

in Aphrica apud Bagradā flumen tātæ magnitudinis
anguē fuisse: ut Atillii Reguli exercitū usu amnis phi-
beret, multisq; militibus ingenti ore correptis: cōpluri-
bus uoluminibus caudæ elisis: cum telorū iactu perfo-
rari nequiret: ad ultimū ballistarū tormētis undiq; pe-
titā silicū crebris & pōderosis uerberibus procubuisse:
omnibusq; & cohortibus & legiōibus ipsa carthagine
uisam terribiliorem, atq; ēt cruore suo gurgitibus im-
butis corporisq; iacētis pæstifero afflatu uicina regiōe
polluta: romana inde summouisse castra, dicit belluæ
corium. c. xx. pedum longum in urbem missum.

plæraq; faciat quorum causam hominibus
ignotam esse uelit. Gignendi, de natura na-
turante intelligit, sed si uere intelligitur natu-
ra naturans deus ē. A Tito Liuius. Hoc mira-
culum Liuius narrat in secunda decade primi
punici belli: quam nos amissimus, Aulus Ge-
lius li. vi. ca. iiii. Tubero inquit in historiis scri-
ptum reliquit bello primo punico, Attilium
Regulum consulem in Aphrica castris apud
Bagradam flumen positus prælium grande
atq; acre fecisse aduersus serpentem inusitatæ
immanitatis, eumq; magna totius exercitus
conflictione: ballistis atq; captapultis diu op-
pugnatum: eiusq; interfecti longum corium
pedes centum & uiginti Romam misisse Plu-
lib. viii. Nota est inquit in punicis bellis ad flu-
mē Bagradam a Regulo imperatore balistis
tormentisq; ut oppidum aliquod expugnata
serpens centum uiginti pedum longitudinis
pellis eius maxillæq; usq; ad bellum Numan-
tinum durauere in templo. Apud Bagradā
fluuium: qui præter uricam labit, quæ distat
triginta milia passuum a Carthagine. Vsu
amnis, quia nō audebant appropinquare mi-
lites fluuiio ut aquam inde haurirent. Volu-
minibus: quia lōgitudine caudæ corripiebat
milites complures & ita illos præmebat ut ne
caret. Elisis: dissipatis: laceratis. Telorum
ictu, nam tela in eum contorta penetrare non
poterant. Ballistarum tormentis: idest ma-
chinis quibus saxa maiora mittuntur, sed hoc
loco ballista sine dubio uidetur significare sa-
xum maius quod machina mittitur, & dicit
ballista a iacēdo, unde
lectum est etiam ballistas talētarias esse: idest
lib. xx. librarum saxa, unde hoc loco sequitur, si-
licū crebris & ponderosis uerberibus, sed bal-

Cale-
no
ager

Bagra-
da flu-

110

lista a græcis accipitur pro tormento mœnia concutiente in qua significatione sæpius inuentum est apud poetas
Ouidius libro primo de tristibus, Quam graue ballistæ mœnia pulsat onus Lucanus pro instrumento hastam
quandam iacente accepisse uidetur, cum ait, Neq; enim solis excussa lacertis Lancea: sed tenso ballistæ turbine
rapta, Procubuisse, postq; tandem transfixa sagitta occubuit.

Dictami, Dictamus est herba passim proueniens in Creta de cuius ui inter naturæ miracula refert Aristoteles
eadem quæ Valerius, apud Aratum mallotes Zenodotus ΔΙΚΤΩ ΕΥΕΥΩΔΑΙ Dictamum putat intelligendum uel
ex eo quod odorum uocat, Ad faciles enim parrus hæc herba susternit: unde Euphorion Ilithyias ea coronatas
inducit. In Macedonia, Vitruuius Architecton & Plinius in Paphlagonia.

THE

Valerii Maximi Liber primus foeliciter finit

Eiusdem Liber secundus incipit, Et primo de Institutis.

e ii

OLI,

Iues & præpotens naturæ regnū. Incipit nūc secūsus Liber in quo ferme hæc omnia continent: instituta maiore: disciplina militaris: ius triumphandi: cæloria nota: & uiroꝝ maiestas. Facit autē p̄fationē: q̄ nos reddit attētos cū ostēdat q̄bus primo de rebus dicturus sit: uidelicet de institutis maiore: quæ ad id pertinet ut uitæ nostræ præsentis eorū exēplis cōsulere possimus. Captat insuper beneuolentiam ab Imperatore Tiberio: cū dicat: q̄ sub eius imperio feliciter uiuatur, ad cōfirmādum statum præsentem exempla hæc p̄ficiunt. Vt̄ uero transiōne colore rhetorico: cum q̄bus de re-

Diues
trium
gene/
rum

bus dixerit: & de quibus dicturus sit breuiter ostendit: postq̄ inquit de potestate naturæ superioris capitulo diximus nūc de priscis institutis dicere incipiemus. Sunt autē instituta mores ratione & consilio cōprobatū. Diues trium geneꝝ eē hoc loco aperte uidemus. diuitia uero a dite inuenit̄. Inicia stilum: scribere incipiā. nā iniicere est immittere: inserere: imponere. ab in & iacio: q̄ si intro iacere. Inicia re uero imbuerē: sanctificare: innouare: hoc loco iniicere incipere significat unde iniciū principii. Cætera q̄ quia non domestica solum sed externa quoq̄ cōmemorabo. Sub optimo principe. s. Tiberio: nec sine adulatione hoc dicit̄. Elementa, principia, unde quattuor elementa reꝝ omniū primordia philosophi esse uoluerūt: q̄ ab his gignerent̄ cuncta, & ideo p̄ similitudinē cuiuslibet rei principii non absurde dicimus elementū. Præsentibus moribus, nā uetera exempla præsentibus auctoritatem præstant, nam quanto maioris auctoritatis esse uidebuntur hi a quibus hæc documenta manauerint: tanto ea etiam nobis uidebuntur esse sanctiora.

OLI,

Pud antiquos: Hoc institutū apud Liuiū lib. ii. plane dignosci potest: ubi dicit: non prius regnū acceptū fuisse a Numa Pompilio secundo

Rorege q̄ deos auspiciis ille cōsuleret. In min loco edito ascendens lituo spacia descripsit in cælo ab oriēte: ab occidente: a meridie: a septentrione: prospiciens quantū oculi ferre poterāt. & partē ab oriente appellauit anticam: ab occidente posticā: a meridie dextrā: a septentrione sinistrā: deinde cū operto capite stetisset: animo concepit: q̄ auspicia & qua parte mitti uellet: quibus missis cōtinuo rex creatus est & in regnū acceptus. Auspicio: ab aspectu auiū: q̄ p̄pter earū aspectū intelligebat̄ quid placeret displiceret uē diis. Ipso tamen nomine, q̄ eo quod auspices appellant̄ tametsi auspicia non petant: apparet tamen eos aliquid ex consuetudine maiore q̄ omnibus in rebus auspiciis utebantur retinere. Vnde Lucius in receptiōe Martiæ Catonis ait, Contentiq̄ auspice Bruto. Auspicia, ab aspiciēdis auiibus: ut dixi siue præpetibus siue oscinibus, nā præpetes aues erant quæ uolatu suo futura prænucciabant. Oscines uero quæ non uolatu tantum: sed et garritu significabant quæ instare uiderētur.

Auspi
cā di
cōsue/
tudo

OLI,

Oemina hoc institutū satis abhorret a consuetudine nostra & indecorū est ut uiri cœnantes recubent: quam consuetudinem adhuc græci seruant, cubito enim innixi siue prostrati & iacentes epulantur. Sedentes, Viri quidem recubabant strati mulieres uero sedebant. Legitur in uita Catonis q̄ paulo anteq̄ se Vtica interimeret sedens cœnauerit quemadmodum post ciuile bellū consueuerat, nam ante nisi cū dormiret semp̄ stabat uel nunq̄ iacebat. Cœnabant: q̄ ut refert Seruius & Iuue-

Valerii Maximi Liber Secundus.

De Institutis Antiquis.

Iues & præpotēs naturæ regnum scrutatus: iniciam stilū: tā nostræ urbis q̄ cæterarū gentiū priscis ac memorabilibus institutis. Opus ē. n. cognosci huiuscæ uitæ quā sub optimo Principe felicē agimus: q̄ nā fuerit elementa: ut eorū quoq̄ respectus aliqd̄ p̄sentibus moribus p̄sit.

De Nuptiis.

Pud antiquos nō solū publice sed etiā priuatum nihil gerebat̄: nisi auspicio prius sumpto. quo ex more nuptiis etiā nunc auspices iterponuntur: q̄ quanuis auspicia petere desierint: ipso tamen noīe ueteris consuetudinis uestigia usurpantur.

Oemina cū uiris cubantibus sedētes: cœnabant. q̄ cōsuetudo ex hoīum cōuictu ad diuina penetrauit: nā Iouis epulo ipse i lectulū: Iuno

nalis testat: apud maiores prandia non fuerant in usu, unde Iuuenalis: Quis fertula septem secreto coenauit auus? & sunt qui dicant primū qui prandii consuetudinē in urbē Romanā introduxerit: fuisse Mariū ppter illud carmē: Exul ab octaua Marius bibit, ego uero ante Marium & Priscū & Arpinatē prandia in usu fuisse legi, Plin. libro xxxiii. ubi loquit de Qu. Aelio Tuberone, L. Pauli genero, Qu. Aelium inquit cū legati ætolorū in cōsulatu prandentē in fictilibus adissent, missa ab his uasa argētea non accepisse, Cōstat autem hūc Aelium multo ante fuisse q̄ Mariū, Conuictu, lā tēporibus Valerii hæc cōsuetudo sensim aboleuerat apud homines: sed in Epulo Iouis ad

Epulū
Iouis
Lecti/
sterniū

& Minerva in sellas ad cœnam inuitabantur: quod genus seueritatis ætas nostra diligentius in capitolio q̄ in suis domibus seruat, uidelicet quia magis ad rem pertinet dearum quam mulierum disciplinam contineri.

Quæ uno cōtentæ matrimonio fuerāt: corona pudicitia honorabant. Existimabāt, n. eū p̄cipua matronæ sincera fide incorruptū esse animū: q̄ post depositæ uirginitatis cubile in publicū egredi nesciret, multorū matrimoniorū experiētiā q̄ si legitimæ cuiusdā intēperantiæ signum esse credentes.

De primo Repudio.

Repudiū inter uxore & uirū a cōdita urbe usq̄ ad C. L. annum nullum intercessit, Primus autē Sp. Carbilus uxorem sterilitatis causa dimisit: q̄ q̄ tolerabili ratiōe motus uidebat rēphensione tamen non caruit: q̄ nec cupiditatem q̄dem liberorum coniugali fidei præponi debuisse arbitrabant.

cula: religioni deinde fuisse: quibus eam opem intulissent uinciri, Augustinus quoq̄ de ciuitate dei de his mentionem facit, Conuictu, Alio noīe conuiuium dicimus nam a conuiuendo dicitur: eo q̄ inter se conuiuere solent, est enim conuiuere simul uiuere, Quod genus: ætate nostra inquit cōsuetudo ista minime seruat, Quia magis, Plus auctoritatis habent exempla dearum q̄ mulierum.

Quæ uno cōtente matrimonio fuerant, Homines sic existimant id esse uerissimum pudicitia signum: uno postq̄ semel tantū cū uiro uixerint: & uno cōtente marito & ita est p̄fecto, nā ut inquit Iuuenalis: Ocius illud extorquebis ut hæc oculo cōtenta sit uno, Eiusmodi autē mulieres q̄ uno tantū matrimonio cōtendantur, quasi pudicissime dicerent, Matronæ, supple quæ non transierāt ad secunda uota, Sincera fide: pura sincerum dicitur purum quasi sine cera: sicuti mel purum dicimus quod sine cera est, Post depositæ uirginitatis cubile: id est post primas nuptias in quibus uirginitas deponitur, In publicum egredi, nescire publicari, Legitimæ intemperantiæ, quia licebat quidem secundas uel tertias agere nuptias, sed tamen non sine suspitione fiebat libidinis cuiusdam intemperatæ, & ideo legitimam intemperantiam appellat.

Repudium, Dicit hoc institutū apud antiquos seruatū fuisse, Centesimū & quinquagesimū annum, Aulus Gellius dissentit a Valerio lib. iiii. cap. iiii. Dicit, n. memoriæ traditū est quingētis fere annis post Romā conditā nullas rei uxoriæ neq̄ actiones neq̄ cautiones in urbe Romana: aut in latio fuisse: quoniam p̄fecto non desiderabant, nullis etiā tūc matrimoniis diuertētibz: Seruius quoq̄ Sulpitius in li. quē cōposuit de dotibus: tū primū cautiones rei uxoriæ necessarias uisas esse scripsit: cū Spurius Carbilus cui ruga cognomentū fuit: uir nobilis diuortiu cū uxore fecit: q̄ liberi ex ea corporis uicio nō gignerentur: anno urbis conditæ quingentesimo uigesimo tertio, M. Attilio, P. Valerio cōsulibus: atq̄ is Carbilus traditur uxorem quam dimisit ægregie dilexisse: carissimāq̄ mox eius gratia habuisse: & iusiurandi religionē animo atq̄ amoris præuertisse: q̄ iurare a censoribus coactus erat: uxore se liberorū habendorū gratia habiturū, alio loco dicit idem Gellius hoc diuortium fecisse de amicorum consilio q̄ sterilis esset, Dionysius, Quod autem lex ait: hæc de mulieribus pulchre se habuerit testis fuit diurnitas, cōstat enim intra quingentos uiginti annos nullum Romæ fuisse diuortium centesima & tricesima Olympiadæ consulibus, M. Pomponio: & C. Papirio: q̄ primus uxorem suam dimisisse dicitur Spurius Carbilus uir non obscurus iurare coactus a censoribus liberorum gratia se matrimonium colere, erat autem ei coniunx sterilis quo tamen facto q̄q̄ ob necessitatem populo inuisus fuit, Sterilitatis causa, Vitio corporis: q̄ uidelicet filios non conciperet, Vocati, si uero quis nonnulli diuortium fecerint: hoc tamen institutum seruari: ut matronarum corpora q̄ in ius uocarentur ab obstetricibus nō pertractarentur ut pudicitia decus inuiolatum maneret, hoc autē fiebat quando mulier q̄ sterilis esse dicebatur: nō sua causa hoc fieri dicebat: & ideo adhibebantur obstetrices quæ illius corpus pertractarent: sed earum quæ in ius uocabantur

OLI,

Mono
gamis
insti/
tutus
honos
Sincerum
OLI,

nō pertractabant, Inviolata stola. Nolebant ne uestem quidem attingi mulieris in ius uocata: ut honor mulieris omnino seruarietur: & stola: casus nominatiuus est & græcum hæc stola huius stoles: & est proprie uestis muliebris ad talos usq; demissa.

THE. Centesimum, Vigesimalium legendum uidetur, ex Dionysio: Seruio: Sulpitio: Gellioq;.
OLI. In usus. Hoc institutum qd apud maiores fuit non memoria solū: ueq; etiā laude uidet esse dignissimū q; mulieres Romæ sine usu uini fuerint: idq; Valerius ualde probat: sicut & probandum est, hoc aut iō cen-

libidinē proximus sit gradus: nam ubi uino calent mulieres facile labunt in libidinē: unde Terentius sine cere & baccho friget uenus, putabāt ergo mulieres pudicas esse posse si uino se abstinerēt: & sine dubio uinū est magnum libidinis irritamentū: unde Aulus Gellus de noctibus atticis dicit: nō minori pœna affici cōsueuissent mulieres: q̄ uinū bibisse depræhendere: q̄ si aut pbrū: aut adulteriū cōmisisent, pœna aut capitalis erat, Dionysius quoq; libi. Delinquēs inq; uxor in aliquo iudicē & magnitudinis pœne dominū fortiebat eū q̄ lesus erat, cognati nāq; simul cū uiro de his iudicabāt in quibus erat corpis corruptio de eo q; peccatorū oīum uidet græcis minimū: si qua inuenta esset mulier uinū bibens nā utraq; hæc mulctari morte cōcessit Romulus: Metellus q; uxorē uinū bibisse dephēdit: eā interemit, Romæ at & in uniuerso latio: uino qd̄ prisca lingua temetū appellat: mulieres abstinebāt: unde et abstemiæ dictæ sunt lauretā: passum murenā: p uino bibebāt: cognati eorū osculū afferebāt: ut si uinū bibissent dephēdere possent, A libero patre intemperatiæ, Ex ebrietate pficisci libido, Libero, Baccho: nā liber ille uidet esse q̄ uini aliquāto plus sumpserit q̄ necesse foret: utpote oīa sibi licere existimans: & hīc liber nomē accepit, Comitatis genere tēperata eēt indulgē, Suauitatis seueritas & remissio duæ sunt extremitates: comitas media est inter utraq;: nam oīs uirtus semper medio duarū extremitatū posita ē: seueritas ē cū aliq; ne punctū qdē a ueritate discedit, Remissio cū oīa ai qdā oblectiōe remittit: comitas utraq; tēperat extremitatē: nā & si seueritas uirtus ē: nō tñ usq; adeo ad calculū redigēdi sunt mores, Cōciniorem, Conuenientiore, speciosiorē: nec a cano deducitur ut quidā existiment: qd̄ si esset concinus penultimam breuem haberet quæ longa est: sed cinus erat potionis genus quod e diuersis rebus fieri solebat: q̄ rerum uarietas suauem potionem reddebat: unde concinū dicitur conueniens & congruū, & concinare significat facere, Plautus auceps priusq; escam effundit concinauit areā, Capillos cinere rutilarū, Hanc cōsuetudinem & mulieres: nostræ facile seruant ut cinere calefacto rubicundos capillos reddant, Rutilarunt, Rubicundos reddiderunt: nam rutilū dicimus rubicundum fulgidū clarū coruscum inde Rutilare fulgere rubicundū farere, Nonnulli, n. Occurrit tacitæ q̄stioni: q; diceret aliquis hoc uiros uxoribus nō debuisse pmittere q̄ fortasse his ornāmētis formosiores factæ: amores alioq; i se elicere potuissent: & iuuenū aīos sollicitare: respondit ergo Valerius dicens iō concessisse uiros mulieribus hūc ornatum quia adulteros non metuebant, Tunc, Illis tēporibus cū pudori maximus honor habebat, Subessorū, Insidiatorū subessor proprie dī q̄ delitescit ad aliū occidēdū p̄ insidias: nā subsidere dicunt qui uias obsidēt ut per insidias uiatores intercipient, Vir, subsedit adulter: unde hoc loco p̄ oppressoribus alieni Thori accipitur & est substātiū nomē subessor, soris, Videre &, Hæc duo custodiebant mutuo Pudore: ut & mulieres Castæ uiderent Adolescentes & pariter Castæ uiderent Ab ipsis, Inuicē locuti: Vt uerbi gratia si dixissent: nō recte fecisti q̄ me uerbo læsisti: nec tu qdē q̄ male respondisti: sed hoc tibi remitto uir inquit, & itē ignosco tibi ait uxor: & hoc modo placati inde discedebāt, Quotidianæ: q; sæpe accidere solet ut inter uir & uxorē aliqd̄ oriat nō satis sincerè, Inq; pari iugo, Cōiūctiōe & pari copula uiri & uxoris, & bene pari q; q̄tū uir uxori tantū & uxor uiro debet, Sui appellatiōe: q̄ partē uiroq; & partē cōtinet fœminarū: nā in eo qd̄ dicit uiri ptē ostēdit uirile, in eo q; uniuersum nomē fœminini generis est: partē cōtinet mulieris: habet igit̄ plationē fœminini generis: sed & masculinū

Ed quo matronale decus uerecundiæ munitō tutius esset in ius uocanti matronam: corpus eius attingere non permiserunt: ut in uiolata manus alienæ tactu stola relinqueretur.

De usu uini mulieribus interdicto.

In usus olim Romāis fœminis ignotus fuit, ne, si in aliquod dedecus prolaberentur, quia proximus a libero patre intemperatiæ gradus ad inconcessam uenerem esse consuevit.

Aeterū: ut non tristis earū & horrida pudicitia sed honesto comitatis genere tēperata eēt indulgentibus maritis: & auro abundantanti & multa purpura usæ sunt: & quo formā suam cōciniorem efficerent summa cū diligentia capillos cinere rutilarunt, Nulli, n. tunc subseffores alienorum matrimoniorum oculi metuebantur: sed pariter & uidere sancte & aspici, mutuo pudore custodiebantur.

De Sacello deæ Viriplacæ.

Voties uero iter uir & uxorē aliqd̄ iurgii intercesserat in sacellū deæ Viriplacæ: qd̄ ē in palatio ueniebāt: & ibi inuicē locuti q̄ uoluerant: cōtentione aīorū deposita cōcordes reuertebant.

Ea nomē hoc a placandis uiris assecuta fert: uenerāda qdē & nescio an p̄cipuis & exquisitis sacrificiis colēda, utpote quottidiā, ac domestica pacis custos: i pari iugo charitatis ip̄a sui appellatiōe uiroq; maiestati d̄bitū ac fœminis reddēs honorē.

Liber unde Bacchus

Subseffor Subsistere

inclusum. Necessestudinines. Necessestudo dicitur conuinctio tam sanguinis quam amicitiae plerumque et necessitate significat. Congrua. congruens. Nā mi. Hoc inquit exemplo maximo potest esse iudicio: quoto in honore habita fuerit pudicitia. Minimo: quia res quavis minima sit tamen uim maximam habet. Filio pubere: filio adolefcēte. ē. n. puber quod ad adultam ætatem puenit quod. xiiii. anno terminat a pube. i. corpis pudētia dicitur quod ea loca tunc primū lanuginē ducunt: quod tunc puberes esse putabant cū. xiiii. annū impleuerint: quicquid alias nudū pubescat: tunc tamen ex habitu corpis pubertatē ostēdūt. & generare possunt: dicitur et pubis unde eius compositum hic & hæc ipubis Vir. impubis luli dixit. pubes uero collectio iuuenū hoc est iuuetus: ut studiosa pubes: ipsa quoque ætas pubes dicitur: & pubertas. pubes lanugo barba: ps pudēda corpis C. li. officio. i. c. de uerecūdia. quod inquit more nostro uenustius cū parētibus puberes filii cum soceris generi non lauant: retinēda ē igitur uerecundia huius generis p̄sertim natura ipsa magistra. Nudare: Deponere uestimenta: quibus depositis quodammodo pudorē deponerent: sicut scri. Hesio. mulier simul cū ueste pudorem exiit. Sanguini: ad id referri qui dixit pater cum filio non lauabatur. Afinitati: ad id quod gener cum socero. THE.

Aliud institutum.

Viuismōi inter coniuges uerecūdia. quod iter ceteras necessitudines nōne appet cōsentanea: nā ut minimo iudicio maximam uim eius significet: aliq̄dū nec p̄r cū filio pubere: nec socer cū genero lauabat. Manifestū igitur est tantū religionis sanguini & affinitati: quātū ipsis diis immortalibus tributum: quia inter ista tam sancta uincula: non magis quā in aliquo sacro loco nudare se nefas esse credebatur.

De conuiuiis cognatorum.

Conuiuiū ēt sollēne maiores instituerunt id quod caristia appellauerunt: cui præter cognatos & affines nō iterpōebat: ut siq̄ iter necessarias p̄sonas quæ rela eēt orta: apud sacra mēsa & inter hilaritatem aīorū fautoribus concordie adhibitis tolleretur.

De honore impenso senibus a iuuenibus.

Senectuti iuuetū ita cumulātū & circūspectū honorē reddebat: tātū maiores natu adolefcētiū cōes p̄res eēt. quo circa iuuenes senatus die utiq; aliquē ex patribus. C. aut p̄pinquū aut p̄nū amicū ad curiā deducebat affixiq; ualuis expectabat: donec reducēdi officio eēt fungerent quod quē uolūtaria statiōe: & corpora & aīos ad publica officia sustinēda ipi gre corroborabat: breuiq; p̄cessu morarū i lucē uirtutū

mitias sp̄ deo offerebat. Fautorib; cognatis & affinib; & quia erāt iter se s̄guie p̄iūcti: iō fauebāt potiorē p̄cordia.

Senectuti: ita inquit adolefcētes i honorē habuere senes: ut cōmunes adolefcētib; p̄res eēt uiderent: nā ut inquit Geli; nulli rei maior honos tribui quā ætati solit;. Maioresq; natu a mīorib; colebant ad deū p̄pe & parētū uicē: atq; oī i loco oīq; sp̄e honores priores potioresq; habiti sunt. a cōuiuio quoq; ut scriptū est in antiq̄tatib;. seniores a mīoribus domū reducebant: eūq; morē accepisse Ro. a lacedæmōiis traditū ē apud quos Lygurgi legib; maior oīum regū honos maiori ætati hēbat. sed postq; Soboles ciuitati necessaria uisa ē & ad plē p̄p̄li frequētādā p̄mīs atq; iuitamētis usus fuerit. tūc añ lati q̄busdā i reb; q̄ uxore q̄ liberos hērent: seniorib; neq; liberos neq; uxores hētib; sicuti capite legis Iulie priori & cōsulib; fasces sumēdi p̄ras sit. nō q̄ plures ānos nat; ē: sed q̄ plures liberos q̄ collega aut i sua p̄tate hēt: aut bello amisit sed si p̄ utrinq; nūerus liberorū ē: marit; aut q̄ i nūero maritorū ē p̄fert. si uero ābo mariti & p̄res totidē liberorū sunt tū ille pristinus honos iūtauraf: & q̄ maior natu ē prior fasces sumit. sup his at q̄ & Cælibes ābo sunt: aut parē nūmerū filiorū habēt: aut mariti sunt: & filios nō hēt nihil scriptū in lege de ea re ē: solitos tū audio q̄ lege potiores eēt fasces primi mēsis collegis cōcedere: aut lōge ætate prioribus nobilioribus multo aut scđm cōsulatū ineuntibus. Cumulatū. Plenū p̄fectū amplū. Circūspectū. Honorabilē. quod omni ex parte diligēter obseruaret. Quo circa iuuenes: Quo senatus habere uidelicet seniores cū curiā cōgregabant. Patribus cō. Multi sunt q̄ existimāt oēs senatores ab initio cōstitutæ curiæ p̄res cōscriptos fuisse appellatos. q̄ oēs uno tpe simul scripti eēt sed uehementē fallūt. nā ut tradit Li. Romu. ab initio curiā instituit. & cētū delegit senatores. siue q̄ nūerus ille sufficere uidebat: siue q̄ plures nō erāt q̄ delegi possent: deinde cū iperū Ro. auctū eēt. & opus eēt pluribus cōsultatibus: alii cētū additi sunt: regnāte Tarq̄nio Prisco. q̄ superioribus additi sunt appellati conscripti. i. cū aliis scripti: deinde p̄cedēte tpe oēs cōscripti fuere appellati: p̄res at dīcti: q̄ nō sec; p̄riæ curiā habebāt q̄ p̄res filiis habēt. senatores uero a senectute. Affixi. ostēdit diligētē curā adolefcētū ut nec pūctū quē horæ a ualuis discederēt. affixi ergo inherētes. In statiōe. Appellat expectationē illā quā statiōe nō statiōes loca sunt ante fores castroꝝ ubi stare custodes castroꝝ cōsueuerūt. & a scādo dīctæ sunt statiōes quā & ipi custodes statiōes s̄ape uocant. Statio quoq; ubi ad tps stat naues: nā port; ubi hiemāt

est iuuetus: ut studiosa pubes: ipsa quoque ætas pubes dicitur: & pubertas. pubes lanugo barba: ps pudēda corpis C. li. officio. i. c. de uerecūdia. quod inquit more nostro uenustius cū parētibus puberes filii cum soceris generi non lauant: retinēda ē igitur uerecundia huius generis p̄sertim natura ipsa magistra. Nudare: Deponere uestimenta: quibus depositis quodammodo pudorē deponerent: sicut scri. Hesio. mulier simul cū ueste pudorem exiit. Sanguini: ad id referri qui dixit pater cum filio non lauabatur. Afinitati: ad id quod gener cum socero.

Capillos Rutilarūt. Rutuli coloris studio: sæ mulieres antiq̄ fuerūt: uñ Rutiliæ: cognominia traxerūt: ut Afrāni testimōio docet Fest;.

Onuiuiū ēt sollēne: Triplex ē cōuiuīū. philosophicū: cui t̄m philosophi & sapiētes iterfunt de scientiis disputantes atq; politicū. ciuile quod fit a ciuibus: & ad hoc iuitant affines & cognati: fit at maxie in festis solēnibus: ut puta in festis natiuitatis & similib; tertiu uulgare appellat quod a uulgaribus fit. sed de politico loq; hoc loco. quot at debeāt eēt cōuiuia. A. Gelius declarat li. xiiii. ca. x. Solēne a solo & āno dī solēnis quod semel i anno celebrari cōsueuerit: s̄pe ēt p̄ singulari accipit. Caristia: gratificationē a græco deducit: nā gratifico significat. Interponebat. Nemini iteresse licebat. Necessarias: necessitudine cōiunctas: nam illos necessitate conuictos dicimus quod uel amicitia uel p̄pinq̄rate uel affinitate copulati sūt. Sacra mēsa. epulas. nā oīa quæ mēsis apponūt sacrata putabāt: quia ex his añq̄ uelcerēt pri

THE.

OLI. Cōuiuī genera

OLI. Senectuti habitus honos

OLI. Appellat

euerteretur. Cice. in Catone maiora ubi Catonem iducit de se loquente: ego inquit quom Carthagini iam diu male cogitati bellum sit iheredu multo antea denuciaui: de q uereri non defina anteq illa excisam cognouero, p Memor. Dicit qre p iprudencia hoc fecerit Fabius: credebatur. huc in numerum senatorum electum: qa meminerat triento ante fuisse qstorer: & post qstura patebat aditum ad ordinem senatorium, p Aditus in. ut & ipsi senatores curiam ingredi possent. p Honestus, qa se legitime excusabat q crederet illum senatorem esse. p Obiurgatus, increpitus iurgium iter amicos: lis est iter inimicos. p Optimus atq recte dicit: na cum aliqd consilii capis

quo uno mo et his q iam honores gesserant aditus i curiam dabat. sed quis honestus error Fabii est: uehementer tamen a consulibus obiurgatus est. Nunq. n. taciturnitatem optimum ac tutissimum administrandarum rerum uiculum labefactari uolebat.

De Eumene rege Asia.

Ergo cum Asia rex Eumenes amatissimus nostrae urbis bellum a Perse aduersus. P. R. comparari senatui nunciasset: non ante sciri potuit: quod aut ille locutus esset: aut praes respondissent: quod captum esse Perse cognitum est. Fidu erat & altum reip. pectus curia: silentiisq salubritate munitum: & uallatum undique: cuius limen intrantes abiecta priuata caritate publicam induebant. itaque non dicam unum sed neminem audisse credere: quod tam multorum auribus fuerat commissum.

Magistratus uero prisci quod opere sua. P. Q. R. maiestatem retinentes se gesserint: hinc cognosci potest quod inter caetera obtinenda grauitatis iudicia: illud quoque magna cum perseuerantia custodiebant ne graecis unquam nisi latine responsa darent. quoniam est ipsa lingua uolubilitate quam plurimum ualeat excussa: pro interpretem loqui cogebant: non in urbe tantum nostra sed etiam in Graecia & Asia. quo. s. latinae uocis honos per omnes gentes uenerabilior diffunderetur. nec illis deerant studia doctrinae. sed nulla non in re pallium togae subiici debere arbitrabantur. indignum esse existimantes illecebris & suauitati litterarum imperii pondus & auctoritatem donari.

De. C. Mario.

Quapropter non es damnandus rigoris rustici crimine. C. Mari qui gemina lauro coronata senectutem tuam Numidicis & Germaicis illu-

oium generum studiosissimos fuisse. R. o. sed imperii sui maiestatem seruare uoluisse. p Pallium totum non oportere R. o. dignitate subiici graecis immudiciis: nam pallium pro graecis phis intelligit. togam uero pro R. o. qa sicut pallio graeci utebantur phi: ita toga R. o. uel Vin. R. o. reges dominos getesq togata: unum est comoedias alias dicere solemus paliiatas: alias togatas: paliiatas in quibus aliqd grade contineat sicut comoedia amphitriouis in qua introducunt reges & dii ut Iupiter & mercurius: togatas uero quam magis quotidiano sermone conueniunt. p Pallium totum. Eloquentiam graecam subiici debere maiestati R. o. Indignum. Turpe & non tolerandum. p Illecebris. Bladiiis. luue. Non possum ferre qrites graecam urbem. Solin. in ca. de hoie dicit quod cato censorinus saepe censuit graecos urbe pellendos. p Suauitate. Propter eloquentiam & philosophiam.

Quapp. Ondit scdm hoc institutum ab eiusmodi doctrina alienum fuisse. C. Marium ut propterea improbari non debeat quasi rusticus: sed sumope laudari. hoc idem dicit qa rusticitatem quada sibi obiiciebat: quia a libris se abstinuisset qa minime idoneus esset eiusmodi humanitatis studiis: sed hic laudatur quod se militarium studiis exercuerit sicut Salu. uoluit. dicit. n. mario ad capiendum consulatum propter familiae uetustatem: omnia abude erant: industria pbitas militiae magna scia: & reliqua Paulo infra dicit: ubi primam aetatem militiae patiens fuit stipendiis faciendis non graeca facidia neque urbanis mudiciis sese exercuit. ite in orone ad populum: non ego inquit graecas litteras didici: quoniam paucis placebat eas discere quam ad uirtutem doctoribus nihil profuerant. p Rigoris. Duritiae: qa durus ad studia litterarum fuit. Cice. p archia poeta: & ipsi illi Caio Mario quam durior ad haec studia uidebat locutus fuit. p Gemina laurea. Quia triumphat

de gerenda reip. & praesertim cum de bello agitur feliciter euenire solet si occultum fuerit. Administranda. Quia ea taciturnitas est: quam facit ut res optime gerantur. p Labefactari. Corruptis. Ergo cum Asia rex. Exemplum adducit: ex quo probatur quod dixit maxime fuisse maturationem consiliorum: quam in senatu seruata est. p Eumenes. rex Asiae indicauit R. o. Persam regem Macedonum igente exercitum comparare: eo autem ut bellum R. o. ihereret: quam re cognita senatus censuit bellum indicendum esse praes regi: & exercitum prior quoque tempore comparauit: deinde praes rex Macedoniae Paulo Aemilio extra ordinem tradidit: & prius praes uictus captus & ductus est in triumphum quam sciri potuerit: quod ab Eumene rege nunciatum: quod responsum a senatu fuisset. Ergo quia uolebat taciturnitatem uiolari. p Fidu erat & altum: Est quasi diffinitio curiae quod est curia nihil aliud nisi fidum pectus & altum reip. nam quemadmodum ea quorum animus noster conscius est secreta in pectore nostro seruant: ita archana consilia reip. in pectore curiae reponunt atque seruant. Munitum & uallatum. Translatio sumpta ab oppidis: & castris quam muniunt & uallant. p Abiecta priuata. Dicit hanc fuisse consuetudinem: ut ingressuri curiam omnem curam priuata deponeret & publicam sumeret. p Itaque. Id magis mirum ac proprie incredibile uidetur esse. quod cum res gererent inter multos senatores ita occultae erant ut si in paucis agerentur. p Ne graecis quidem. Legitur in uerinis quod Cice dicit se accusatum fuisse: quod cum Syracusis esset seaturum Syracusanam graece locutus esset. p Quin et ipsa lingua uolubilitate. Non solum dabat responsa graeca cum possent: sed cogebat eos pro interpretes latine loqui: uolubilitate ideo dixit: qa graecia loquissima est & ad fingendum paratissima. unde Horatius. Grauis ingenium: grauis dedit ore rotundo: musa loqui. p Excussa. Explosa: expulsa. Sed etiam in graecia. Non in urbe solum cogebat legatiōes getium exterarum in senatu loqui latine pro interpretes: sed etiam pro magistratus suos apud exterarum getes idem facere uoluerunt. p Nec illis. Occurrit tacitae quaestioni: qa diceret aliis: uolebat hoc fieri R. o. qa studia graecarum litterarum ignorabat: dicit hoc non fuisse: immo

Perfes
Mace
doiae
rexuolub
mab

OLI

Palliu
Toga

OLI

LIBER SECVNDVS

res coronati albis eqs iunctis i capitolium pcedebat captiuis: & subsequente exercitu & uniuerso ferme populo uehebant. Numidicis. Na in Numidia iugurtha uicit & prouinciam illa Romanis subegit imperio. Germanicis. Quia Gallos teutonas Senones cymbros & tigurinos: qui inundatione aqru patria pulsi cu in Italia desciderent cu liberis & coniugibus eo aio ut aut nouas sedes ipetraret. aut pulsus Romanis regnaret: is uirtute sua fudit atq; deleuit: teutonas priores aggressus apud sextias aqs sub ipsis alpiu radicibus: cimbros deinde in Italia iter Verona & tridentum in capo que canidiu uocat siue fauidiu. Pli. de uiris illustribus. C. Marius inq; septies consul arpinas loco humili na

tus primis honoribus p ordine functus legatus: Metello in nuidia criminado consulatu adeptus. Jugurtha captu an curru egit: i proximu anu consul ultro factus: cimbros in Gallia apud aqs sextias teutonas. In Italia in capo fauidio uicit: de hisq; triumphauit: de hoc germanico triumpho latius dicemus in ca. de pudicitia. Credo, Supple hoc fecisti. Alienigena exercitatione, utpote graeca quasi alterius ingenii, apud Plu. illud de mario legit solitu dicere ridiculu ee illorum discere litteras: quorum magistri seruirent.

OLI,

Vis ergo? Quærit & deinde respondet: quod si fuerit ille auctor qui primus ausus fuerit graecam linguam intro ducere in curiam Romanam: quod adeo celebris est ut aures senatus graeca facundia obtundant. Quis ergo quadoquid ita seruabant dignitate sua Romani: ut nemo in ea curia nisi latine loqui posset. Exurdant: obtundunt usque adeo nunc oes graece loquuntur ut quodammodo obtundant aures cum nihil nisi graece loqui audiant. Molo. Molo apollini? rhodius fuit apud quem eloquentiam studuisse Cicerone constat. Rhetor, inter rhetoricum & oratorum hoc interest quod rhetoricus artis professor, qui de arte praecpta tradit: orator quæ arte dicit. Quæ honorem nec id quod ei merito concessum est Moloni: nam ipse auxerat Cicerone ingenium in quo Romanis florebat eloquentia. Conspicuae se. Dicit iuenire se Arpinatensem summam felicitatis fuisse: siue illum contemptorem litterarum dixeris siue amatorem nam uterque de municipio arpinati fuerat. Cice. s. & C. Mari. & Gloriosissimum consul. s. mariu. & Abundantissimum son. Cice. Arpinatum refert ad utrumque, nam arpinas est nomen patrum & significat de oppido arpinati.

Exur dari

OLI,

Axima at. Semp consules Romanos. xxxiiii. lictores pcedebat & secures uirgarum fasciculis alligatas gestabat quæ fasces dicebantur. Filio. s. consulis & hoc Principium filii seruatur tempore nostro. Plus potestas. Fabius maximus in samnitibus bene signauit. Pridem prioritate comedit Fabium a multis partibus a potentia cum dicit maximus a dignitate cum dicit quingens consul ab auctoritate dum dicit uir summam auctoritatis ab ætate dum dicit ultimam senectutis. Id no. Ne a maiorum consuetudine discederet. Descenderet. si ad conditiones pacis componendas cæsis. s. samnitibus. Idem a se. iter cætera maiorum instituta illud quoque memoratu dignum est quod nemo uoluit ad consule equo insidere uenire: sed honoris gratia atque consuli appropinquantibus descendere. quod exemplo eiusdem Fabii comprobatur, qui cum legatus ad filium consule missus esset: atque illi filius honoris gratia perdisset obuiam: nec permisisset lictores qui iuberet se primum equo descendere & filio pedite praesto esse: indignatus noluit sponte descendere. quod ubi animaduertit filius iussit proximo licitori patri ut imperaret ad se pedes uenire. quod summo opere laudauit pater & simul paruit edicto filii. A. Gelil. in. ca. ii. facti consules Sæpronius gracchus iterumque Fabius maximus filius eius quod priore anno erat consul: ei consuli praesto obuiam in equo uehens uenit neque descendere uoluit quia praesto erat. & inter eos sciebat maxima concordia conuenire lictores non ausi sunt descendere iubere. ubi iuxta uenit tum consul ait descende iube quod postquam licitor ille quod appebat cito intellexit maximum descende iussit Fabius impio paruit & filium colaudauit cum ipium quod populi esset retineret. Idem. Scilicet Fabius missus legatus perseuerauit sedere in equo plenus ira. Filium consule. Fab. gurgite. & Suescia. Ciuitas est Capaia: ubi erat cum ipso. Officiu suum. ut honoris gratia praesto obuiam perdiret. Quod postquam animaduertit Seneca: si consule inquit aut praetore uidero oia quibus honor haberi honori solet faciam: equo descenda caput adopta. scita decedam. Quod cum filius sensisset: ubi filius intellexit patrem in equo sedere de industria. Apparet praesto adest: nam apparere inter alia significata praesto adeste quoque significat: unde apparitores dicti praetorum ministri sunt: eo quod praesto adsint. Non ego inquit: excusat se filio pater. Non ignoro: scio quid pietatis

Præsto esse Apparitores Pietas

strem trophaeis: uictor deuictae gentis facundia politiorem fieri noluit. credo ne alienigena ingenii exercitatione patrii ritus seruus & transfuga existeres.

Vis ergo huic consuetudini: quæ nunc graecis actionibus aures curiae exurdant: ianuam patefecit: ut opinor Molo rhetor quod studia. M. Ci. acuit. eum namque ante oes exterarum gentium in senatu sine interprete auditum constat. quem honorem non immerito cepit: quoniam summam uim Romanæ eloquentiae adiuuerat. conspicuae felicitatis arpinas: unicum siue litterarum gloriosissimum contemptorem: siue abundantissimum fontem inueniri uelis.

De more quem maiores obseruabant in urbe.

Axia autem diligentia maiores hunc morem retinuerunt ne quis se iter consulis & proximum licitoris: quis officii causa una pergeret: interponeret. filio duntaxat & ei puero ante praetorem consulis abuladi ius erat. quod mos adeo pertinaciter retentus est: ut. Q. Fabi. maximus quingens consul uir et pridem summam auctoritatis & tunc ultimam senectutis: a filio consule inuitatus: ut inter se & licitorem praecederet: ne hostium samnitum turba ad quorum colloquia descenderet: elideretur id facere noluerit.

De a Senatu legatus missus ad filium consulem Suescia: postquam animaduertit eum ad officium suum extra mœnia oppidi praecessisse: indignatus quoque quod ex licitoribus nemo se equo descende iussisset: plenus iræ sedere perseuerauit. quod cum filius sensisset. proximo licitori ut si bi apperet impauit: cuius uoci Fabius continuo obsecutus non ego inquit fili summum imperium tuum contempsi

patri filius debeat: sed hæc paterna pietas debet cedere maiestati cōsulari. Pietate priuata pietas priuata ē q̄ p̄ri filius debet: publica uero q̄ sūmo ip̄io debet q̄lis ē cōsulatus: ut post habita pietate paterna publica maiestas ueneret.

R

Elatis. Qu. Fabii. Tarentū oppidū est in littore maris positū: & theatrū maius habet in p̄spectū maris expositū: q̄d' Tarētini causa maximarū calamitatū fuit: nā cū Tarētini ludos forte celebrātes classē Rō. nō lōge a littore maris nauigāte p̄spexissent: q̄ frumētātū: ut q̄dā dicunt: in Apuliam ierant: hostē rati in eas impetū fecerūt: & spoliatis domū reuerſi sunt. ad eos missi sunt legati: q̄ quererent iniurias

OLI,
Taren
tum

sed experiri uolui an scires cōsulem agere. nec ignoro quid patriæ uenerationi debeat. uerum publica instituta priuata pietate potiora iudico.

De mira constantia legatorū Romanorū.

R

Elatis. Q. Fabii laudibus offerūt se mirificæ cōstātiæ uiri: q̄ legati a senatu Tarentū ad res repetēdas missi quū grauissimas ibi iniurias accepissent: unus etiā urina resp̄sus eēt: in theatrū ut est cōsuetudo græciæ: introducti: legationem q̄bus acceperant uerbis p̄gerūt. de his q̄ passi erant q̄sti non sunt: ne qd' ultra ac mādatū eēt loquerētur: intimisq̄ pectōribus eorū antiq̄ moris respectus: dolore qui ex contumelia grauissimus sentit: conuelli nō potuit. Finē profecto fruēdarū opum: quibus ad inuidiam diu abundaueras tarētina ciuitas quæsiſti. Nam dum horridæ uirtutis in seipsum connexum stabilimentum nitore fortunæ præsentis inflata fastidiose existimas: in præualidū imperiū nostri mucronē cœca: & amēs irruisti.

uidelicet ut nō plus in legatione diceret q̄ a senatu uel a populo mādatū esset. Dolore, nullus dolor maior est q̄ qui ex contumelia nascit nā ut inq̄t ille. Asperat in medio damna dolore pudor. Finē profecto: Sicut legimus in historia: nullus unq̄ in urbe pulchrior aut speciosior triūphus intrauit ante hunc diem: nil nisi pecora Volſcorū greges sabinorū, carpēta Gallonū & fracta Samnitū uidisses arma. Tūc si captiuos aspiceres: erant Molossi: Theſſali: Macedones: Brutius: Appulus: atq̄ Lucanus: Si pompas: aurū: argentū: purpura: signa tabulæ: tarentinæq̄ delicia: sed nihil libētius Po. Rō. aspexit: q̄ illas q̄s timuerāt cū curribus suis beluas: quæ nō sine sēsu captiuitatis submissis ceruicibus uictores equos sequebant. Quibus ad inuidiam abū bene ad inuidiam dixit: nā tarentinorū opes amplissimæ aliquādo fuerat suā ciuilem populari potestate gerētes democratia: nā classe maxima cunctos supera uerūt accolas peditesq̄ ad milia triginta in expeditiones emisere: equitū uero tria milia, ductores autē equitū mille. Pythagoricā quoq̄ philosophiam amplexati sunt in primis Archytas singulariter, q̄ diutius eius ciuitatis princeps emiuit: inde posterioribus annis illecebrosæ iualuere diliciæ p̄pter fortunas nimīū secūdas adeo ut plures totius populi ludos fessasq̄ celebritate quotannis agerēt q̄ reliquos anni dies. Eam ob rem in deterius urbanum regimē ferebat. cuius flagitiorum unū illud documentū est: q̄ externis uti impatoribus coacti sunt contra Messapios: n. & Lucanos Alexandrū Molossorū regem acersierunt. Antea quoq̄ Archidamum Agesilai filium postea Cleonymū & Agathoclem. deinde Pyrrhum quo tpe aduersus Rō. bellū cōflauere auctor Stra. ergo finitimæ ciuitates oēs tantæ rerum oīum affluentia inuidebāt: uel q̄ tātōpere propter diuitias eas elata: ut populi uicini superbiam tuā sustinere nō possent. Horridæ: duræ ad labores tollerādos: nō mollis p̄ luxum diuitiarū. Virtutis. Romanæ in seipsum cōnexum ideo dicit: quia nullo extrinsecus adminiculo uirtus indiget: sed seipsa contenta est. nā Romani tātās utres habebāt ut per se bellum sine aliorum auxilio gerere possent: hoc ideo dicit: quia tarentini multorum populorum & ciuitatū armis adiuti fuere: nā Molossi: Theſſali: Macedones: Brutii: Cāpani: Apuli: Lucani: atq̄ ipse clarissimus græciæ rex Pyrrhus pro tarentinis incitatissimo animo cōsurrexerunt: & sociā arma iunxerunt. Rō. suis cōtenti opibus & armis aduersus tot populorum potentiā nō solum audacter: sed et feliciter bellum gessere. Fastidiose exi. paruifaciens: alii habent fastuose: & significat superbe declinat. autem fastus fasti: & significat librum in quo fasti dies continentur: nam fasti etiam libri dicebantur quos consules habebant in quibus reges & cōsules scribebant a fascibus dicti: i. a potestatibus: unde Ouli. fastorum dicunt: q̄ in his de fastis diebus tractet. fasti uero dies erāt quibus licebat fari cum populo: nefasti quibus fari nō licebat: & ut dixi cum eiusmodi librū significat: secundæ est declinationis licet aliquādo & q̄rtæ inueniat in hac significatione: sed raro: fastus. n. quartæ tedium superbiam cōtemptūq̄ significat. Vtr. Stirpis achilæ fastus iuuenemq̄ superbium. Ser. in expositiōe huius loci. Fastus inq̄t. i. supbia: & est q̄rte declinationis. nā liber qui dierum habet computationem secundæ declinationis est: unde errasse uidetur Luc. dicendo: nec meus eudoxi uincetur fastibus annus.

Fasti
diose
Fasti

LIBER SECVNDVS

OLI **S**ed ut a luxu. Vale, quia uidebat quodammodo ab eo egressus eē qđ instituerat inquit: qđ diximus de luxu tarentinorū & eorū supfluitate: quæ illos ad eā infaniā deduxerit: ut Ro. irritare auderēt: nūc reuertar ad rigidissima maiorum nostrorū instituta. **Luxu**, quia cōstat hanc urbē opulētissimā fuisse & omniū rerū abūdantē. **Antea senatus**, Hoc quoq; institutū seruātū est. **Senaculū**: Eo qđ locū illū senatores frequētare solebāt. **Edictō**: uidelicet ut pcones mitterent: qui hostiatim senatores ī curiā uenire iuberēt. **Ambiguæ laudis**, Laudat hoc propositū: illi, n. ambigua cuiusdā fidei uident eē ciues q non spōte sed iussū quodāmodo coacti rēpu. gerāt. **Ambiguæ**: bene dixit ambigua qđ fortasse nisi cogere nō uenirēt. **Laudis**: laudādū qđ est: qđ ī curiā ueniūt: sed uituperādū qđ edictum expectent. **Quicquid impio cogitur**: Quicquid, n. fit impio alterius: id ipātī potius ascribēdū ē qđ agētī.

Acceptum fertur **A**ceptū refertur: hōesta locutio refero hoc beneficiū tibi acceptū, i. hoc quicquid est beneficii tibi dico eē ascribēdū: & fateor a te recepisse & aliud referre in acceptū: qđ a uulgo lingua uerbiacula dici solet facer notatiōne de soluto.

OLI **L**lud quoq; hoc quoq; institutum Romani seruabāt: ne uidelicet tribuni plæbis curiā intrarēt: qđ postea uulgatum est: nā tēporibus Cicerone poterāt tribuni curiam intrare. **Subsellis**: sellæ curules maiorū dicuntur sunt etiā sellæ ut quidā uolunt: sedes & pulpita in quibus spectabant ludi, unde Persius, Trofulus exultat tibi p sellas læuis, Ci. tamen in epistola ad apulum: sellas per cōtemptū senatorū rostra appellauit: cū dixit: ad me litteras miseris longi sellas, ut Pompeius noster appellat. **Veteribus**, Ideo dixit qđ postea hæc consuetudo aboleuit. **Pro cōmodis**, Quamuis iquit Tri. Pl. reipub. commoda curarent tamē passi sunt magistratibus argentea uasa: & anulos aureos ex publi. dari ut eorū maiestas amplificaretur. **Usu**, Eiusmodi insignibus preciosis nō nihil auctoritatis addi uidebat magistratibus. **Veniebant**, uēdebantur. **Immolaturū**, Quia ipi qui magistratū gerebāt: imolabāt: nā quāto dignior psona erat: qđ imolabat tāto dignior deorū cultus. **Cōtinētia**: Neq; n. pmittebat in festinis uesci qđ certe maxia laude dignum erat qđ nō tāti ea faciūt: at illi cōtinētia pluris faciebāt. **Sāctas manus**: Integras incorruptas in ceteris. **Cōtinētia** tātum tribuebat, itāti faciebāt cōtinētia: nā tribui multū alicui est aliquē magnificare. **Sincere**: pure: inocēter: & caste. **puincialiū hominū rebus intactis**. **Splēdorē**: Nā inocētia pfectorū in puincis erat splendor qđā nominis Ro. **Equestris uero iuuentus**, i. eqtes Romani q ex nobilitate iuuentū erāt. **Spectaculo**: Quia se spectādos populo pbebant. **Die lupcaliū**, i. die quo lupcalia celebrabāt, i. dies festos in honore pānis. Lupcalia ludi erāt solēnes instituta Romulo & Remo sub mōte Palatino ubi expositi fuerūt. Nota est historia quo pacto Romulus & Remus fratres expositi fuerūt ab Amulio cū in sicco unda illos destituisset: ex proximis montibus Lupa descēdēs in pueros incidit & infantibus mammas adeo miti p̄buit, ut humanū sensum habere uideret. **supuenit iterea Faustulis regis pastor** q pueros laurētix uxori suæ educādos tradidit. Scimus deide quom adultifasti Numitorē auū suū occiso Amulio ī regnū restituerūt: & factū ē ut ī ipsis locis: ubi expositi fuerāt lupcalia exercebant: qđ ludicrū ab euādō antea institutū fuerat: erat at ubi eiusmodi pastores cōgregabant & pellibus imolaturū ouiu cibo potuq; repleti lasciuētes iuicē cōcurrēbant & se mutuis ictibus earū pelliū pulsabat liceū pāna uenerātes, hāc autē opinionē iduxerāt ut quæ uulua sterilitis se ludētibus obtulisset & eorū ictibus collisa fuisset foecūda efficeret. unde Iuue. Nec pdest agili palmas p̄bere luperco. Ouis fasti. Nupta qđ expectas non tu pollentibus herbis. Nec præce, nec magico carmine mater eris. Excipe foecundæ patientis uerbera dextræ. lam sacer optatum nomen habebit auū. Nam fuit illa dies duræ cum sorte maritæ. Reddebant uteri pignora cara sui. Luper

Luper calia **Q**uorū quemadmodum maiestas amplificabatur: ita abstinētia arctissime constringebatur. **Immolaturum**, n. ab his hostiarum extra ad quæstores æ rarii delata ueniebant. **Sacrificiisq; P. R. tum deorum immortalium cultus**: tum etiam hominū cōtinētia inerat: imperatoribus nostris q sanctas manus hēre deberēt: apud ista altaria discētibus continentia quæ tātum tribuebatur: ut multorum æs alienum quia puincias sincere administrauerant a senatu persolutum sit. Nā quorum opera publicam auctoritatē splēdorē suū pcul obtinuisse uiderāt: eorū dignitatē domi collabi idignū: sibiq; deforme eē arbitrabant.

Sed ut a luxu pditis moribus ad seuerissima maiorū instituta trāsgrediar: antea senatus assiduā stationē eo loci pagebat: q hodie quoq; senaculū appellat nec expectabat ut edictō cōtraheretur: sed inde citatus p̄tinus ī curiā ueniebat. ambigua laudis ciuē existimās q debitis. **R. P. officiis** nō sua spōte sed iussus fungeret. quia quicquid imperio cogitur: exigenti magis quā præstanti acceptum refertur.

Aliud institutum contra tribu. plæ.

Llud quoq; mēoria repetēdū ē: qđ trib. plæ intrare curiā nō licebat: ante ualuas aut positas sellis decreta patre attētissima cura examinabāt: ut siq; ex eis improbassent: rata eē nō sinerēt. Itaq; ueterib; senatuscōsultis. **T. littera** subscribi solebat eaq; nota significabat: illa tribūos quoq; cēsuisse: qui quis pro cōmodis plebis excubabāt: inq; iperis cōpescēdis occupati erāt. **Instrui tamē ea argenteis uasis**: & anulis aureis publice præbitis patiebantur: quo talium rerū usu auctoritas magistratuum esset ornatior.

Quorū quemadmodum maiestas amplificabatur: ita abstinētia arctissime constringebatur. **Immolaturum**, n. ab his hostiarum extra ad quæstores æ rarii delata ueniebant. **Sacrificiisq; P. R. tum deorum immortalium cultus**: tum etiam hominū cōtinētia inerat: imperatoribus nostris q sanctas manus hēre deberēt: apud ista altaria discētibus continentia quæ tātum tribuebatur: ut multorum æs alienum quia puincias sincere administrauerant a senatu persolutum sit. Nā quorum opera publicam auctoritatē splēdorē suū pcul obtinuisse uiderāt: eorū dignitatē domi collabi idignū: sibiq; deforme eē arbitrabant.

eales autem dicti sunt a lupis arcendis, hoc enim sacrificio existimabant Lupos ab Ouibus arceri. De lupercalibus alii alia dicunt sunt enim qui tradunt pastores nudos modo pellibus cinctos eiusmodi ludos celebrare consueuisse: Iora pro manibus gerentes quibus quosque cederet laruisque tectas facies habentes de nuditate uaria & incerta ratio affertur. Plutar. in Antonii uita si breuiter inquit erat solenis lupercaliū dies, Caesar autē triumphali ueste amictus i rostris sedebat currētes lupercos inspecturus: currunt. n. & nobilium iuuenum & eorum qui magistratum gerunt complures nudi atque cincti loris albis obuios ferientes, & Equitum probatio: Lustrandis equitibus, cum equites

transuehebatur: nam ut Lilius docet equites se censoribus ostendebant quod institutum primo a Qu. Fabio censore cui maximo cognomen erat traditum: manauit ad posteros, transuehebantur autem idibus quintilibus, & Faustuli Regii pecoris magistri, & Facto sacrificio, Spani deo rusticorum ludus lupercal dicebatur ab arcendis Lupis ut dixi: nam ita pana placari credebant qui Lupos ab Ouibus expelleret, & Immolatarum ouium, Quarum pellibus se cingebant partim tenentes manibus: inter se ut dixi concursantes se pulsabant: & erat opinio ut si mulier sterilis occurrisset fecunda redderet, & Epularum quia epulabantur & uescabant caribus, & Diuisa, quia in duas partes se diuidebant & ita inter se concurrebant tanquam pugnares, & Gestierunt, Leticiam gestu corporis ostendebant: nam gestire proprie est habitu corporis latitiam ostendere, & Feriarum, Festorum nam ferre dies festi dicti sunt a feriendis uictimis, & Circuitu, Circuitus dicitur eo quod sol incipiens ab uno signo zodiaci cum ad id signum redierit annus dicitur exactus, & Trabeatos, Plini, iunior tradit, Qu. Fabium nullum primum ex ea familia ob uirtutem maximam instituisse ut equites Romanis idibus quintilibus ab aede honoris equis insidentes in capitolium transfirent: eundem censorem libertinos tribubus amouisse, Lilius, Fabius inquit concordiae causa simul ne humillimum in manu comicia esset omnem foresem turbam excretam in quatuor tribus coniecit, urbanasque eas appellauit adeoque ea re accepta gratis ais ferunt ut maximi cognomen quod tot uictoriis non peperat hac ordinum temperatione pararet: ab eodem institutum dicitur ut eques idibus quintilibus transueherent praerumque, & Trabeatos, trabea ueste indutos nam trabea uestis erat quae honoratam quaeque supra tunica sumebat nunc praeterea uocatur, quae in extremitate purpuram habebat circumtexta: & duo tamen erant censes.

De Ordine equestri.

Questris uero ordinis iuuetus oibus annis bis urbem spectaculo sui sub magnis auctoribus celebrabat: die lupicali & equum probatione. Lupicali. n. mos a Romulo & Remo ichoat est. tunc cum licentia exultantes: quod iis auus Numitor rex albano eo loco ubi educari erant urbem cedere promiserat: sub mote palatio hortatu Faustuli educatoris sui: quem euader arguere consecrauerat: facto. n. sacrificio caesisque capris: epularum hilaritate ac uio largior puecti: diuisa pastorali turba cincti oes pellibus imolatarum hostiarum iocantes obuios petiuerunt, cuius hilaritatis memoria annuo circuitu feriarum repetitur. Tra beatos uero eques idibus Iulii, Qu. Fab. transuehi instituit.

De censor cum P. Decio seditionis finiendae gratia quia comitia in humillimi cuiusque parte redacta accesserant: oem foresem turbam in quatuor tantummodo tribus descripsit: easque urbanas appellauit, quo tam salubri, P. R. facto: uir alioquin bellicis operibus excellens maximus cognominatus est.

De C. Mario.

Audada est populi uerecundia: quae impigre se laboribus & periculis militiae offerendo: dabat operam ne imperatoribus capitecensos sacramento rogare esset necesse: quorum nimia inopia suspecta erat: ideoque his publica arma non committebantur.

Sed haec diutina usurpatione firmata consuetudine. C. Marius capitecesum legendo militem abruptum. Cuius alioque magnificus: sed nouitatis suae

fores, & Redacta, Calliditate nobiliu, & Forenses turbam, Clientu libertinorum & scribarum, & Descripsit, Diuisit & proprie describi dicunt, & Urbana, Ut uocabuli dignitas illos leniret, & Alioquin, Praeter hoc quod instituit censor, & Bellicis operibus, Nam fuit ille qui primo rempublicam calamitose illo Hannibalis tempore afflictam & prope perditam condendo restituit.

Audada, Id est pertinet ad maiorem consuetudinem, & Impigre, Se laboribus offerendo, & Dabat opa, Capitecesi dicebantur quae pro suo capite tributum nomine aera debebant & sine suffragiis erant, Nam horum nihil propter personam debebat quorum uires debebantur in classes coniecerant totus Populus Romanus, in quibus classes distinctae erat ita ut quae centum milia aeris uel eo plus possiderent prima classis essent, secunda classis erat quae infra, uel supra ad quicquid & lxx. milium censum haberent, tertia uero quae l. milium aeris haberent, quarta ad. xxv. descendebat censum: quinta, quae xi. possiderent reliqua multitudo quae citra hunc censum possiderent: uel proletarii uel capitecesi dicebantur, A. Gal. ii. quae in plebe Romana tenuissimi pauperumque erant neque amplius quam mille quingentum aeris censum deferebant proletarii appellati sunt quae uero nullo aut pro quo pauco aere debebantur capitecesi uocabantur & erant immunes militiae, & Rogare: Quia rogabant oes ut noxia darent: & in manus ac uerba imperatores iuraret hoc modo: iuratis ne oes quocumque uos duxero me liber secuturos: nec uestrum quemque iniussu meo: a signis discessuros: respondebat iuramentum, & Quorum nimia inopia suspecta erat, Propter nimiam inopiam non admittebantur ad militiam, si quae Romanum imperium stabiliri consueuerat, quae paupertate homines plerumque ad maleficia compellunt, & Caius Marius, Dicit, C. Marius hanc consuetudinem abruptis ut ex uerbis Salustii in iugurtino legit, dicit, n. Marius milites scribit non ex more maiorum, nec ex classibus: sed uti cuiusque libido erat capitecensos, plerumque id factum: alii per inopiam bonorum militum, alii per ambitionem consulis memorabant quae ab eo genere celebratus auctusque erat: & homini potentiam querenti

Stam
zing
um
et
um
et

Gesti
re
Ferie

Licelli macc
Lorucon

OLL

Capi
tecesi
qdo
primu
milit
tes

egētissimus quisq; opportunissimus erat. Sed nouitatis suæ conscientia. Ideo ad militiam capite census admisit Marius contra consuetudinem & instituta maiorum: quia & ipse sibi conscius erat nouitatis & inopiæ suæ: nam præter uirtutem animi corporisq; paruas possedit diuitias: adeo ut a maligno uirtutis interpretæ capite census appellari potuerit imperator. noui autem homines dicuntur qui ab humili statu ad summum dignitatis gradū ascendunt ut Marius qui ex municipio arpinati pauper admodum Romā prouectus summos honores adeptus est. Vetustati non sane propitius, quia institutum aboleri uoluit antiquum. Militaris ignauia humilitatē sp-

Mali-
gnus
uirtu-
tis
inter-
pres

sed ignauos: humiles uero sed uirtute & robo re præditos iure militari contemnere patere- tur. Maligno uirtutum interpretæ. Malignus uirtutum interpretæ dicitur qui uirtu- tem hominis æstimat non per ipsam sed per diuitias ac fortūæ qualitatem. Ergo maligno, Maliuolo & iniquo. Fastidiosum, Superbū, nā omnis superbia nascitur ex fastidio. Delectus, Genitiui casus est & est delectus militum electio uel descriptio. Oblitterandum, Abolendum. Notæ, Infamiae ipsius marii. Contagio, Infectio: pollutio. Sugillationē Notationē ignominiae ut quo Sigillo capite censis infamiae nota fuissent impressa eodē sibi sureret.

OLI,
Armo-
rum
ludus

Armorum tractandorum meditatio, Exercitatio & pludiu. Dicit a P. Rutilio hæc emanasse disciplinā ut milites simulacra pugnae quædam instituerent anteq̄ ad uerū pugnandi cum hostibus certamen accederet, discebant autem a magistris gladiatorū artem uitandi ictus atq; inferendi, legitur de hoc, P. Rutilio: q̄ cum frater eius consulatum impetrare non potuisset dolore perierit. Cicero tusculana quarta, ægre tulisse P. Rutilium fratris repulsam consulatus scriptum apud Fabium est: sed tamē transisse modum uideatur quippe qui ob eā cām a uita recesserit Plinius naturalis historiae lib. septimo, P. Rutilius inquit morbo leui impeditus nunciata fratris repulsa in consulatus petitione ilico expirauit. Ex ludo, Scilicet funebri: nam gladiatores exhibebantur ad ludos funebres, qui plerunq; eo usq; certabāt: ut uel caderet: uel sanguinem effunderet eorū alter: & se uictū fateretur, q̄ si accidisset piaculum illud plurimum diis placere arbitrabant: & ad animarum expiationem plurimum pertinere, dicit ergo tunc a ludis funebribus Cai Aurelii gladiatorum accitos fuisse magistros qui iuuentutē Romanam lasciuientem hac arte instruerent. Legibus, Arte Velitum. Nunc narrat quisnam fuerit inuentor uelitem, sunt autem uelites milites qui alio nomine rorarii: alio etiam ferentarii appellantur, dicti sunt autem uelites græco nomine ἀποτοῦ βάλαντος: idest a iaculando: eo q̄ tela tantum missilia secum gerant: quæ iaculantur in hostes. Rorarii uero dicti eo q̄ tela in modum roris spargerent: ferentarii: eo q̄ tela gestabant quæ in hostem ferri poterant. Capuam, Capua secundum Titum Liuium a camporum fertilitate dicta, alii uolunt a Capy duce denominatam esse. Strabo uero a capite dictam plane ostendit: q̄ aliarum ciuitatum sit caput, dicit enim libro quinto cum autem urbes duodecimo populosae foret Capuam perinde ac illarum caput nominarunt, hæc autem ciuitas bello punico secundo a Populo Romano defecit ad Hannibalem. Excursionibus, qui sæpe e mœnibus erumpentes incurfabant in Romanos. Expediti, Agiles corpore quia non admodum armis onerati erant. Breuibus & incuruis, Vnum sequitur ex reliquo, nam telum quo breuius est eo etiam rigidius. Et incuruis hastis, significat eas fuisse non admodum crassas: quæ dum corruscarentur incuruari possent. Paruo tegmine, Breui scuto. Veloci saltu, Quia didicerant milites exercendo se agili saltu in equos conicere, & deinde cum cepissent hostes desilire, ita primo impetu equites eē dicebant, ergo ueloci saltu quia in clunes equorum ascendebant agili saltu: & cum ad pugnam peruentum esset desiliebant & ita duplici pugna equestrum hostium deludebant. Delabi, Celeriter descendere: scilicet ab equis. Incesserent, Inuade-

Capua
unde

conscientia uetustati non sane propitius: memorq; si militaris ignauia humilitatem spernere perseveraret se a maligno uirtutum interpretæ uelut capite census imperatorem compelli posse. Itaq; fastidiosum delectus genus in exercitibus Romanis oblitterandum duxit: ne talis notæ contagio ad ipsius quoq; gloriae sugillationem penetraret.

De P. Ruti. & C. Mālio consu.

Armorum tractandorum meditatio a P. Rutilio cōsule. C. Manlii collega militibus est tradita. Is. n. nullius ante se imperatoris exēplū secutus ex ludo, C. Aurelii Scauri doctoribus gladiatorum accersitis: uitandi atque inferendi ictus subtiliorum rationem legibus ingenerauit: uirtutemq; arti & artem rursus uirtuti miscuit: ut illa impetu huius fortior: hæc illius scientia cautior fieret.

De usu Velitum primo reperto.

Velitem usus eo bello primum reatus est: quo Capuā Fuluius flaccus imperator obsedit. Nā quū equestrum cāpanorum crebris excursionibus equites nr̄i: quia numero pauciores erant resistere non possent. Q. Næuius centurio e pedibus lectos expediti corporis breuibus & incuruis septēis armatos hastis: paruo tegmine munitos: ueloci saltu iungere se equestribus: & rursus celeri motu dilabi instituit: quo facilius equestri plio subiecti pedites uiros pariter atq; equos hostium telis incesserent. Ea q; nouitas pugnae unicum campanæ perfidiae debilitauit auxiliū, ideoq; auctori eius Næuius adhuc honos est habitus.

rent. Et eaque nouitas. Hac nouitate rei deterriti hostes facti sunt imbecilliores. Et Auxilium. Scilicet equitatum
 Et Campanæ perfidiæ. Quia defecerant a Romanis.

Proximis militaribus institutis. Dicturus de spectaculis ita transit ut non ex abrupto transire uideatur
 ut dicat non esse dissonum quod in theatris fit ab eo quod in castris fuerit. dicit ergo. diximus de bel-
 lis quæ foris geruntur. nunc dicendum est de certaminibus quæ intra urbem fiunt: uidelicet in
 teatro. Et Militaribus. Non enim multum interest inter spectacula & militarem disciplinam. Et Gra-
 dus Transitus. Et Quoniã hæc. Ostendit quo-
 modo similitudinem habeat spectacula cum
 militari disciplina. quia uidelicet plerumq; ex-
 orta sunt bella in teatro propter aiorum iracundiam
 adeo ut ciuili sanguis excitaretur. Et Aiosas aci-
 es instruxerunt. Quia ut dixi ciues plerumq; iter
 se dum alii aliis fauēt histriōibus: occidebatur.
 Et Excogitata. iuēta. quia cã spectaculorū fuit ut
 colerent dii: & hoies quoq; oblectaret. Et Cul-
 tus deorū. quia ut paulo post dicitur ē in honorē
 deorū ludi adabant. Et Nō sine aliquo pacis ru-
 bore quia reuerētia diuini cultus in pace retinere
 debebat hoies. nã in summo ocio spectacula adu-
 tur: in quibus cum rixæ orirentur quodamō iniciebā-
 tur. Et Voluptatē. quātū ad hominū delectatio-
 nē. Et Religionē. quātū ad deorū cultū. Et Gratia
 scænicorū portetorū. Bene dixit portetorū pro
 fabulas poetarū: quæ in scænis recitabant. nã por-
 teta dicuntur miracula quæ excedunt rerū naturā &
 quia hæc in tragœdiis narrantur quæ propter cōsuetudinē
 fiūt hominūq; naturā: ideo porteta appellauit
 uel certe portetorum: id est minorū: quos porteta
 appellat propter personas quæ induunt. aut portentorū
 dixit. quia monstrorū quodamō uel quæ ciuis inur-
 gat cōtra ciuē sine cã & tēpore pacis. Et Aucto-
 re. P. Scipione. quia in senatu rettulit & secūdū sen-
 tētiã eius factū ē senatuscōsultū ut sub asta uen-
 derent. Augusti. de ciuitate dei dicit. Caueam
 theatri senatū cōstruere molietē ab ea disposi-
 tiōe & cupiditate cōpescuit. P. Scipio nãscia p/

Proximus militaribus institutis ad urbana ca-
 strā. i. theatra gradus faciendus est: quoniam
 hæc quoq; sæpenumero aiosas acies instruxe-
 runt. Excogitata nãq; cultus deorū & hominum delecta-
 tionis cã: nō sine aliquo pacis rubore uoluptatem & re-
 ligionem ciuili sanguine scænicorum portetorum grã
 macularunt: quæ incohata quædã sunt a Messala & Cas-
 sio censoribus: Cæterum auctore. P. Scipione Nãscia
 oēm apparatus operis eorum: subiectum hastæ ueni-
 re placuit. Atq; et senatuscōsulto cautū est ne quis in urbe
 propius uel passus mille subsellia posuisse: sedens uel lu-
 dos spectare uellet: ut scilicet remissioni animorū iniū-
 cta standi uirilitas propria Romanæ gētis nota esset.

Mos ludorum.

Per quingētos aut & quinquaginta octo annos se-
 natus populo mixtus spectaculo ludorum in-
 terfuit. Sed hunc morem Attilius Seranus &
 L. Scribonius ædiles ludos Matri dem facientes Su-
 perioris Africani sniam secuti: discretis senatus & po-
 puli locis soluerunt: eaq; res auertit uulgi animum &
 fauorem Scipionis magnopere quassauit.

suasitq; oratione grauissima ne græcã luxuriã uirilib; priã morimus paterent obrepe. hoc aut hoie nemo suo tpe
 melior: nemo sanctior in urbe fuit. hic ille ē: quod omnium optimas a senatu iudicatus dignusq; ductus: apud quē deorū
 Mri: quæ publice a pefinunte uehebat pro aliquot dies diuenteret. Et Sedes ludos spectare. Notebat inqt ludos sedendo
 spectare sed stãdo ut si spectacula aderent oēs stãtes ea spectaret ut stãdo robustiores efficierent. Et Remissioi aiorū
 Ut nō solū in laborib; & piculis aduēdis sed et dum aī laxamēta querēt uirilitatē quãdã pro se ferret. quia ut Liui ait: Rōa/
 nū ē fortia pati. ergo remissioi. laxamēto. Et Per quingētos & quingēta octo annos. lã inqt quingēti & quingēta octo anni
 fluxerūt ex quo senatus cum populo mixtus ludis sp̄iterfuit. Et Hūc morē. Scilicet mixtim & cōfuse spectandi ludos.
 Et Aediles. Qui ludos adere solebat a quibus et ut quãdã uolūt dicti sunt. Et Matri deū faciētes. Faciētes ludos quæ in hono-
 rē Matris deū celebrabant & Megalesia dicebant ἀποθησ μεγαλησ a magna & Matre deorū. Nã ita græce dicit
 μεγαλησ μητρησ magna Mri: de quibus Liui. In libro macedōico inqt. M. Iunius brut; adē magnæ Mris deū in palatio
 dedicauit & ludos ob eã dedicationē factos Megalesia appellauit. & ἀμεγαλ quædã magnū deductū uocabulū. Et Di-
 discreti. Diuisi separati. Et Et populi locis. Quia loca ubi sederet popul; & ubi senatus uoluerūt eē discreta & separa-
 ta & nō pmixta sicut ante. Et Eaq; res. Inqt Scipioni peperit inuidiam quia id gratia populi fecisset. quoniam dedi-
 gnaretur una cum populo spectare senatum. Et Auertit animum. Scilicet a fauore Scipionis.

C Hūc morē. Hoc eē factū Vale. Antias auctor. ē ludis Rōanis: quos fecerūt Aediles Curules: Attilius Seranus &
 T. Scribonius Libo: idq; eos fecisse iussu cēforū Sex. Aelii Pæti & C. Cor. Cethegi Sic. Janus apud Asconiu casti
 gaut: Antiat's inuersum nouissima clausula testimonium. Sed illud obseruandum. prænomen Aedilis Scribo-
 ni: in Asconio. T. legi in Vale. L. Ludos Mri deum. Va. Antias & Liui ait Ludis Romanis: Cico. Megalesiacis eius
 uerba sunt hæc Nam quid ego de illis ludis loquar: quos in palatio nostri maiores: ante templū Matris magnæ
 fieri celebrariq; uoluerūt: quibus primum ludis ante populi cōfessum & unde suspicari licet eosdem fuisse Rō-
 & megalesiacos ludos. ut in Liui. Janus admonuit. Et Africani sniam secuti. Ci. p. Conde Maiestate. P. inqt Africa-
 nus ille posterior: dē nō solū a sapiētissimis hoibus quæ tū erant: uerum a seipso sæpe accusatus est: quod cum cosesset
 cum. T. longo passus esset tamen plurima a populari cōfessu senatoria subsellia separari. In ea autē quam post ali-
 quot annos habuit de haruspicum responso: non passum esse Scipionem: sed ipsum auctorem fuisse dandi eum
 locum senatoribus haud obscure significat: inde Vale. ait Africani sententiam secuti. Et Superioris Africani. Vetusti
 codices habent omnes posterioris. & ita legendum putabit quicunq; non indiligens est historiae temporumq;

Remif-
sio
aiorūDiscre-
tum

THE.

LIBER SECVNDVS

OLI

Vnc causam instituendorum ludorum, Prosequitur narrare Valerius quomodo initium ludis sumptum fuerit qd' a Tito Livio libro septimo decadis ab urbe condita prolixè tractat, & Domestici atq; intestini mali cura ab ocio inquit aliarum rerum orti sunt: cum tamen pæstilentia urbem inuasisset nec remedium ullum inueniri posset nisi deorum ira placaret: nam humanæ opes ad auertendū pæstilentiam parum prodesse poterant, & Reuocatam, remotam a bellis externis, & Domestici, Quia maior cura a minori animos deterreret, nā maior cura ē unicuiq; salutis suæ aliarū rerū, & Intestini, q; ad salutē cuiusq; pertinebat ut maior illū cura domaret, & Iamq; plus

Pæstilentia laborant Rom.

Iamq; adeo icreuerat pæstilentia ut humanæ opes nihil sufficere posse uiderent ut auxiliū poti⁹ a diis q; ab hoibus petendū eē uideret, & Nouo, Magno quodā cultu ut aliqd genus colēdorū deorū exq̄sitū iueniret, & Itaq; placādi celestis numinis gratia, ante hac inq; populus romanus nullos alios ludos spectauerat p̄terq; circenses q; alio nomine magni & romani appellabatur: quo genere spectaculi ad eā usq; ætatē populus Romanus cōtētus fuerat, & Compositis carminibus, i. himnis in qbus deorū laudes cōtinebant hunc morē Vir. tetigit ubi dicit, Dāt motus in compositos & carmina dicūt, & Qd' primus Romulus, Quod quidē spectaculum & ludi sunt primū a Romulo cōsualia dicti nā Romulus cū equestris imago neptuni in fundamētis urbis repta fuisset: ei ludos quāto potuit apparatu cōstituit: & populos uicinos ad hos ludos spectādos inuitari iussit, Cæteri frequētes cōuenere sabini ēt passim & uxores cū liberis oēs affluxere, q; p̄p̄inquoeres erāt cum benigne hospitio suscepti eēt: nouamq;

Cōsualia

Consū qui

urbem tā breui opibus uirisc; auctā plustrati eēt: ad ludos cōuenērūt: ubi cū oēs spectaculo intēti eēt: iuuetus Ro. ad uirgines rapiēdas ex cōposito discurret eas sibi uxores adiūgūt ui q; aliter obtineri nequierant, nā cū p̄ legationē Romani ad affinitatē uicinas urbes sæpius inuitassent: idq; semp̄ denegatū sibi fuisset: utpote gēti nouæ uigrassandū eē cēsuerūt, Romulus igit post raptū sabinarū imaginē illā equestre Neptuni cōsum appellauit: & ludos cōsualia: quasi cōsiliū dei, quia post inuētā illā imaginē subito consiliū ccepisset rapiendarū uirginū p̄ ludorū spectaculū, De cōsualibus ita tradit Plutar, fama diu uulgata a Romulo cuiusdā dei arā cōditā sub terra inuentā ei q; deo conso nomē indiderūt: siue a cōsilio q; cōsiliarius foret siue neptunus equestris, ara est in circo maximo posita q; reliquū tēpus latet, in equestribus aut certaminibus aperit: hæc cōdita sub terra est: quoniā cōsiliū arcanū eē oportet: ludi igit in honorē huius dei instituti a romulo cōsualia dicta, Dionysius alicarnaseus de antiquitatibus Romanis, sacratam inq; illā solēnitatē nūc etiā Romani perficiunt cōsualia uocantes in qua etiā ara subterranea cōstructa iuxta circū maximū circumfossā terra sacrificiis quæ & igneis solemnitatibus colit, cursusc; equorum agitur iunctorum & non iniunctorum, uocatur autē is deus, cui hæc perficiunt consus a Romanis, ac propterea subterranea coli ara eum dicūt: q; hic deus terram habeat, ego uero alterum quoq; sermonē audiui q; hi quidem dies festi: Neptuno agantur q; cursus & equites huic etiā deo fiāt ara uero postea genio cuidam arcano cōstructa fuerit occultorum consiliorū duci atq; custodi, Neptuno, n. interea nec domitori terræ neq; a græcis neq; a barbaris ara usq; erigit, ueritas autem ubi lateat difficile est dicere, & Vt est mos hominū, ita ferme consuetudo est ut omnia tenui principio oriant, & Venerabilibus uerbis; Carminibus compositis in honorem deorū, & locabunde gestus adiecit, Quia iocos iter se iactabant ea q; res quia nō solum carmina canerent sed etiam motu corporum gestus facerent causa fuit cur a lydia uocarentur histriones, & Ludium: Romanum nomē est: nam tusco uerbo dicitur Histrion, & Decora: Venusta, quicquid fit qd' decet dicitur decorū, & Pernicitas, Velocitas ut Pernicibus ignea plantis Virgili, & Cuius decora pernicitas uetusto ex more Curetū, Curetes populi sunt Cretæ: qui hoc canendi saltandiq; genus primi inuenisse dicunt ad usum militiæ siue ad cultum deorum, siue magis ad fabulosam Iouis originem: nam hæc omnia Stralibro decimo innuit circa medium ubi de curetibus diuersas auctorū sententiās referens: dubiam eorum etimologiam his uerbis esse ostēdit: Quo fit ut multifariam noscendi nominis rationē & etimologiam curetes habere facile copioseq; uideant; credibile est & armiferā illā saltationē ab eis prius introductā qui circa comā atq; stolā exercitari fuere qui cureres uocarent qd' quidē negociū occasionū illis præbuisse crediderim ut fortiores in re militari cæteris euaderēt; & uersatam in armis uitam haberēt, paulo inferius armifona inquit: saltatio militari de more & hypercha & pyrricus ip̄e iditio sunt qui huiusmodi repertor exercitii pro iuuenibus ad militarē peritiā fuisse perhibet, Apparet ergo ex his uerbis ad usum militiæ hoc saltationis genus fuisse repertum, sed alio loco dixerat hac armorū agitatione in deorū sacris usos fuisse ubi deorū ministros illos nominat, tales inquit dæmones quosdā deorumue ministros curetas uulgāt, deinde subiūgit quidā uero res cretēses ac phrygias edidere sacrificiis nonnullis ip̄licitas partim aliquo pacto cōtētās: uti Iouis ifantiā in creta educati, matrisq; deorū cerimōias in phrygia & in idæ troianæ locis celebrādas, quibus sane in sermoni

Vnc cām instituendorum ludorū ab origine sua repetam, C. Sulpitio Betico, C. Licinio Stolone cōsulibus: i tolerāda ui Sortæ pæstilentia ciuitatē nostram a bellicosus operibus reuocatā: domestici atq; intestini mali cura afflixerat, Iamq; plus in exquisito & nouo cultu religionis q; in ullo humano consilio positum opis uidebatur, itaq; placādi celestis numinis gratia cōpositis carminibus uacuas aures præbuit: ad id tempus circēsi spectaculo contenta: quod primus Romulus raptis uirginibus sabinis consualijū noie celebrauit, Verum ut ē mos hoium parulla initia pertinaci studio prosequendi: uenerabilibus erga deos obsequiis Iuuentus rudi atq; incomposito motu corporum iocabunda gestus dedit: ea q; res ludium ex hetruria accersendi causam præbuit: cuius decora pernicitas uetusto ex more Curetum: lydorum

bus magna uarietas est: cū alii eosdē esse cures & corybātes & caberos & idæos dactylos & telchines ostendant: alii cognatos inter se & pusillas quāsdā ipsarū differētiās inter eos esse distinguāt, in hoc autē uniuersi tradūt quosdā spiritibus afflatos & bacchicos inq; armorū agitatiōe tumultuosa & cū strepitu & fragore: cymbalisq; & tympanis & armis itē etiā tibiis uociferationibus iter sacrificandū stupefacientes inq; ministroꝝ habitu publica modo quodam sacra factitantes, rursus ad fabulā Iouis alio loco referens ait: hos cures nominabat adolecētes quosdā armisonā quandā cū saltibus agilitatem edētes pferentes quandā de Iouis origine fabulā & cætera, nam ipsam fa-

que a quibus Aethrusci originē traxerūt: nouitate gra-
ta Romanorum oculos permulsit: & q̄a Iudius apud
eos histrio appellabatur: scænico nomen histrionis in-
ditum est, paulatim deinde ludicra ars ad Satyrarum
modos perrexit. A quibus primus omnium poeta Li-
uius ad Fabularum argumenta spectantium oculos &
animos transtulit, Isq; sui operis actor quum sæpius a
populo reuocatus uocem obtudisset: adhibito pueri &
tibicinis concentu gesticationem tacitus peregit.

A Tellani autem ab oscis acciti sunt quod ge-
nus delectationis italica seueritate tempera-
tum: ideoq; uacuum nota est: nam neq; tribu

*in atellanis uodis rranq̄lo in tybano rhu uociferatiōe
rifu mouer atellane*
ingit Romāi aethruscos appellāt atq; tuscos, græci uero Tyrrhenos hoc eos nomine nominarūt a Tyrrheno Aty-
s filio q̄ ex Lydia colonos hanc in regionē sicuti tradit dimisit, Aty, n. ex pgnatis Herculis & Omphales cū sterili-
tate & fame populū emittere cogere e duobus filiis forte iacta Lydiū Lydia regni successorē tenuit, Tyrrheno autē
maiorē aplicans populū foras abire iussit, hāc ille tandē ingressus orā de suo uocauit nomine Tyrrheniā: Lydos autē
hoc genere saltatiōis usos esse idē auctor multis in locis ostēdit: Plautus quoq; sub silice populi hanc ppriā Lydo-
rū esse dicit, Pl. uero lib. iiii. Lydia ingit a quorū rege Tyrrheni mox a sacrificio ritu lingua græca tusci sunt cogno-
minati, de fabula cures hymbribus delectorū & ex fungis restitutorū nihil hoc loco uidef esse dicēdū, Scænico,
Ministro scæne q̄ partes aliq̄s agit scæne, Liuius poeta, De hoc Cic. lib. Tusculanarū primo, serius poeticā nos ac-
cepimus annis fere quadringētis decē & octo post Romā conditā Liuius fabulā dedit, Fabularū, Rephensiones
cuiū salibus, n. q̄busdā ciues irridebant, Perrexit, Peruenit, Satyrarū modos, modus dī uersuū mēsurā certa le-
ge diffinita: ergo modos modulationes appellat Satyrarū, Ex carminibus q̄ primo incōposita agebant res eo pro-
cessit ut Satyri efficerent & comœdiæ & tragœdiæ, Sui operis actor, Quia canebat & cantū nutu corpis imita-
bat, Reuocatus, Cū finierat adeo populo placebat ut sæpius ad principiū reuocaret agendi, Sed cū raucā uocem
fecisset pueꝝ acciuit qui caneret uoce & alterum qui tibia: ipse uero modus & cantus agere cepit motu corporis,
Tacitus, Non narrans quia ante narrabat: & deinde gestum corporis dabat,

C Dedit, Exemplaria duo reuerendæ uetustatis & exploratæ fidei legūt adiecit, Liuius, Liuius Andronicus (ut
est apud Suet.) grāmaticus & poeta semigræcus: utraq; lingua domi forisq; docuit: nihil amplius q̄ græcos in-
terpretabat & siq̄ ipse latine cōposuisset prælegebat, ob ingenii meritū manumissus a Liuiō Salinatore cuius
erudiebat liberos, Olympiade centesima duodequingēsimā scriptitādīs agēdisq; in scæna tragœdiis claruit,
auctor Hieronymus in Eusebiū, Reuocatus, Nā quom placeret iterum atq; iterum exposente populo pdibat
in scænā, Et hoc est quod ait Liuius, Ludi scænici Romani biduum istaurati, Similiterq; de cæteris itemtidem,

A Tellani, Ludi pprie sunt comicoꝝ uidelicet in q̄bus comœdiæ agunt in teatro, Atellāi erāt ludiōes
q̄ iō sunt acciti ab Atellis: q̄a pitiores erant q̄ Romāi: Atellā ciuitas ē cāpanorū quorū luxuria in hmōi
ludis nimia erat, & iō apud cāpanos inhonestissimi erāt: sed a Romāis deinde magna seueritate corre-
cti, Ab oscis acciti, Osci dicti sunt campani q̄ in cāpania serpētes abundēt, Ver, Oscurūq; māus capuē
ses exponit Ser, Nā oscus cāpania lingua significat serpentē uel secundū alios dicti sunt osci q̄si obscæni a quadā ci-
catrice quā habent in fronte q̄ reddit eos obscænos Hora, in sermonibus, At illi scæda cicatrix setosam leui frontē
turpauerat oris cāpanū in morbū, sed melior est superior expositio, Stra, in descriptione cāpaniæ oscos separat a ca-
puensi, Italica seueritate, iō dicit qua cū apud græcos, ironice ciues athenienses comœdi reprehēderēt cautū est
lege apud Romanos ne id adeo solute fieret: immo ēt sensim res eo pcessit ut nulla eiusmodi uiroz rephensio cō-
tineret, sed aliud genus carminis inuentū est, q̄ postea Satyricū ē appellatū, Italica at seueritate, iō dixit q̄a uult
Italiae ppriā esse seueritatē sicut græcorū fuit eloquētia & liberaliū artiuū studiū, Satyrica ut inquit Diomedes est
apud græcos fabula in q̄ itē tragici poete nō Reges aut Heroes sed Satyros induxerūt ludēdi cā: iocandiq; simul
ut spectator inter res tragicas serias: satyrarū quoq; iocis & lusibus delectaret, & ut Hora sentit, mox etiā Agrestes
Satyros ornauit, Ci, in pemio Tuscula, questionū annis q̄si q̄dringētis post Romā cōditā Liuius fabulā dedit, C,
Claudio cæci filio & Tuditano cōsulibus, Idē Diomedes, tertia est species fabularū ingit latinarū q̄ a ciuitate osco-
rū Atella in qua primū cæptæ Atellanæ dictæ sunt argumētis dictisq; iocularibus similes Satyricis fabulis græ-
cis, Vacuū, iō aut nō erat ludi genus uituperādū quoniā iuuetus Romana inter se carmina iactare consueuerit,

Scæni-
cus
Liuius
andro-
nicus

THE.

Liuii
locus:
OLI,

Italica
seueri-
tas

Tribu moueri Nā neq; a tribu mouet. Ostēdit q̄re ignominiosum nō erat q̄a, s̄a tribu nō mouebat ex quo apparebat nō eē ser- uile. Nā is dī in tribu esse q̄ suffragiū ferre pōt, oīs n̄, populus Romāus p̄ tribus diuisus est atq; cēturias: q̄ infamis fuisset tribu mouebat. Et q̄a ceteri. De aliis ludis minus incertum ē unde originē habuerint, nā noīe suo facile cōprehēdi pōt ludi apollinares, q̄ in honorē apollinis fiāt circēses a circuitu ut supra diximus: uel a circū & enses: Magalesia αποτεσ μεγαλησ, iā magna dea magni & Romāi: eo q̄ in honorē louis fierēt. Atellani ab Atellis ci- uitate olscor̄, i. cāpaniā, unde Acciti fuerūt histriones, sed seculariū ludorū origo obscura uidet: non, nā nomine cognosci pōt. Seculares: iō dicti sunt q̄ post seculū semel tantū hi ludi celebrarent, s̄ post centū annos: nā seculū est centū annoꝝ spaciū. Trita, V̄sitata cōsueta, trāslatio est sumpta a ueste: q̄ p̄pter longam cōsuetudinem teritur. **THE.** Atellani, Atella ciuitas opicor̄ mediis inter Neapolim Capuāq; finibus: unde gentile no- men Atellanus. Atellā numero multitudinis etiam dicitur hodieq; Auerfa, sup̄iora Polyb, Strab, Steph, horūq; testimonio Parrhasius in Liuiū, Italica seueritate, quoq; p̄pria gra- uitas est. Hinc auctor obsceni carminis Cōue niens latio pone superciliū, Papinius ad Vxo- rē de Neapoli Quid laudē littus: libertatēq; Menādri Quā Romāus honos & graia licen- tia miscet, quē nodum lanus ut multos apud hunc poetā primus omniū soluit. Seculares, T. Liuius lib. cxxxvi. Ludos inq; seculares Cae- sar ingēti apparatus fecit: quos cētesimo quoq; anno (is enim terminus seculi) fieri mos, hāc ille seculares igitur a seculo dicti sunt.

OLI. **Ager** **Lares** **Capus Mar- tius** **Vm ingēti p̄stilētia** urbs antiq; agri ualsta- rent: Valesius uir locuples rusticæ uitæ duo- b; filiis & filia ad desperationē usq; medico- rū laborātibus: aquā calidā iis a foco petēs: genibus in- nixus lares familiares ut puerorum periculū in ipsius caput transferretur orauit, orta deinde uox est habitu- rum eos saluos: si continuo flumine Tyberis deuectos Tarentū portasset. Ibiq; ex Ditis patris & Proserpinæ ara calida aq̄ petita quā illi desiderarēt recreasset. Eo p̄ dicto magnope cōfusus: qd̄ & lōga & piculosa nauiga- tio imperabat: spē tamen dubiā p̄sente metu uincen- te: pueros ad ripā tyberis p̄tinus detulit habitabat, n. i. uilla sua prope uicinū Sabinæ regiōis fretum: ac lintre hostiam petens: nocte concubia ad martiū campū ap- pulit: sitiētib; agris succurrere cupiens: igne in na- uigio non suppetente ex gubernatore cognolcit haud procul apparere fumū, & ab eo iussus egredi tarētū id nomen ei loco est: cupide arrepto calice aquā flumine haustā eo unde fumus erat obortus: iā latior pertulit: diuinitusq; dati remedii q̄si uestigia qd̄ā i p̄pinq; se existimās nactū: inq; solo magis fumante q̄ ulla ignis habente reliquias: dū tenacius omen apprehendit: cō- tractis leuib; q̄ sors obtulerat nutrimentis: pertinaci spiritu flammam euomuit: calefactamq; aquā pueris bibēdam dedit: qua potata saluari q̄ete sopiti: diutina ui morbi repēte sunt liberati: p̄riq; indicauerūt uidisse se in somniis nescio a quo deor̄ spongia corpa sua per- tergi & p̄cipi: ut ad Ditis p̄ris & Proserpinæ ara a qua

ille exhalauerat. Furua. Nigra. unde fures etiam dicuntur quod in furuo: id est nigro tempore noctis furentur. Antiqui superis immolabant alba animalia. In feris uero nigra Vergi. lib. vi. Duc nigras pecudes ea prima piacula sunt. Lectisternia. Quia tribus continuis noctibus ea sacrificia fiebant, dicebant autem lectisternia (ut supra diximus) a sternendis lectis: quibus deorum simulacra superimponebant: ergo lectisternia quibus se sternentes tota nocte uigilabant. Relictis. famulis. Altitudinē: Profunditatē. nā altitudo tā de fastigio q̄ de profundo dī: unde cælūq; profundum dixere poetae, & altū mare. nā altū & superiorē & inferiorē altitudinē significat: teste Seruio,

potio ipsis fuerat allata: furua hostiæ immolarent. lectisterniaq; & ludi nocturni fierent. Is q̄ eo loci nullā arā uiderat: desiderari credēs ut a se construeret: aram empturus in urbē prexit: relictis q̄ fundamentorū cōstituendorum gratia terrā ad solidū foderent: ii domini imperiū exequētes cū ad. xx. pedū altitudinem humo egesta puenissent aiaduenterūt arā diti patri proserpinæq; inscriptā. hoc postq̄ Valerius nūciante seruo accepit: omisso emendæ aræ proposito hostias nigras: q̄ antiquitus furua dicebant: Tarētī immolauit: ludosq; & lectisternia continuis tribus noctibus: quia totidem filii periculo liberati erant: fecit.

De P. Valerio Publicola.

Cuius exemplum Valerius Publicola qui primus Cos. fuit studio succurrendi ciuibus secutus: apud eandem aram publice nuncupatus uotis: cæsisq; atris bobus: diti maribus: sceminis proserpinæ: lectisternioq; ac ludis trinoctio factis: aram terra: ut ante fuerat obruit.

De Q. Catulo

Religionem ludorum crescentibus opibus secuta læticia est. Eius instinctu. Qu. Catulus campanam imitatus luxuriam: primus spectantium confessum uelorum umbraculis texit.

De Gn. Pompeio.

N. Pompeius ante omnes aquæ per semitas decursu æstiuum minuit feruorem.

Per semitas decursu aquæ. Aquam riuulis deduxit per theatrum.

Quom ingenti pestilentia. Varro de Scenicis originibus li. i. cur instituti sint aliter narrat Quom multa portenta fierent (inquit) & murus & turris quæ sunt inter portam Collinā & Aesquilinam: de cælo essent tacta: & iō libros Sibyllinos Decēuri adissent: renunciauerūt uti Diti patri & Proserpinæ ludi Tarentini in cāpo Martio fierent: tribus noctibus: & furua hostiæ immolarent utiq; ludi centesimo anno fierent. Antiqua. uetusti codices. antiqua uerbū nō habent. ergo uel eradendū uel emendandū est atq; ut nō Roma solum: Sed pximi quoq; fines eius morbi cōtagiōe essent impliciti. Fretū. Hoc animaduertere oportet. multas in Aethruria ciuitates: us q̄ in latio referunt haberi cognomines: ut Ferētīnū: etsi Ptolemæus Ferētīū: Stra. tñ Ferētīnū: utiq; in Tuscia Ferētīni potius: in latio Ferētīnates dñr: de quibus ipse Plī. ur in Stephāo Ferētani & Ferētū: nō tamē a Ferētio Ferentino: ue: sed a Ferēto sabinorū oppido aut samnitū de quo Halicarnaseus Diony. xvi. historiæ uolumine ut hoc fortasse illud sit de quo Valerius habitabat (inquit) secundo libro in uilla sua prope uicinū sabinæ regionis Ferētū: etiam si corrupte fretū legit. Non sum nescius Eretū id a quibusdam scribi ex Strabōe Liuiog; nec improbo. Tibur inqt Stra. & Eretū uti potius q̄ oppida: Idē paulopost: Via inquit salaria in quā & Nomētana cōcidit: ubi sabinog; uicus supra Tyberim Eretū noie Antoninus quoq; Ab urbe inqt Eretū distat duodeuiginti. M. P. Diony. Eretū inqt Sabinog; fuit oppidū. Ver. Eretī māus oīs oliuifereq; Mutiscæ. porro Eretū is uidet loc⁹ eē: q̄ mōs Eretū & corrupta uulgo dictione Mons rotundus uocat. Hæc Hermolaus. Dedit. Antiq; codices habent. detulit. Trinoctio. continuis tribus noctibus. Ausonius in Grypo ternario. Trina tarentino celebrata trinoctia ludo. Gn. Pompeius. Is. n. mansurū theatrū e q̄drato lapide primus Romæ struxit: ut scri. Tacitus: antea tēperariū fuit.

ga mensuræ nomen est altitudo. sicut etiā fastigium dicimus plærūq; profunditatē. Ver. Forsitan & scrobibus quæ sint fastigia queris. Inscriptam. Quia notis quibusdā significabatur aram illam diti patri proserpinæq; cōsecratā. Valerius publicola. Valerius ludos & solēnia secularia fecit liberandog; filiorum causa: At Valerius publicola liberandæ ciuitatis grā q̄ pæste grauitè corrupta fuerat. Hic fuit Valerius ille q̄ exactis regibus primus in urbe cōsulatum gessit cum Iunio Bruto. Nā Collatinus Lucreticæ coniunx cū Bruto creatus ob nomē & genus regium coactus est abdicare se magistratu: & urbe excedere quoniā de gente tarquinia foret: hic illi deinde successit. Studio. Cupiditate. Succurēdi ciuibus. qui pestilentia laborabant. Attris: Furua & nigris. Trinoctio. p̄ spacium trium noctiū. Læticia est. læticia proprie dicitur magnificencia conuiuii & elegantia unde etiam mūdicias dicimus læticiam quibus in conuiuiis uti consueuerunt & deriuatur a lauo lotum uel lautū hic accipitur p̄ magnificentia. Qu. Catulus. Plī. li. xv. primus omniū Catulus linteis in theatro. umbrā fecit & bystina uel a primus in theatrū duxit. Campanā luxuriam. quia & ipsi cāpani omnium rerum opulentia abundates eiusmodi apparatibus utebantur. Spectantiū confessum: Cōfessus dicit extructus locus ubi ad spectaculum populus confedit. Virg. lib. v. Confessus medium tulit extructog; reledit. dicit etiā cōfessus spectatiū multitudo & populus ut eodem libro. Hic totum caueæ confessum ingentis & ora: prima patrū magnis Salius clamoribus implet. Umbraculis. Sicut sunt aulae. nam aulae is texit scenam sub qua ludi celebrabantur. & quia a sole defendebāt ideo umbracula appellauit.

Valerius publicola

Umbracula

THE.

Ferētū opp.

Eretū

OLI

Laudius pulcher: Hic ē ille Claudius q̄ primo punico bello nō pascētibus pullis & p̄ cōtētū religionis mari demersis q̄ si biberēt q̄n eē nollēt. nauali plio superatus fuit: de quo suo loco dicemus. ¶ Ebore, q̄ eburnea & speciosior & stabilior esset. ¶ Versatilesq; fecerūt. Duplex erat scēna: aut uersatilis: aut ductilis, uersatilis cū rota machinis q̄busdā subito uertebat & aliā atq; aliā picturā speciē ostēdebat. Ductilis cū hac atq; illac ducta & iacta rota oīs pictura nudabat interior: & sicut Seruius ait in Geon. Vir. li. iiii. exponens carmē illud uel scēna ut uersis discedat frontibus usq; purpurea intexti tollūt aluea Britani. apud maiores

Scēna quæ

Choragiam

THE

OLI

THE

OLI

Thermopylae

ad rēpus fiebant unde hodie quoq; permansit cōsuetudo: ut cōponāt Pegmata. i. gradus a ludog; theatriū editorib;: Scēna at̄ fiebat, aut uersilis: aut ductilis, uersilis tūc erat cū subito rota machinis q̄busdā cōuertebat & aliā picturā speciē ostēdebat, ductilis erat tūc cū tractis tabulatis hac atq; illac spēs picturā nudabat interior, hoc ē Varro & Suet. cōmemorāt, erat at̄ scēna teste Cassiodoro pars illa theatri q̄ ab uno eius cornu ad aliud ducebatur cū cooptura & p̄cipiū habuit a rusticis eodē teste, cū ad decantanda incōdita carmina rustici sibi adumbratiōes parabant, ¶ Choragiis, Choragia dicitur instrumenta scēnarum, i. apparatus, αἴτιο τοῦ ἰσοφοῦ, i. a multitudine minor; de q̄bus Ver. Purpurea intexti tollūt aurea britani, ¶ L. Spinter, Quia minimo sibi p̄simili in suo cōsulatu uidētī cognominatus ē fuit at̄ tpe Cic. ut uidere possumus in epistolis ad Atticiū, ¶ Petreius, Exēplar antiquū legit, P. Ceteius, aliud, P. Retei, ¶ Versatiles & Codices iter se nō cōueniunt: in q̄busdā legit: Versatiles fortunæ locū Choragiis argētatis, P. Lētul; spinter adornauit in aliis hūc i. modū, Versatiles fecerunt lucū: quē argētatis & C. Aliq; sic, Versatiles fecerunt, Lucū & C. ina locū quē & C. Satis ē idicasse exemplariog; fidem uacillare, Sollertis ingenii facile qd uero propius accedat: intelliget.

Rāslatā antea phoeniceis, puniceis puniceus & phoeniceus idē ē nā q̄ plerūq; ponit̄ p̄ dālea ut φουγικόν grāci dicū nos punicū, ¶ Translatū, qd̄ inde sumpserat colorē unde ēt phoeniceus puniceus dī. Nā gladiatorū Munus, Dixit, de his q̄ adornauerūt, Scēnā Nunc narrat q̄ primū instituerūt artē Gladiatoriā, ¶ Romæ, Datū est: Liuius hoc dicit, M. Decius Brutus munus gladiatorū in honorē p̄ris sui defuncti primus edidit in foro boario, ¶ Gladiatog; ludī funebres appellati sunt, cū paria gladiatorū uel duo uel plura dabāt: ut cuiusq; facultas erat, Erāt at̄ gladiatores ut supra dixi; q̄ singulari certamiē gladiis iter se dimicabāt: donec alter eorū uel occideret uel se uictū fateret, & si sanguis sp̄gebat̄ existimabāt īferog; expiationē fore, ¶ Foro boario, Vbi uēdunt̄ boues, foro boario: ubi æreum tauri simulachrum aspiciamus,

Thletarum, Athletæ sunt qui lacertis & brachiis inter se luctantur & ἄλθῆν τῆσ̄ sermo grācus est. Tatuā auratā, Nā, M. Atilius in honorē patris sui glabriōis statuā erexit q̄ Antiochū regem Philippo iuuāte ex asia pepulit: idē etiā ætolos euicit, & ad honorē uictoriæ quas pater cōsecutus erat nūc pelendo ex Asia Antiochū: nūc ætolos subigendo statuā erexit, nec, nā, aureæ unq; statuæ erectæ fuerāt, his q̄ bene rē gessissent, Acilius Glabrio, neq; in errore trahatur, Accilius Glabrio q̄ superauit Antiochū Pietatis æde ex uoto dedicata: equestrē Statuā patri posuit, ¶ Cōpos uoti q̄ obtinuerāt qd̄ optauerant: uel certe, q̄ uouerāt se statuā illā esse facturū si uictoriā cōsequeret̄ aduersus Antiochū, ¶ Apud Thermopylas, Thermopylæ sunt angustia qdā mōtis oetæ ut uult Stralix, i. descriptiōe mōtis oetæ, q̄ Grāciā eo pacto diuidit quo apēninus Italiā dicit, n. hi uero oetā mōtē possidebāt, mōs ipse ab oriēte ac Thermopylis in occidentē usq; sinū ambracium extendit quodā ēt mō p̄ lineas rectas mons iste montanā scindit regionē: a parnaso usq; p̄indū barbarisq; superiacentibus: istius pars una uergens in Thermopylas oeta uocaf: longitudinis ad stadia triginta: asperitatis & celsitudinis nō mediocris longe aut̄ excellentissimus ad Thermopylarum tractū: ibi, n. cacumen attollit & in rupes acutas præruptas præcipitesq; finit, paruum & angustum uiatoribus a littore Locros petentibus: & ex thessalia derelinquit transitum, ipsum quidē transitum pylas, i. portas & angustias uocitant atq; thermopylas: sunt enim ibi prope thermæ, i. calidæ aquæ magno in honore ut Herculi consecratæ, Liuius uero lib. v. de bello Macedonico dicit montem esse longissimum qui mediam ita Grāciam diuidit sicut appenninus suo dorso scindit Italiā.

De Claudio Pulchro.

Laudius Pulcher Scēnam uarietate colorū adumbravit: uacuis ante pictura tabulis extentā: quam totā argento. C. Antonius: auro Petreius: ebore, Q. Catulus prætexuit. Versatiles fecerunt Lucius & Cinna locum: quem argentatis choragiis. P. Lentulus spinter adornauit.

Rāslatū antea phoeniceis idutū tunicis. M. Scaurus exquisito genere uestis cultū induxit. Nam gladiatorum munus primum Romæ datū est in foro boario: Appio Claudio, Q. Fuluius cōsulibus dederunt. M. & D. filii Bruti funebri memoria patris cineres honorando.

Thletarum certamen a. M. Scaurii tractum est munificentia.

De prima statua aurea in Italia. Tatuam auratā nec in urbe nec in ulla parte Italiæ q̄sq; quam prius aspexit q̄ a. M. Accilio glabrione eq̄stris patri poneret̄ i. æde pietatis. Eam aut̄ ædē Publio Cornelio Lentulo: & M. Baebio Pāphilo consulibus ipse dedicauerat. compos uoti factus rege Antiocho apud thermopylas superato.

Vs ciuile: Hoc etiā Liuius narrat ab urbe condita li. ix. dicens: Gn. flauius ius ciuile in penetrabilibus repositum uulgauit: fastos in albo posuit: ut quando cum populo agi liceret sciri posset, Gellius, Gneus inquit flauius patre Libertino natus scriptum faciebat: isq; in eo tempore ædili curuli apparebat: quo tempore ædiles surrogabantur eumq; pro tribu ædilem curulem renunciarunt, at ædilis qui comitia habebat negat accipere neq; sibi placere: qui scriptum faceret eum ædile fieri, Cn. flauius Anii filius dicitur tabulas posuisse scripto sese abdicasse: isq; ædilis curulis factus est, idem, Cn. flauius Anii filius dicit ad collegam uenisse uisere ægrotum: & in conclaue postq; introiuit: adolescentes ibi complures nobiles se debāt: hi contemntes eum assurgere ei nemo uoluit, Cn. flauius Anii filius ædilis id arripisse dicitur: sellamq; curulem iussit sibi afferi: eam in limine apposuit ne quis illorum exire posset: utiq; hi homines inuiti uiderent sese in sella, & ius ciuile, quod, xii. tabulis continebatur, has conditas seruabant pontifices cū cæteris sacris ac cærimoniis, & Inter sacra cærimonia q; in penetrabilibus ubi dii penates celebrabantur: nec iuris ciuilibus sciētiam præter pontifices quisq; habebat, & Solisq; q; soli pontifices seruabant libros, & Libertino patre: cuius pater aliquando seruierat, & Et scriba: quia seruire faciebat officium, nā scripturam exercebat quæ apud Roma, seruire habebatur officium q; apud nos nec liberale quidem dici possit, & ex eo quæstū ille comparabat, & Indignatione: quia indignum uidebatur: ut qui Seruili conditione natus esset ad curulem dignitatem proueheretur, & Uulgauit, in aper-

Gn. flauius scriba

Fasti quibus

THE OLI Veneficii q; stio quādo Rōæ

De Gn. Flauio uulgante ius ciuile.

Vs ciuile p multa secula inter sacra cærimonia q; deorū imortaliū abditū solisq; pōtificibus notum Gn. flauius Libertino patre genitus & scriba cum ingēti nobilitatis indignatiōe factus ædilis curulis uulgauit, ac fastos pene toto foro exposuit: q; cum ad uisendū agrū collegā suū ueniret: neq; a nobilibus quorū frequentia cubiculū erat cōpletū sedē di loco reciperet: sellam curulem afferri iussit: & in ea honoris pariter atq; contemptus sui uindex consedit.

De Veneficiis in urbe.

Veneficii q; stio & moribus & legib; Romāis ignota: cōpluriū matrōarū patefacto scelere: orta ē, q; cū uiros suos clādestinis insidiis ueneno pimeret: unius ancille indicio ptracte ps capitali

tum exposuit ut ab omnibus cognosci possent, & Fastos: Fasti libri erant in quibus continebantur dies quibus cū populo agi liceret & quibus non liceret: sed a potiori denominati sunt, sicut a fando, nam dies quibus cum populo fieri licebat fasti: quibus uero non nefasti, Cice, pro, L. Murena: fastos inquit uulgus non habebat: erant in magna potentia: qui consulebantur a quibus etiam dies tanq; a Chaldeis petebantur: inuentus est scriba, Cn. Flauius q; cornicum oculos confixerit & singulis diebus ediscendos Fastos populo proposuerit, Plin. lib. xxxiii. Frequentior autem usus annulorum non ante, Gn. Flauium deprehenditur, hic nāq; publicatis diebus fastis, quos populus a paucis principum quotidie petebat: tantam gratiam plæbis adeptus est: alioquin Libertino patre genitus & ipse Appii Cæci scriba: cuius hortatu exceperat eos dies consultando assidue Sagaci ingenio: pmulgaueratq; ut ædilis curulis crearetur: cum Qu. Antio Prænestino: qui paucis ante diebus hostis fuerat: præteritis, C. Petilio & Domitio: quorum patres consules fuerant: Aditum Flauio ut simul tribunus plæbis esset, quo facto: tanta senatus indignatione exarsit: ut anulos ab eo abiectos fuisse in antiquissimis reperiat annalibus, & Scriba, fuit enim scriba Appii Cæci, ut Plin. testatur, habetur, ff. de orig. iuris, & Toto foro, Forum sunt qui dicunt a phoroneo inachi patre dictum esse, qui primus constituit leges apud græcos, Est autem locus conuentui & exercendis litibus relictus, ubi ciues conueniunt, est forum quoq; locus mercati quod pro rerum quæ uenduntur qualitatibus nominatur ut forum boarium: in quo boues uenduntur: uinariū in quo uinum: frumentarium in quo frumentum, & sic de cæteris rebus, & Nobilibus, a iuuentute nobilium, hoc quoq; Liuius narrat, & Sellam curulem, Sella curulis appellatur uel a curibus ciuitate sabinorum: unde hoc genus tractum est a Romanis sicut & toga prætexta: uel q; sellæ illi rotæ subiectæ essent: ut in quamcūq; partem ciuitatis uehi & impelli posset, Nam quia iurisdictionem habebant & ciuitas magna erat: ideo multis in locis iura dare cogebantur, & Contemptus sui, q; contemneretur a nobilitate, est enim genitiui casus,

Scriba, Probus Aemilius in Eumene Cardia, Apud nos inqt reuera (sicut sunt) mercenarii scribæ existimant, & Veneficii, Liuius quoq; li. viii. Cū primores inquit ciuitatis similibus morbis eodem ferme oēs euentu morerent ancilla qdā ad Quin. Fabium maximum ædilem curulem indicatura se causam publicæ pæstis professā est: si ab eo sibi fides data esset: haud futurū noxe iudiciū: Fabius confestim rē ad consules: cōsules ad senatū referūt, cōsensuq; ordinis fides iudici data tū patefactū est muliebri fraude, ciuitatē premi, matrona q; ea uenena coquere & si se seq; ex tēplo uelint manifesto dephendi posse, secuti indicem: & coquentes quasdam medicamenta & recondita alia inuenerunt, quibus in foro delatis, & uiginti matronis apud q; depræhenfa erant per uiatorem accitis duæ ex eis Cornelia ac Seruilia patriciæ utraq; gentis: cū autē medicamenta salubria esse cōtenderent ab cōsutante indice bibere iussæ, ut se fallūm cōmetas arguerent, spacio ad colloquendū sumpto cōmoto populo in cōspectu omniū rē ad cæteras retulissent: haud abnuentibus & bibere epoto medicamento suamet ipse fraude omnes interierunt: cōprehensæ ex tēplo earū comites magnū numerum matronarū indicarunt ex quibus ad, clxx. damnatæ, neq; de ueneficiis ante eā diē Romæ quesitū ē, & Perimerent, asumerent, occiderent, necarent, & Pars istarum, licentū & lxx. fuerunt capitali supplicio affectæ propter admissum scælus: & hæ potissimum, fuere pauperes, aliarum uero poena permiffa fuit earum maritis propter infamiam & dedecus,

LIBER SECVNDVS

110
111
Cōcē
tus
Sym/
phōia
112
113
Nata/
lium
iacta
 ¶ Tibicinū quoq; collegiū. Liuius Tibicines inquit prohibiti a proximis censoribus erant in æde Iouis uesci quod traditum antiquitus erat. a gre passi Tybur uno agmine abierunt: adeo ut nemo in urbe esset qui sacrificiis precineret: eius rei religio tenuit senatum legatos Tybur miserunt: ut darent operam. ut hi homines Romanis restituerentur. Tyburtini benigne polliciti primū accitos eos in curiam: hortati sunt ut reuerterent Romā. Postq; impelli nequibant: consilio haud abhorrente ab ingentiis hominum eos aggrediuntur die festo: alii alios per specie celebrandarum cantu epularum causa inuitant & uino cuius auidum ferme genus est oneratos sopiunt, atq; ita in plaustra uinctos coniciunt ac Romam deportant. nec prius sensere quā plaustris in foro relictis plenos crapulae eius lux oppressit.

¶ Tunc concursus populi factus est: impetratoq; ut manerent: datum ut triduum quotānis ornati cum cantu: atq; hac q̄ minime solēnis est licentia per urbem uagarentur: restitutumq; in æde uescendi ius iis qui sacris præcinerent. De tibicine Ouidi. Fasto. lib. vi. Cur uagus incedit tota tibicen in urbe: quid sibi personae: quid toga longa uolunt. ¶ Oculos in se conuertere: quia uulgus uidēs Tibicines per urbem incedere persona tot in eos omnes oculos coniciebant. ¶ Publicas priuatasq; ferias siue publice siue priuatim sacrificia fiebant: feriae antea dicebantur dies quibus hostiae feriebantur. ¶ Actiones. quia agunt ipsi tragœdias siue comœdias tibiis canentes. ¶ Concentus edidit. cantus concordēs & bene conueniētes inter se. Nam concentus est quod graeci symphonia dicunt. ¶ Prisco more. id & indignius tulerunt. quia hoc antea frequenter fecerant. ¶ In proposito: uidelicet in suis inceptis permanētes. ¶ Honor pristinus: ut personati per urbem incederent. ut in æde Iouis uesci possent. ¶ Personarum usus. primus personarū inuentor teste Hor. in poetria fuit. Aeschylus poeta: personae pallaeq; rector honestae Aeschylus & modicis lustrauit pulpita tignis. Causa autē cur usi fuerint personis hæc est. pudor adeptae temulētiae. Nā q̄a ipsis pudori erat temulentos fuisse in urbē reuectos. petierūt ut liceret uti personis ad caput tegendū. Hoc etiā Ouid. lib. fastoq; ostēdit dicēs. Callidus ut possit speciem numerūq; senatus: Fallere personis imperat ora regi. ¶ Simplicitas: est & bōa simplicitas & mala. ¶ Coenare in ppatulo: i publico in apto ante fores suae cuiusq; domus. hinc est q̄ luuacō querit suoz tēpore mores q̄a prisca illa uiuēdi norma decliassent. q̄ uidelicet suae ætatis hoies maiorū instituta mutassent pp luxuriā epularū: dicit. n. Quis fercula septē secreto coenauit auus? ¶ Subiicere erubescerēt. & pfecto id sine rubore facere poterāt cū epulae eiusmodi essent q̄ ab oibus spectari possent. ¶ Erāt adeo cōtinētia. Adeo inq̄ pfecta utebant cōtinētia: ut frequētius uterent pultibus q̄ pane. ¶ Puls: genus cibi est qd̄ ex farina & aq̄ mixto sale conficit. ¶ Mola. Ouid. de fastis: hoc idē ostēdit dicēs: Ante deos homini qd̄ cōciliare ualeret: Far erat & puri lucida mica salis. Plin. li. xviii. natura. histo. Pulte at̄ inq̄: nō pane longo tpe uixisse Romāos māifestū est: quoniā inde & pulmentaria hodie quoq; dicunt. Et Ennius antiquissimus uates obsidiōis famem describēs officia eripuisse ploratibus liberis patres cōmemorat. Et hodie sacra prisca atq; Nataliū pulte fritilla cōficiunt: uideturq; tā puls ignota graeciae fuisse quā Italiae polenta. mola igit̄ cōficiebat̄ ut Seruius tradit ex farre orno & sale: orno farrea. eo anno orto: far at̄ est genus frumenti grādiōris. ¶ Et pullis. nā in cauea pulli seruabant̄: & cū bellū cū hostibus cōmittere uellent: primū auspicia capiebāt obiecta pulte: quā si sumpsissent ut pars in humū caderet: bonū erat auspiciū: si respuissent diis nō placere dicebāt id bellū suscipi. ¶ Libamētis. libare pprie ē partē & primitias diis fundere λυβει græce: latine significat fundere. q̄a primā partē libātes in ignē q̄si primitias fundētes se diis sacrificare dicebāt. ¶ Febrē at̄. Ad aliud trāsit institutū. ¶ Vici lōgi. q̄ uicus lōgus appellabat̄. In eaq; remedia deferebantur. Ea remedia q̄bus ualitudinē pristinā recuperassent ægroti in templa febris deferebant. sicut apud nos syngraphi q̄bus ad febrē depellendam utuntur: nōnulli recuperata ualitudine ad templa deferunt: alii uero incenduntur. ¶ Annexa sicut

iudicio dānata: cētū & septuagita numerū cōpleuerūt. Tibicinū quoq; collegiū solet i foro uulgi oculos in se cōuertere cū iter publicas priuatasq; ferias: actiōes psonis tecto capite uariaq; ueste uelatis cōcentus edit: inde tracta licentia quondā uetiti in æde Iouis: qd̄ prisco more factitauerāt uesci: tybur iurati se cōtulerūt: quorū ministerio senatus: deserta sacra nō a quo aīo ferēs p legatos a tyburtib; petiit: ut eos grā sua Rōanis tēplis restituerēt: quos illi in pposito pseuerātes iterposita festae epulatiōis simulatiōe: mero somnoq; sopitos: plaustris in urbē deuehēdos curauerūt. q̄bus & honos pristinus restitutus: & huiusce lusus ius est datum: personarum usus pudorē circūuente temulētiae cām habet.

De modo comedendi antiquorum.

Vit etiā illa simplicitas antiquoz in cibo capiēdo: hūanitatis simul & cōtinētiae certissima index. Nā maximis uiris prædere & coenare in ppatulo uerecūdiæ nō erāt: nec sane ullas epulas habebāt q̄s populi oculis subiicere erubescerēt. erāt adeo cōtinētiae attenti: ut frequentior apud eos pultis usus q̄ panis esset. Ideoq; in sacrificiis mola: quae uocatur ex farre & sale & aqua constat. exta farre spargunt & pullis quibus auspicia petuntur puls obicitur. Primitus. n. ex libamētis uictus sui deos eo efficacius quo simplicius placabāt: & cæteros quidem ad benefaciendum uenerabant: Febrē autē ad minus nocendū templis colebāt: quoq; adhuc unū in palatio alterū in area Marianorū monumētore: tertiū in summa parte uici longi extat: in eaq; remedia q̄ corpibus a groz annexa

eiusmodi syngraphi: ita illi sortes quibus liberati eunt in templis suspēdebant. Hęc ad hūanę mētis. Ad mētis quę salu-
nitatē diuinū quęrebat auxiliū. quātū uero ad salubritatē corporis prinebat eā frugalitate & parsimōia tuebant. Mē-
tis æstus. quā sunt ēt corporis æstus: uidelicet cū egritudine laborat. Leniēdos. sedādos. Sed quō dicit mētis æstus le-
niri. cū iā ea remedia corporibus annexa fuisse dixerit: nō pōt fieri quā mēs p aegritudinē corporis aliquatū & ipa la-
boret. Usus. utilitatis cū aliq̄ ratiōe iō dixit aliq̄: quā ē alia certior ratio ualitudinis seruādę. Excogitata. inuēta.
Bonę uali. quā ē ēt mala. nā ualitudo mediū ē uocabulū quō i utrāq̄ ptē accipit. Mī erat frugalitas. nā ex frugali-

tate nascit bōa ualitudo. frugalitas media ē in
ter pdigalitatē & auariciā. cū nec nimis pce re-
bus utimur nec nimis luxuriose. Est igit mo-
derata psimōia cibi & pot̄. Inimica lux. epu-
lis. sicut ex epul̄ luxoriosus morbus medicogē
iducit. ita ex frugalitate bōa ualitudo pseruaf.
Veneris usu. quā ab utroq̄ incēdit libido: nā
ut igt Ter. Sine ceref & baccho friget uen̄. ui-
tabat igit maiores crapulationē ut tuerent sa-
lubritatē: uitabant uinū ne deuenirent in de-
mentia: uitabāt luxuriā ut seruarent castitatē
industria doctrina. studiū. uigilāria: ab indul-
gere. i. operā dare studio. industria dicitur assi-
duitas: curā: labor: pertinacia: instantia. indu-
stria est frequens exercitium circa rem hone-
stā. industrius: studiosus: laboriosus: efficac.
Tibicinū quoq̄ collegiū. Plutar. i quōnibus.
Quid ē inq̄ q̄ Eidibus lan. pmissum ē: ut Ti-
bicines muliebri habitu urbē lustrēt. An pp-
cām q̄ dī. Magnis. n. ut uidet fruebant hono-
ribus: quos illis Numa Pōpilius pp sanctitatē
ac deogē cultū cōtulerat: iis postea p Tri. cōsu-
lari potestate spoliatos urbe excesserunt quos
quom uehemētē regrerēt (nā religiōe tange-
bant aī: q̄ sine Tibiis rē diuinā facerent) q̄ pri-
mū reuocados cēsuerūt. sed quom accersiri nō
paruissent: ac Tybur: quo se initio cōtulerāt:
māere uelle se dicerēt. Libertus qudā clā magi-

Fruga
litas.

Externalia De ciuitate Spartana.

De sensit pxiā maiorę n̄orę grauitati Spar-
tana ciuitas: q̄ seuerissimis Lycurgi legibus
obteperās aliq̄ diu ciuiū suorę oculos a cōtē-
plāda Asia retraxit: ne illecebris eiꝝ capti: ad delicatius
uitę genus plaberent. audierāt. n. lauticiā ide & imo-
dicos sumptus & oia nō necessaria uoluptatis gñā flu-
xisse: priosq̄ lonas ungeti corōarūq̄ i cōuiuio dādarū
& scdę mēsa ponēda cōsuetudinē haud pua luxurię
irritamēta repisse: ac minime mirę ē q̄ hoies labore ac
patiētia gaudētes: tenacissimos prię neruos externę
delicię cōtagiōe solui & hebetari noluerūt: cū aliq̄to
faciliore uirtutis ad luxuriā q̄ luxurię ad uirtutē trā-

stratus adit. seq̄ eos reductus policitus ē. Cōuiuio igit Laute & opipare apparato: q̄si rē diuinā fecisset Tibicines
iuitant. Aderāt i cōuiuio mulieres nox i somnis ducit: Saltatiōibus ac iocis oia p̄strepūt. Tū de repēte quō patro-
nū Libertus adesse diceret: & uehemētē pturbatus uideret: hoibus psuasit: ut statim currus cōscēderēt pellibus
circūtectos ac Tybur pueherent e uestigio. hoc at̄ dolo fiebat. Nā quom ignaris illis & p noctē ac uinū nihil cernē
tibus currus circūduxisset: oēs anteq̄ illuxisset Romā: p̄ter op̄inonē reportauit. Erāt at̄ eorę plariq̄ ornatu mu-
liebri: pp comestationē ac uigiliās: ornati. Sed posteaq̄ psuasi a magistratibus & plane recōciliati sunt: institutū ē
eo die: ut eodē habitu ornati per urbē incederēt. Actiōes. Ex antiquis exēplaribus unū non habet. hoc uerbum.
Vici longi. Vicus longus urbis: decimoquarto regione transtiberim redditur a. P. Victore.

THE.

De sensit. Trāsit ad externa. Proxiā: ppinq̄ & q̄si cōformis: grauitatis Spartana ciuitas Lacedæmon.
uocata at̄ sparta postq̄ maioris iuuetutis pte lōgo & graui bello cōsumpta pmissum fuit mulieribus
ut cū quibuscunq̄ uellet sine discrimine cōcūberēt: unde q̄ nati sunt partheniæ quoq̄ appellati sunt q̄si
uirginales. dicit ergo Spartāos cōsimilē Romāis habere grauitatē. uult t̄m primas ptes cōtinētię Ro-
māos tenuisse: Romāis deinde Spartāos secūdos fuisse. adeo Spartāi luxurię cōtēptores & laboris patiētes fuere. ut
ēt uirginibus eorę teste Cice. i. i. tusc. q̄st. magis palestricus puluis uenaticus labor & militia in studio fuerit quā
fertilitas filiorę. unde & uariū habitū ab aliis uirginibus fere cōsueuerāt: dicēte Virg. Virginis os habitūq̄ gerens
& uirginis arma: Spartā. Aliquādiu. Per. dcc. annos & amplius se ab asia abstinuerūt cōtinēter uiuētes legibus
nunq̄ mutatis. Ci. in oratiōe p. L. Flacco. Lacedæmonii inq̄t soli toto orbe terrarę septingētos annos amplius unis
moribus & nunq̄ mutatis legibus uixerūt. posset hęc qō quodā mō exoriri: cur nō exēpla atheniēsū lacedæmo-
niorū pponat exēplis: cū sapiētia uirtuti bellicę uideat̄ antepōndā. Respōdet quā Lacedæmō cōformis ē Romæ
i uirtute bellicę: iō p̄posuit athēis. Voluptatis: ergo diffinit eē qudā uoluptatē hoibus cōcessā. Priosq̄ lonas. Au-
dierāt lōas q̄ & ipi ps asię eē credūt: s̄f certe i extremitate minoris asię uersus nos: primū iuenisse ut corōati epu-
larent: hos ēt secūdas mēsas istituisse: cū antea una t̄m mēsa uterent. lonas. sunt ut dixi scdm quosdā ps Asię: q̄
t̄m & ipi gręcā hnt ligūā: nā Ionica ligua una ē ex qnq̄ gręcis: sed magis ē regio gręcā posita teste Pōp. iter Cariā
& Aeoliā: & Ionas primi fuerūt q̄ legatos Cyro miserūt ut i fidē amicitiaq̄ suā uellet eos accipe: q̄ urbē satis & fa-
cete legatis d̄ r̄ndisse. nā Aesopi fabulā illis exposuit q̄res nunq̄ audiuisset piscatorē quēdā ad littora maris ue-
nisse q̄ suauiter canēs pisces cōuocare studebat q̄ cū aliquādiu cecinisset nec pisces cātu mouerent. idignatus retia
iecit: quibus implicitos pisces cū ad littora traxisset & sup herbā exposuisset: illi saltare q̄pti: nū cōperūt. tū piscator
desinente inq̄t cōtumaces saltare: nā cū canerē id facere noluisstis nūc uero cū nolim saltatis. ita uos cū societate meā
ultro eā me uobis offerēte h̄re potuistis eā quodā mō respuistis nūc uero cū petitis p̄seq̄ nō poteritis. Scdę mēsa.

Vicus
lōgus
OLI.Spar-
tāe ue-
natri-
ces

LIBER SECVNDVS

potior & aliorum eiusmodi fructuum, nam scdam mensa poa ee et Vinondit cu dicit. Et mensa grata facit de pois loq/ ret. Ac, m. m. e. q. collaudat hoc ppositu Sptaroz. q. uoluerit ciues suos asia frequentat: q. facilior eet transit a uirtu te ad uitia. Teacillios, robustissios pp seuerā ac tristē uiuēdi rōnē. Neruos, robur. Hebetari: obtūdi effemiarū.

OLI.
Pausa
nias
Spar
tani

Quod eos nō frustra. Corroborat exēplo hāc opinionē: nā Pausanias cū multas magnasq; res gessisset: ubi se morib⁹ asiaticis dedit: ita corrupt⁹ ē: ut filia pdēda priā cū rege psaz iniret. Hic pausanias cū aduersus Xersem psaz regē opulētissimū missus: multas atq; pclaras ide uictorias retulisset & pluri/mū icremēti lacedaemōioz adie/cisset i perio: sensim uitā suā i mores asiaticos labi pmisit. de ide eo usq; pcessit res: ut cū Xer se ita cōueniret, se illi i periu lacedaemōioz p/ dituz ee: si filia sibi i mrimōiu dedisset. Id uul gatū cū lacedaemōes rescisset. Pausaniā exilio multatū uel ut alii dnt: accusat⁹ ab Argilao adolescēte quo abutebat turpē mortē subire coact⁹ ē. Maximis op⁹ eduzq; Mardōiu satra/ pē natiōe Medū & Persaz regis genēz manu fortē & cōsiliū plentū cū ducētis milib⁹ peditū & uigiti eqtū: haud ita magna māu apud Pla/ teā uicit. Mollire, mollē facere & effoemina/ tā reddere. Anapæsti pedis modulo. Anapæ/ stus pes ē q; prias duas syllabas breues hēt. Ulti mā lōgā p huius ergo pedis modulationē uo lebāt itelligi p rō cōcursu celeriter & ipetuose cū hoste pugnādū ee. ut si quo mō possent pri mo cōflictū pficerēt hostē q; si hostē priā acie pfligat neqrēt firmit⁹ & psto pede pugnādū. nec pri⁹ moueri oportet q; hostē cōfecisset. A. Geli⁹ dicit Lacedaemōes nō carie tibiaz & cā tu & signis: sād tibicinū modulis i pluis utebāt. Vegeto: streuo & forti ac robusto qnū ad ul/ timā syllabā crebro qnū ad. ii. prias syllabas q breues sunt. Nō q; ipsis. nō q; terrorem san/ guis afferret: nā assueti erāt pati & fortia ferro.

situm uiderent.

De Pausania.

Quod eos frustra nō timuisse dux ipoz Pausa nias patefecit: q; maximis opibus editis ut pri mū se asiaz moribus pmisit: fortitudinē suam effoeminato eius cultu mollire non erubuit.

De ciuitate ipsa.

Eiusdē ciuitatis exercitus nō ante ad dimicādū descēdere solebāt: q; tibiaz cōcētū & anapæsti pedis modulo cohortatiōis calorē aio traxis/ sent: uegeto & crebro ictus sono strenue hostē inuade/ re admoniti. lidē ad dissimulādū & occultādū uulnerū suoz cruorē puniceis in plio tunicis utebant: nō ut ip/ sis aspectus eaz terrorē: sed ne hostibus fiducia aliqd afferret.

De Atheniensibus.

Egregios uirtutis bellicae spiritus lacedaemo/ niorū: prudētissimi pacis moribus Atheniē/ les sublequunt: apud quos inertia e latebris suis lagore marcēs in forū perinde ac delictū aliquod ptrahit: sitq; ut facinorosae ita erubescēda rea culpa.

De Areopago

Eiusdē urbis & scissimū cōsiliū Areopagus qd qsq; Atheniēsū ageret: aut quonā qstu sustē taret diligentissime inqrere solebat: ut homi/ nes honestatē: uitae rationē memores reddendam esse/ sequerentur.

De eodem.

Eadē ciuitas bonos ciues corona decorādi pri mo cōsuetudinē introduxit: duobus olea cō/ nexis ramulis clarū Periclis cingēdo caput. pbabile institutū siue rē siue psonā intueri uelis. & nā uirtutis uberrimū alimētū ē honos, & picles dignus a

OLI.

Egregios uirtutis bellicae spirit⁹ La/ cedaemōioz. Quē admodū illi in bello pstatēs fuerūt ita Atheniēses in pace. Plato in timæo hanc ciuita tē cōmēdas dicit. Fuit oli Atheniēsū ciuitas lōge ceteris pstatēs mox bōitate ac potētia uirū bello & pace mēoranda. Hāc ille. Apud quos inertia, nō alr inqt apud athēiēsēs iertes hoies puniunt: ac si delictū aliqd ppetrassent, est ar iers q sine arte hoc ē sine exercitatiōe ui/ uit: nullis, si se hōesto studio applicās, & posuit iertā p hoie ierti. rē p hoie. E latebris suis: qa p ociū i occulto uitā agūt: nā p priū iertis ē in ocio & i tenebris delitescēt. Laguoītorpe & ocio qd iducit laguoīre. Peride ac delictū,

Areop/
pagus

tanq; hō delicto obnoxius eet in foz. ptrahit ut puniat. Areopagus, Areopagitaz officū erat simile Romāis cē soribus. Areopagus uic⁹ erat athēis sic dcūs a tēplo Martis: qd haud pcul ide foret nā iter praē uilla martis αμφω m. martē πρυη fontem significat. ide Arcopagus: q; illic iudiciū martis aliqdo a diis latū sit. nā fabula talis est. Mars homicidiū accusatus uocatus ē in ius: palladi cōcessum fuit ut athēis iudiciū habere: & xii. dii cōfessum lo/ uis hōestiarūt sex maribus a dextris: & sex deabus a sinistris assidētib⁹ Plutōe: Neptūo: Vulcāo: Marte: Mercurio: & Apollie a dextris: a sinistris uero Iunōe: Cerere: Venere: Vesta: Pallade: & Diana: & cū totidē sentētis dānarēt q bus absoluebāt: Pallas suffragiū his adiecit q illū absoluebāt: & ita absolutus ē. Inde at fabulā fictā esse arbitror q; ibi teste Plinio primū capitis iudiciū actū fuerit, ibi at cōsiliū erat atheniēsū & iudicia ferebant: quae exq; sitissima habebant. Vt hoies honestatē. Reddit rōnē cur ita facerēt qa nisi pbaref rō uitae suae: poenā darent nō medio/ cre. Eadē bonos ciues, & hoc institutū atheniēsū laude dignissimū fuit q; p mia uiris optimis reddebant. si q; ad uirtutes incitantur. Honor est exhibitio reuerentiā in testimonium uirtutis: ut uult philosophus in aethicis. Periclis, Pericles orator maximus ac philosophus doctissimus fuit q; rē p atheniēsū qdraginta annis mira qdā prudētia gubernauit: & illi habitus est honos: ut suo loco dicemus. Siue rē siue psonā. Nā maxie gloria hoies ad uirtutē cōcitant. sicut ille Solon unus e septē putabat rempu, duabus rebus cōtineri: p mio & poena: ut hinc boni ad uirtutes inuitem: illinc mali a flagitiis arceant. In huius quoq; sniam & Oui, de pōto carnē edidit. Laudatq;

uirtus crescit & immensum gloria calcar habet, Siue re quia res illa bene instituta sit, nam ut infra dicit, Honos est uirtutis uberrimum alimentum, Siue personam, Cui tale premium debetur, Na & uirtutis, Sic etiam Aristoteles dicit, honor esse reuerentiam & dignitatis collationem quae datur in testimonium uirtutis, In initium caperet, ut ipse princeps esset huius instituti, Age quod illud institutum athenarum: Institutum fuit athenis, quod si quis manumissus a domino post libertatem ingratus extitisset libertate priuaret, Sunt uerba legis, Siue domini seruum manumissum in seruitute uideri uiderent, Quae domi scaelestus, Si domi inimicus es non eris reipublicae amicus, uel si domi iniquus: reipublicae non eris iustus,

Praemiū
Poena

THE

quo talis meritis dandi posteritas potissimum in initium cape-
ret, Age quod illud institutum athenarum: quod memorabile: quod con-
uictus a primo libertus ingratus iuris libertatis exiit: super se
deo te inquit habere ciuem tantum meritis ipsius aestimator: nec
adduci possum ut credam urbi utile: quae domi scaelestus
cerno, Abi igitur & esto seruus: quoniam liber esse nescisti.

De Massiliens.

Nde Massili, quoque ad hoc tempus usurpat discipli-
plinam grauitatem prisci moris obseruantia:
caritate Po. Ro. praecipue conspicui qui tris
in eodem manumissiones rescindi permittunt: si ter ab
eodem deceptum dominum cognouerint: quarto erro-
ri subueniendum non putant: quasi sua iam culpa iniu-
riam accepit: qui ei se toties obiecit.

Eadem ciuitas seueritatis custos accerrima est
nullum aditum in scaenam minimis dano quorum argu-
menta maiori ex parte stuprorum continet actus:
ne talia spectandi consuetudo: et imitandi licentiam sumat.
Oibus autem qui per aliquam religionis simulationem alimenta
inertiae quaerunt: clausas portas habet: & mendacem & fu-
cosam superstitionem sumouendam esse existimans
Ceterum a condita urbe gladius est ibi quo noxii iugu-
lantur: rubigine quidem exesus & uix sufficiens mini-
sterio: sed index in minimis quoque rebus omnia anti-
quae consuetudinis momenta seruanda.

De duabus arcibus.

Vae autem ante portas eorum arcae iacet: altera quam li-
berorum altera quam seruorum corpora ad sepulturae lo-
cum plaustro deuehunt: sine lamentatione sine
placitu sine luctu: fueris dies domestico sacrificio adie-
ctoque necessariorum conuiuium finitur. & n. quid attinet
aut humano dolori indulgeri: aut diuino numini inui-
diam fieri: quod immortalitatem suam nobiscum partiri noluerit:

Phocetes angusta terrae coactos mare curiosius exercuisse: piscando: Mercatoribus: praedatoribus: et latrocinio quod illis temporibus de-
cus erat, Vir. Conuectare iuuat praedatoribus & uiuere rapto, Praedatoribus ergo uenisse in sinum Gallicum ad ostium amnis rhoda-
ni & eius loci amicitate captos domum reduisse: & suorum complures sollicitasse, qui tandem duce proueniens Mas-
silia condiderunt, Rubigine, quae nimia uetustate rubigo gladium illum prope corrupit, Duae sunt: Haec etiam consuetudinem
Massilienses seruabant: quod & duas arcas ante urbem suam constituerent: in quarum altera seruorum corpora: in altera libero-
rum portarentur ad sepulchrum: & cum cadauer ad funus effertur nemo est qui lugeat: & pectora plangat, Plaustro non humeris hominum ad sepulchrum efferebatur cadauera: sed Plaustro, Lamentatione, quarelarum,
& Planctu: pulsatione pectorum: nec quarelis nec planctibus funera suorum committabantur, Funeris dies, lu-
gedi funeris, Domestico: quia domus funesta dicitur eius qui mortuus est, Etenim quid attinet, Laudat hoc
propositum & institutum Massiliensium: dicens, nil aliud facimus dum querelis & lachrymis insistimus: nisi
quod dolorem nostrum augemus: & inuidiam deorum prouocamus, Indulgenti operam dabit: sicut Cicero di-

Nde Massilienses quoque, Hi maxima
fuerunt amicitia Po. Ro. deuincti:
adeo ut cum caetera ciuitates a Po.
Ro. defecissent hi soli in fide & offi-
cio permanerent. quod & tempore belli ciuili fecer-
unt, unde Strabo, Massilienses igitur Romani
Po. amicitiam conciliantur quod cum illis pro multum utiles
essent magnam ex ipsis susceperunt incrementum, &
Paulo infra Tulum uero ex P. R. amicitia eximia se-
licitate florebat in Pompeiana aduersus Cae-
sarem seditione cum uictae parti sese addidissent
magnam suae felicitatem, Institutum autem fuit quod si-
quis conciperet seruum suum quem libertate donas-
set ingratus esse: usque ad tertiam libertatem posset se
ingratitude uitio ulcisci, si post tertiam liber-
tatem rursus eum libertum faceret non haberet ius in
seruum illum, Qui ei se to, qui sese toties periculo
obiecit: si postea periculo poenam dederit: nullum ha-
bet quem accuset nisi seipsum, Maiori ex parte:
qua sunt nonnullae quae stuprorum non habet: ut apud
Plautum aulularia, captiui duo, Talia spectantur
quae frequenter spectantur ea quoque licentius com-
mitti posse uidentur, ita nobis persuademus, nam
nisi eiusmodi licerent non concederent spectari:
concedunt autem: ergo licet, Religionis simulatio

OLL

Religi-
gionis
simu-
latio

Cicuta tit. Non intelligis duplicari dolorem. Immortalitatem: q̄ nos immortales facere noluerint sicut ipsi sunt. Cicuta temperatum. Cicuta uenenosa herba est teste Plinius. lib. xxv. natu. histo. qui cicuta inquit quoq̄ uenenū est Publica atheniensiu poena inuisa: ad multa usus non omittendi. semen habet noxium & reliqua. Sexcentis. Senatoribus. s. qui sexcenti erāt: nā cōsiliū eorū sexcēti appellānt. Strabo li. iiii. Ceterū Massiliēses rē urbanā per optimates & aristocratia regētes oēs legum æquitate superāt: cōsiliū sexcentis ex uiris instituentes q̄ quo ad uita super sit id honoris genus habent quos Timitos. i. honorificos appellāt: quindecim uero senatus sunt principes: q̄bus q̄ ad manus prōpta obuēniūt moderari & regere datū est rursus & his quādecim tres sunt p̄sides q̄bus plurimū potestatis attribuitur: uerū ex his nemo timitus creatur q̄ liberos nō habeat: ne uede ciuiū sanguine tertiā per generationē ortus sit. Mors expetenda: q̄ iustā cām moriendi se probauerit habere: his publice hoc uenenum hauriendū datur. Tēperata bēiuolētia. q̄ eos nolint temere mori. Virili. de his q̄ uiriliter mori uolūt. ordo est cognitiōe uirili tēperata cū bēiuolētia. cognitiō uirilis est de his q̄ fortiter mori uolunt: q̄ tēperat hac bēiuolentia ne sine cā moriant. Sapienter. hoc p̄tinet ad uirilē cognitiōe. Nā utraq̄. utraq̄ inqt fortuna tam aduersa q̄ prospera causam moriendi p̄bet hoībus. nā si aduersa fuerit: nolūt in ea diutius p̄manere: si p̄spera: dubitāt ne deserat eos & in aduersam incidant. Iulide oppidū ē insulæ Cæ. Clariore fieri: ut mors sua p̄sentia Pōpei celebraret. Instructissimus: paratissimus. munitissimus. Infana: in hac uno isana erat q̄ mori uolebat. Sinceritate. itegritate. Sincerus dicit ille qui plane purus ē sine ulla mixtiōe malitiæ: ut mel sine cera sincerū dicimus. Dii quos reliquo. s. supi. Quā quos peto. scilicet inferi. Nec hortator uitæ meæ. quoniā a p̄posito eā reuocare studuerat. Ipsa Epitagnatikon est: ipse lego: ipse legis: ipse legit. nā ad omnē p̄sonā referri potest. Sacrisq̄ domesticis. ut diis penatibus sacrificia facerēt. Maiori filia ita mos erat: ut maiorib⁹ natu sacra domestica traderent. Cōstati. firma & nō tremebūda. Defusis mercurio libamētis. iō Mercurio libauit q̄a dicit aiabus p̄esse Ver. Aias ille euocat orco pallētes: alias sub tartara tristia mittit. est aut̄ deorū nunciū. q̄ non solū diis supis sed iseris quoq̄ ministrat. Placido itinere. æquo nō aspo: uia planiore in campos elysios. Defusis. autē dixit factis sacrificiis uel in terram fufis. anteq̄ libaret. fudit aliquantum potionis in terrā. Subinde. deinceps: q̄a dicebat quomodo rigor priō pedes occupasset. deinde ad genua peruenisset. postea ad cor ascendisset. Oprimendorum oculorum. claudendorum oculorum. Ver. Presii ue oculos & funera laui. cōsuetudo enim erat ut p̄p̄iniores mortuis lumina clauderent. Tamē aduersatur: ad id quod dixit obstupefacti. quasi dicat. si stupefacti eramus non debeamus flere.

THE. Co. Cea legendum non Co. quoniam sequitur Iulidem intraui. Satis enim cōstat ex Plinio Iulidem unum esse ex oppidis insulæ Cæ patriam Simonidis melici. Iulide: corrige Iulidem. Iulis enim Cæ oppidum ab eiusdem nominis fonte dictum. Steph. auctor est.

Menenum Cicuta tēperatum in ea ciuitate publice custoditur quod datur ei qui causas sexcentis (id. n. senatus eius nomē ē) exhibuit. p̄p̄ quas mors sit illi expetenda cognitione uirili bēiuolētia temperata: quæ neq̄ egredi uita temere patit̄: & sapienter excedere cupienti: celerē sati uia p̄bet. ut uel aduersa uel prospera nimis usi fortuna. utraq̄. n. finiēdi spiritus illa ne p̄seueret: hæc ne destituat rationem p̄buerit cōprobato exitu terminent̄. Quam consuetudinē Massiliensiu nō in gallia ortā: sed e græcia translata inde existimo: q̄ illā & in insula Cea seruari aiaduerti quo tēpore Asia cū Sexto Pōpeio petēs Iulidē oppidū intraui. Forte. n. tunc euēit: ut summæ dignitatis ibi femina sed ultimæ iam senectutis: reddita ratiōe ciuibus cur excedere uita deberet: ueneno cōsumere se destinauit: mortēq̄ suā Pōpei p̄sētia clariorē fieri magni aestimauit: nec preces eius uir ille ut oībus uirtutibus ita humanitatis quoq̄ laudibus instructissimus: aspernari sustinuit. Venit itaq̄ ad eā facundissimūq̄ sermōe: q̄ ore eius quasi e beato quodā eloquētiæ fonte manabat: ab incepto cōsilio diu nec quiq̄ reuocare conatus: ad ultimū propositū exequi passus est. quæ nonagesimū annum transgressa: cum summa & animi & corporis sinceritate lectulo quantū dignoscere erat quotidiana cōsuetudine cultius structo: recubans & innixa cubito. tibi inquit Sexte Pōpei dii magis quos relinquo: q̄ quos peto gratias referant. quia nec hortator uitæ meæ nec mortis spectator esse fastidisti. Ceterum ipsa hilarem fortunæ uultum semper experta: ne auaritate lucis tristē itueri cogar: reliq̄as spiritus mei p̄spero sine: duas filias & unū nepotū gregē relictura superstites permuto. Cohortata deinde ad concordia suos. distributo eis patrimōio & cultu suo sacrisq̄ domesticis maiori filia traditis: poculū i quo uenenū tēperatū erat cōstati dextera arripuit. Tūc defusis Mercurio libamētis: & iuocato nuie eius: ut se placido itinere i meliorē sedis ifernæ deduceret partē: cupido haustu mortiferā traxit portionē ac sermōe significās q̄ inā subide p̄tes corpis sui rigor occuparet: quū iā uisceribus eā & cordi imminere eēt locuta: filiarū māus ad supremū opprimēdorū oculorū officiū aduocauit: n̄ros at̄ tā & si nouo spectaculo obstupefacti erant: suffusos tamen lachrymis dimisit.

Sed ut ad Massiliensium, Nunc redit ad propositum, & Diuerticulum, digressionem, digressio est ab eo diuertit quod dicere coeperit, & ut hospitia: ut quemadmodum ipsi hospites benigne sumerent peregrinos ita ipsi ab hostibus tuti esse possent, & Pecunias mutuas, Opinio antiquorum satis deridenda, Apud inferos dicebant tu mihi decem aureos mutuabis, & ego tibi postea totidem apud inferos reddam, Quia persuasum habuerunt, Credebant ad aliam migrari uitam secundum Metempsychosim, & Dicerem stultos: Damnam rem inquit eorum stultitiam: nisi hoc idem sensisset Pythagoras, & Bracchati, Quamuis omnis Gallia comata uno

De ritu Massiliensium quod nullus intrare auderet ciuitatem suam.

Sed ut ad Massiliensium ciuitatem unde in hoc diuerticulum excessi reuertar: intrare oppidum eorum nulli cum telo licet praestoque est: quod id cultodiarum gratia acceptum exituro reddat ut hospitia sua quemadmodum aduenientibus humana sunt: ita ipsis quoque tuta sint.

De more quem obseruabant Galli.

Orum moenia egresso uetus ille mos Gallorum occurrit: quos memoria perditum est pecunias mutuas quod his apud inferos redderentur dari: quia persuasum habuerit animas hominum immortales esse. Dicerent stultos: nisi idem bracchati sensissent: quod palliatus Pythagoras credidit, auara & feneratoria Gallorum praesentia alacris & fortis Cibrorum & Celtiberorum, quod in acie gaudio exultabant tanquam gloriose & feliciter uita excessuri: lametabantur in morbo quasi si turpiter & miserabiliter perituri, Celtiberi et nefas ducebant esse praesentia superesse: quum is occidisset pro cuius salute spiritum deuouerant. Laudanda utrorumque populorum animi praesentia: quod & patriae in columitatem fortiter tueri: & fidem amicitiae constantem praesentandam arbitrabantur.

De Thracia.

Thraciae uero illa natio merito sibi sapientiae laudem uendicauerit: quod natales hominum fauibiliter: exequias cum hilaritate celebrat: sine ullis doctorum praesentibus: uerum conditionis nostrae habitum peruidit. Remoueat itaque naturalis omnium animalium dulcedo uitae: quod multa: & facere & pati turpiter cogit: si ea mortua aliquanto eius felicior ac beatior reperietur finis.

De moribus & ritu Lyciorum.

Quo circa recte lycii cum iis luctus incidit: mulierem uestem induunt: ut deformitate cultus commoti maturius stultum proiicere mœrorum uelint.

Thraciae uero, Aliud institutum, & Natio: regio thraciae, & Sapietiae: nam re ipsa potius quam doctrina & praesentibus

Thraciae uero, Aliud institutum, & Natio: regio thraciae, & Sapietiae: nam re ipsa potius quam doctrina & praesentibus praesentibus praesentibus, Celebrat: frequenter, & Quae natales, Duo dicit: & nascentes flere: & morientes laticia praesentibus praesentibus: non autem nascentes deslebat, Quasi labores: & humanae uitae picula subeuntes: morientes uero hilaritate praesentibus praesentibus: quasi labores illos & picula reliquentes: illud autem aduertendum est: natalis & pro se plenum esse: ut hoc loco: & apud Verg. Meus est natalis iola, & adiectionem recipe: ut apud Terentium, Porro autem alio ubi erit puero natalis dies: & apud Iulium, Natalis coruinae die mihi dulcior haec lux, Hoc autem institutum thracum idem magis admiratione praesentibus praesentibus est: quia apud ceteras gentes & praesentibus praesentibus apud Romanos, in omnibus sacrificiis castitas seruabatur: nisi cum dies natalis celebraretur: in quo libenter uoluptatibus opera dabatur, Sicut cap. de thracia, Apud plures inquit luctuosa sunt puerperia: denique recetate natum flatu pariter excipit: contra uersum laeta sunt funera: adeo ut exceptos gaudiis praesentibus praesentibus, & Sine uldo, pro non quod praesentibus praesentibus: sed quod hoc ex ratione humanae uitae collegerit quia & ortus uitae humanae picula subit & laboris: mors autem finis est, & Sine uldo, pro eo magis gaudendum quam ipsi potius a natura habuere quam ex ullius doctrinae perceptione, & Habitum, scilicet prou-

appellata teste Plinio lib. iiii, natu, hist. in tria populorum genera diuisa est: uidelicet in belgicos aquitanos, & celticos siue lugdunenses: quod idem & Caesar in principio commentariorum suorum affirmat: tamen inueni nonnullos ex nostris qui dicunt triplicem Galliam: brachata: comata: & togatam esse, Comata est quae Lombardia dicitur: & Galli insubres, Togata ab alpiibus usque ad mare Britanicum, tendere, & Brachatam narbonensem prouinciam & omnem regione quae adiacet rheno, quae multas habet partes Borgondiam: lotorigiam: flandriam: Coloniā: & terram ligonensium, & Palliatus: graecus: quia ut supra dicimus pallio utebantur graeci Pythagoras quidem credebat animas hominum mortales esse: sed ex uno corpore in alia corpora transire: nec usquam inferos esse, & Auara & feneratoria: qui philosophantur ut dicant animas esse immortales: & ideo pecunias mutuo accipiunt sed nunc optimum illum feneratorem esse dicimus: qui egetibus opem praestat: quasi qui pro uno centuplum expectet, adeo & hic reuera quod stum nullum maiorem facere potest quam pecuniam pauperibus effundere: compensationem illius a deo praesentibus praesentibus expectas, sed apud ignaros nostrae fidei uana fuit opinio, & Alacris: laeta atque iucunda: & ostendit utraque rationem: qui in acie gaudio exultabant: qui cum praesentibus praesentibus commisso periculis se expositos uiderent laetabantur: Iulius Caesar lib. sexto, Druades inquit praesentibus praesentibus animas non iterire sed ab aliis post mortem transire ad alios, & Gloriose: quod fortiter pugnantes morerentur: in acie id sibi honorificum & gloriosum fore credebant: quia non: ut segnes & ignaui morerentur: sed ut fortes & Magnanimos decet, Vergi, Pulchrumque mori succurrit in armis, & Lamentabantur, Contra uero si iacuisent in lecto metuebant mortem: & ideo tristabantur quod ignaui quodammodo & turpiter perituri essent, Hoc idem Ciceli, tusculanarum quaestio, secundo, & Celtiberi: etiam, Prosequitur aliud institutum eorum fuisse: ut cum milites ducem suum amisissent mortuo duce: se interfici malebant: quod legis in uita Sertorii, & Pro-

Bra/
chata
gallia/
Pallia/
tus

OLI

Nata/
lis

Vita erūno/ sa
 dit naturam humanam, quæ miserrima & fragilis est. ¶ Remoueaturnaturalis uitæ dulcedo. Nisi nos inquit nimia uitæ cupiditas tenuerit: intelligimus uitæ introitum miserabiliorem fore quã exitum, nam uitæ cupiditas cogit plæruncq; nos multa turpiter facere aut turpiter pati. ¶ Vitæ dulcedo, ideo dixit: quia omne animal rationale & irrationale uiuere appetit. ¶ Deformitate cultus. Siquem uirum uideas: muliebri ueste indutum: deforme spectaculum uidebis. ¶ Lyciæ. Lycia prouincia est in minori asia ab oriente iuxta Pamphyliam: ab occidente Cariam, uel ut Solinus tradit Ciliciæ confinis, in ea ciuitas est nomine patara: in qua Apollinis oraculū erat cæteris claritate præstantius unde Virgili. Lycias sortes appellat Apollinis oracula, qui in lycia responsa dabat. In lycia est mons ille chimera notabilis & ubiq; celebris: de cui⁹ uertice ignis exalat: sicut & i Sicilia ætna in Campania mons uesæuus ignem euomit. ¶ Verū quid ego. Sed quid de fortitudine mulierum dicam? ¶ In hoc genere, quod paruifaciant uitam. Solinus de india apud eos uero quibus ad uiuendi rationem exactior cura est etiam multæ uxores in eiusdem uiri coeunt matrimonium: & cum maritus decesserit aliquando apud grauissimos iudices suam quæq; de meritis agunt causam: & quæ officio, quasi cæteris præstantior sententiam uicerit iudicantium hoc palmæ refert præmium ut arbitrio suo cōscendat rogū coniugis & supræmis semetipsam det eius inferiis: cæteræ cum notaturuunt. Cicero libro tuscula, quæstio, quæstione quinta. Mulieres inquit in india: cum earū cuiusuis mortuus uir fuerit in certamen incidit, indeq; ueniunt quam plurimum dilexerit uir (plures enim singulis solēt esse nuptæ) quæ uictrix est ea læta prosequētibus cunctis una cum uiro in rogam impōitur: aliæ uictæ moestæ discedunt. ¶ In certamen iudiciumq;. Quia primo certāt iter se: & ex certamine deinde sequitur iudicium. ¶ Tanquã felicissima instar felicitatis. ¶ Superatæ, sicut illa læta moritur ita cæteræ tristes in uita permanēt quæ superatæ sunt.

OLI,

Rotrahe in medium. Cōparat hęc mulierum fortitudinem his omnibus exēplis quæ supra posuerat. ¶ Cymbricam audaciã, quæ fortiter in bello moriūtur. ¶ Celtibericam fidem, qui se morti pro salute imperatoris sui destinant. ¶ Thraciæ sapientiam, qui natales suorum lugent: in morte uero gaudēt. Lyciorum qui muliebrem uestem accipiunt cum sibi lugendum fuerit. ¶ Indico tamen rogo, indicarum mulierum: hoc est ex india: Tamen quæ hęc omnia laudanda sint. ¶ Dedecus, flagitiū. ¶ Syca, urbis punica. ¶ Corporis iniuria uidelicet stupro, nulla enim maior corporis iniuria esse potest quæ se impudicas facere. Hoc etiã refert Herodotus: mulieres antequam ad nubilem ætatem peruenissent ad hoc templum uenire cōsueuisse: & corpus suum in publicū exponentes eoq; dotē sibi cōparare solitas fuisse. ¶ Honestaconiugia: quæ cōstat post cōiugiū illas omnium castissimas mulieres fuisse. ¶ In Persarum, hoc quoq; tradit Herodo, inter cætera: ut cū primum pueri coepissent loqui: eos ueritatē dicere assuescerent, si uero aliqd minus uerū dixissent: acriter puniebant: deinde hoc quoq; instituerant: ut non prius filios uiderent quæ ad septem annos puenissent: ne tenellæ ætatis caritate corripere: ut si mortui essent minus dolerēt eorū iterritū, nã usq; ad septimū annū solet ætas illa in nimio discrimine uitæ uersari pp uermes. ¶ Syca, ciuitas e regione Byzantii quam Strabo singulariter appellat Syca. Est & eiusdem nominis altera Alexandria proxima a Syceo Titane: quem a tergo dum premerent hostes ad se fugiētem terra Mater in sinum recepit: eiusq; loco remisit arborem fici.

Veritas studiū THE,

OLI,

E numidæ quædē. Dicit reges Nūidas hoc seruasse: ut nemini osculū darēt, nã quæ iqt i sūmo dignitatis gradu cōstituti sunt n̄ debēt se nimium familiares hoibus reddere. ¶ Fastigio, sūmo gradu. ¶ Venerabilius,

De sceminis indicis.

Verū quod ego fortissimos hoc in genere prudentiæ uiros laudē. Respiciant idorū sceminæ: quæ cū more patrio cōplures eidē nuptæ esse soleāt: mortuo marito in certamē iudiciūq; ueniunt: quæ ex iis maxime dilexerit, uictrix gaudio exultans deductaq; a necessariis lætū pferens uultū: coniugis se flammis superiacit: & cum eo tanq; felicissima crematur: superatæ cum tristitia & mœrore in uita remanent.

Rotrahe i mediū Cymbricã audaciã: adice celtibericã fidē iuge aiōsam thraciæ sapiētiã: annacte lyciorum i luctibus abiiciēdis callide quæsitam rationem. Indico tamen rogo nihil eorū præferes: quem uxoris pietas in modum genialis thori propinquæ mortis secura conscendit.

De Punicis sceminis & Fano Veneris.

Vi gloriæ punicarū sceminarū: ut ex cōpatione turpius appeat: dedecus annectã. Syca, n. fanū Veneris ē in quæ se matronæ cōferebāt, atq; ide pcedētes quæstū dotis: corporis iniuria cōtrahebāt: honesta nimirū tam in hōesto uiculo cōiugia iūcturæ.

De instituto probabili Persarum.

Nam Persarum admodum probabile institutum fuit quæ liberos suos non prius aspiciēbāt quæ septimū impleissent annum: quo paruulorum amissionem æquiore animo sustinerent.

De Numidis.

Numide quædē reges uituperādi: quæ more gentis suæ nulli mortaliū osculū ferebāt. quicquid n. in excelsso fastigio positū est humili & trita cōsuetudine quo sit uenerabilius: uacuū eē cōuenit.

nam quicquid rarum est id etiam preciosum: quæ uero sunt nimium consueta: ea solent uiliora quoque haberi. Enio nunc ad præcipuum decus & stabilimentum Ro. imperii. Expedito institutorum tractatu ad aliud transgreditur ubi de disciplina militari continetur. Stabilimentum: quia re militari Po. Ro. non modo tantum comparauit imperium, sed partem quoque seruauit. Salutari perseverantia, assiduitate quadam salutari: quæ Romano fuit salubris imperio. Nunquam Romani a disciplina rei militaris declinauerunt. Sincerum: inuiolatum. Tenacissimum uiculum: quia nullo modo permiserunt disciplinam militarem solui. Serenus tranquillisque sine perturbatione bellorum externorum. Tranquillus: sine dissensione cuiusquam, alibi pacem sereno tempore bellum nubilo comparat: ut uidelicet ex nubilo caelum serenum hilari aspectu sentit: sic bellum pace immutat multum gaudii solet afferre. Cic. Eo autem gerenda sunt bella: ut sine iniuria in pace uiuantur.

De disciplina militari. Cap. II.

Venio nunc ad præcipuum decus & ad stabilimentum Ro. imperii: salutari perseverantia ad hoc tempus sincere & incolume seruatum militaris disciplinae tenacissimum uiculum: in cuius sinu ac tutela serenus tranquillisque beatæ pacis status acquiescit.

De Scipione.

Publius Cornelius Scipio: cui deleta Carthago auitum cognomen dedit consul in Hispaniam missus ut insolentissimos Numantiniæ urbis spiritus superiorum ducum culpa nutritos contunderet: eodem tempore momento quo castra intrauit: edixit: ut omnia ex his que uoluptatis causa compata erant auferrentur: ac summouerent. Nam constat tum maximum inde institutorum & lixarum numerum cum duobus milibus scortorum abiisse. Hac turpi atque erube-

gione se subtrahere uellet: patre a Romanis petierunt: qui in legitimi foederis precium & conditionem iussi sunt arma deponere: quod Barbari ægrius acceperunt quam si manus abscinderent. Itaque repudiatis conditionibus bellum indictum est: aduersus quos missi sunt primo, Q. Pompeius qui ob infirmitatem: ut uult Lilius, pacem cum illis fecit: & Numantini foedus maluerunt cum illi debellare potuissent, deinde, M. Papius qui fusus fugatusque fuit a Numantinis: cum quibus pacem factam senatus irritam cessauerat: postea missus est Hostilius Mancinus: qui contemptis auspiciis atque prodigiis: ut uidimus in eadem prodigiis: uictus a Numantinis & castris exutus: cum spes nulla seruandi exercitus esset: pacem cum his fecit ignominiosam, quam ratam senatus esse uertit: dedecusque talis flagitii deditioe Mancini exprauit, nam in ea pugna triginta milia Romanorum & quattuor milibus Numantinorum uicta fuerat, postremo opus fuit eo imperatore qui Carthaginensem euerteret, missus igitur est Scipio Africanus, qui primum ut diximus corruptum licentia luxuriaque exercitum: ad generosissimam militiam disciplinam reuocauit, omnia delicta tum instrumenta recidit, Duo milia scortorum e castris eiecit: militem quotidie in ope habuit: & triginta dierum frumentum ac septenos uallos ferre cogeat ægre pro onere cedenti dicebat, cum gladio tete uallare scieris, uallum ferre definito, alium nimium parum habiliter scutum ferenti eum scutum amplius iusto ferre iussit: neque id se reprehendere: quoniam melius scuto quam gladio uteretur quem militem extra ordinem deprehendit: si Romanus esset uiribus: si extraneus uirgis cecidit, lumina quidem omnia ne exoneraret milites uedidit, Aerius igitur in castris quam in campo cum milite suo quam cum Numantinis illi præliandum fuit quippe asfiduis & iniustis & seruilibus maxime operibus attriti: ferre plenius uallum, quia arma nesciret luto inquinari, quam languinem nollent iubebant: calones: sarcinae: nisi ad usum necessariae amputabant: tantum exercitum quam imperator uere perditum est: & sic redacto in disciplinam militem: commissa acies: quod nemo uisurum se nunquam sperauerat factum est: ut fugientes Numantinos uideret de quorum: debellatioe alio loco dicemus, nam hoc quantum ad disciplinam militarem pertinet diximus, de qua Frontinus lib. iiii. cap. i. Scipio inquit ad Numantiam corruptum superiorum ducum seordia exercitum correxit, dimisso igitur lixarum numero: redactis ad munus quotidianae exercitationis militibus: quibus cum frequens iniungeret iter portare complurium dieum cibaria imperabat: ita ut frigora & iberes pati: uada fluminum pedibus traicere assuescerent milites: exprobarent imperatoris timiditatem & ignauiam: & fragente delicatioris usus ac parum necessaria & expeditioe uasa quam maxime notabiliter accidit, S. Neuius tribuno, pl. cui dixisse traditur Scipio, mihi paulisper tibi & reipublice semper necessarius nequaquam eris. Superiorum ducum culpa, Qu. Pompeius, M. Papius & Mancinus: quorum unus, S. Pompeius re infecta ut diximus discessit, Alter fusus fugatusque fuit a Numantinis, tertius iniussu senatus turpe foedus cum hostibus fecit quod senatus ratum non habuit itaque Scipio missus ad accipiendum exercitum cum omni genere hominum inutilium expurgauit: & sub eo milites Romanorum audaciam cum pristina uirtute recuperarunt, Scipio uero nomen auitum consecutus est: ut Africanus diceretur: nam Celtiberos: uaceos: cantabres: & alios populos in Hispania uicit & subacta Aprica Carthaginem deleuit: Numantiam ferro fameque consumpsit. Summouerentur: remouerentur: in hoc exercitu sexaginta milia militum fuerunt. Institores: institores dicuntur qui iumenta quibus uenalia uehuntur: agunt: erant enim negotiatores qui res esculenta: a loco ad locum trahebant, dicti sunt institores: eo quod instant iumentis: quæ mercibus suis onerata impellunt ad locum ubi merces emere seu uendere consueuerunt. Lixarum: lixe dicuntur mercenarii qui exercitus in expeditione sequuntur, proprie autem dicuntur ministri militum: qui aquam militibus afferunt, nam antiquam lixam aquam dixerunt: unde elixum aqua coctum & elixare aquam mollire. Scortorum: scorta dicuntur meretrices a scortis quæ pelliculas appellabant antiquum quibus incubare solebat: & quia meretrices uel aliter uiris subiciuntur

Numantinum bellum

Scorta

ac pelliculæ: ppter ea scorta appellaretur Turpi & eru. sen. Sétina pprie aq̄ sceditissima i fundo Nauis q̄ uomitū nauis puocat, unde Sétina dicta ē a sentiēdo: eo q̄ malo sentiat odore: p trālationē exercit⁹ purgamēta Sentinā appellat. Deformi fœ. iētū, q̄a turpe fœdus iētū fuerat iter Mācinū & numātinus q̄d Po. Ro. i probauit q̄ eius in iussu factū fuisset. Acrē: fortē: aiōsum: q̄a cū ad extremā necessitatē numantini redacti eēt: ne i Romāorū ptatē uenirēt: cumulū ipsi in foro rerū oīum suarū erexerūt: & uxores ac liberos primo deide subero igni iniecerūt. Cōstat numātinus fortissimos fuisse uiros, Stra. li. iii. Numātia inq̄ nobilissima ciuitas ē q̄ bello celtiberico q̄d aduer sus Po. Ro. gestū ē uirtutē ppriā ostētauit q̄d uicesimū pdurauit ānū, cōplures. n. exercitus cū i peratoribus ad iternotionē detracti, nouissime autē numātini obsidiōe cincti diuturna patiētia tollerarūt. Indiciū: Deditio Mācini indicauit q̄d eēt negligere disciplinā militarē. triūphus Scipionis pmiū extitit ei q̄ militarē disciplinā iā plabētē sustinuit & in pristinū statū redegit. Mācini: Cū ille fœdus cū numātinis turpe & ignominiosum percussisset: q̄a id Po. Ro. nō pbauerat: ipse auctor hostibus deditus est: ut omni religiōe populus solueret.

OLI.
Q. Me
tellus
Secta

Eius sectā Metel. Frōtinus. li. iiii. ca. i. Q. Metellus bello iugurtino similit̄ lapsam disciplinā pari seueritate restituit: cū isup phibuisse alia carne q̄ assa elixa ue milites uti. Sectā ē trāslatio sūpra a philosophis: nā q̄ Socratis aut Arist. opinionē sequunt̄ sectā seq̄ dicunt̄ a sectādo dicta: eo q̄ i diuersas opiniones secarent̄: hoc est diuiderent̄: quis si diligētius cōsideremus ea q̄ ipsi sumebāt, oīo tamē ad uirtutē spectare iueniemus. Iugurtino bello: bello q̄d gestū fuit contra Iugurtā: solēt. n. bella a deuictis hostibus denominari. Spu. Al. Sp. albi. prim⁹ fuit q̄ cōsul & ipator missus a senatu cōtra iugurtā: molliter nimis ac licenter exercitū habuerat: ut apud Sallu. uidere licet. Neruis: nā nerui corporis uires sunt eodē mō neruos impiū uires & potētā appellat. Nec singulas partes, nec inq̄ sensim milites corrigeē cæpit: sed eodē momento t̄pis uniuersum exercitū purgauit. Singulas pres: ut sensim milites ad rectā disciplinā redigeret. Cibūq̄ coctū, nolebant ut cibaria & esculēta ppōerent̄ uēalia: ne milites cibo pparato uescentes molliores redderetur. Neminē militū, s. grægariorū, nā cēturiones decuriones & tribuni militū suos hēbat milites: & grægarii dicebant̄ q̄ nulli p̄sunt ordini: sed de grege sunt. Ministerio, nec seruos hēbat q̄ sibi ministraret. Inuēronq̄, q̄ Sarcias suas ueherēt, Alimta, cibaria q̄b⁹ i dies uelcerent̄. Subide, deide, ut ip̄o itinere milites exercerent. Eadē, tanq̄ iugurta. Cū castra frequēter moueret sp̄ ea uallo fossaq̄ circūdabat tāq̄ hostis istaren. Quid ergo, nūc pbat q̄d Metell⁹ fecit. Multa trophea. Tropheū dī honor q̄ hostibus uersis i fugā cōparat̄ dictū, ατροπην, cōuersiōe, græci cōsuetudinē iduxerūt ut uictori tropheū statueret. erat aut̄ cōlūna marmorea ubi litteræ isculpebant̄: q̄bus uictos hostes terga dedisse significabāt. Multa trophea Dux q̄ hostē i fugā cōuerterat tropheū merebat, q̄ uero ultra certū numerū hostiū occiderat: ita ut plenā uictoriā cōsequeret̄ triūphū mereri dicebat. Sāe nōnūq̄ & arbor i q̄ hostiū spolia affigebant̄ & id ædificiū in quo res gestæ iscribebant̄ trophea illius dicta s̄: ut marii cibra. Sen. sup. x. æne. refert q̄ Sa. i historiis de Pompeio, deuictis hispāis trophea i pyreneis iugis cōstituit: ex quo moī i urbibus fingunt̄ i arcub⁹ ex ædificatis. Ver. dicit æneā de Mezētio tropheū cōstituisse: cū ait i. xi. decisis undiq̄ armis Cōstituit tumulo fulgētiaq̄ iduit arma Mezēti durcis exuuias tibi magne tropheu dedit æneæ tropheū. Ver. nōdū plenā uictoriā p̄secuto: q̄ occiso Mezētio fugauerat exercitū. Ambitioso ipatore, Spurio albino: q̄ uidelicet q̄reret se tātū mō militib⁹ gratū faceē ut cupiditati & libidini militū obseq̄ret. Videi nō cōtigerat, atēq̄ Metel. p̄cēt exercitū. Bene ēt illi, laudat illos q̄ milites suos ad disciplinā militarē reuocarūt. Affuerūt p̄sentes: hoc ē ppitii fuerūt & fauerūt. Præruptis uiculis: dēptis q̄ obli ti sint illos sibi necessitudie cōiūctos eē. Læsa, s. disciplinæ militaris. P. Rutilius cōsul eo bello q̄d cū fugitiuis, i seruis quoz̄ dux & auct. fuit Eun⁹, nā dū is cū cæteris seruis iergastulis teneret: & haitu corpis & uirib⁹ p̄stās simulatiōe syrræ deæ eos ad libertatē cōparādā adortās i unū cōtraxit ad nūe. lx. mil. Hoc at̄ ut numine quodā i stict⁹ faceē uideret: nucē enucleatā sulphur stipatā & igne i os sūebat, & iter uerba q̄si flāmā amitteē uidebat: M̄i ipatores R. cōtra hos missi cū exercitib⁹ deleti s̄. Tādē, M. Perpēa eos apud ætnā lōga obsidiōe p̄ssos fame cōfecit.

Tro/
phæū

scēda sentina uacue scūs exercitus n̄: q̄ pauloāte metu mortis deformi se fœderis iētū maculauerat: recta & recreata uirtute: acrem illā & aiōsam Numātiā icēdiis exultā ruinisq̄ p̄stratā solo æquauit. Itaq̄ neglectæ disciplinæ militaris indiciū: Mancini miserabilis deditio seruate merces: speciosissimus Scipio. triūphus extitit.

De Metello.

Eius sectā Metellus secutus: cū exercitū in Africa Iugurtio bello nimia. Sp. Albini idulgētia corruptū cōsul accepisset: oibus ip̄i neruis ad reuocādā pristinaē disciplinā militiæ cōnixus ē: nec singulas ptes apphēdit: sed totā cōtinuo in statū suū redegit. p̄tinus nāq̄ lixas e castris sumouit: cibūq̄ coctū uenale proponi uetuit. in agmine neminē militū ministerio seruorū: inuentorumq̄ ut arma sua: & alimēta ipsi ferrent: uti passus est. Castrorum subide locū mutauit. Eadē tanq̄ Iugurta semper adesset uallo fossaq̄ aptissime cinxit. Quid ergo restituta cōtinētia: quid repetita industria p̄fecit? Crebras scilicet uictorias: & multa trophæa peperit ex eo hoste: cuius tergum sub ambitioso imperatore Romāo militi uidere nō cōtigerat. Bene etiā illi disciplinæ militari affuerūt: q̄ necessitudinū p̄ruptis uinculis: ultionē uictamq̄ læsæ cū ignominia domuum suarum exigere nō dubitauerunt. Nam .P. Rutilius consul eo bello quod in Sicilia cum fugitiuis gessit. Q. Fabium generum suum quia negligentia

¶ Taurominitanam arcē. Taurominio mons est Siciliae & supra illum ciuitas q̄ Romanorū Coloniā esse dixit Ptolemæus. At Strabo urbem non montē esse ostendit. li. vii. in descriptione Siciliae cū dicit. Vrbes uero extāt ad latus Euripum efficiens primū Mesana: deinde Taurominium, & Cathana: & Syracusæ & c. Coloniā autē Roma Tauro
miniū
nā fuisse alio loco ostendit eodem li. ubi dicit: Ciuitas autē frequētiore habet accolā q̄ Cathana, nā & habitores admisit Romanos plurimos: pauiores autē q̄ utraq; hēt Taurominiū, fuisse uero occupatā a fugitiuis alibi ostendit his uerbis. Eunus cū fugitiuis obsidiōe præssus: illam: scilicet ætnam: de qua loquitur præcipuis affectit cladi-

taurominitanā arcē amiserat: prouicia iussit decedere.

De Cocta.

Am. C. Cocta. P. Aurelium Fuluiū Pecunio- lam sanguie sibi iūctū: quē obsidiōi Liparitanā ad auspiciā repetēda Mesanā transiturus p̄fecerat: uirgis cæsū militiæ mūer iter pedites fugi coegit: q̄ eius culpa ager incēsus & pene castra erāt capta.

De Q. Fuluiō.

Quitus ē Fuluius Flaccus censor: Fuluiū fratrem cohortē legiōis i q̄ tribūus militū erat i iussu cōsulis domū dimittere ausū: senatu amouit: tā digna exēpla tā breuiter (nisi maiorib⁹ urgerer) nō referent. **Q**uid, n. ē tā difficile factū: q̄ copulatae societati generis & imaginū: deformē in patriā reditum indicere: aut cōioni nominis: ac milia ueteris p̄pinq̄uitatis serie coherentī uirgarum contumeliosa uerba adhibere: aut censorium supercilium aduersus fratrem caritatem destringere: dentur hæc singula quis

uebāt: si erāt iter senatores, aut equo publico priuabant ne uidelicet stipēdiū de publico daret. ¶ Tribun⁹ militū, Tribū militū perāt milib⁹ hoīum: Primipilus dicētis Cēturio q̄ tuor māipulis: māipul⁹ uero priō, & deīde cōduplicatus ducētōrū militū fuit: & dicti sunt manipuli a fasciculis palearū quos manipulos dicimus, nā adhuc paup Po, Ro, p uexilis manipulos palearū p̄tica suspēsos gestare solebāt, unde & manipularis miles dictus est, Ouis, Peritica gestabāt suspēsos acta māipulos, Vnde manipularis noīa miles habet, Alii dicūt Cēturiones tātū cētū militib⁹ præfuisse: & idē nomē accepisse: qd̄ magis tenēdū est p̄p noīs similitudinē: p̄fecti cohortibus perāt cohors aut cōstat ex q̄ngētis q̄nquaginta q̄nq; peditibus & sexaginta sex eq̄tib⁹: turma ex triginta, nā turma dicta est q̄si terina: q̄ ex unaquaq; cēturia terdeni deligebant & fiebāt turmā, legati legiōibus perāt, legio autē ab eligendo dī, ut uult Vege, de re mili, q̄ hoc uocabulū desiderat eorū fidē atq; diligētiā q̄ milites p̄bat, ex decē aut cohortibus plena legiō cōficiēbat: q̄ hēbat sex milia cētū peditū: eq̄tes septingētos & triginta, sed pro diuersitate tēporū uariatus est numerus, Tribunorū militariū ut habet in digestis officiū fuit milites in castris cōtinere: ad exercitationē p̄ducere: clauēs portarū suscipere: uigilias iterdū circuire frumentationibus cōmilitonū itereffe: frumentū p̄bere: men sura: fraudē cohibere: delicta secūdū suā auctoritatē his modis castigare: p̄cipiis frequēter itereffe: q̄relas cōmilitonū audire: ualitudinarios īspicere: officiū regētis exercitū nō tm̄ i dāda: sed et cōseruāda disciplina cōsistere, ¶ Liparitanā: lipare una ex īsulis æoliis: cuius Soli, una cū reliqs mētionē facit: & oēs suo noīe describit: s̄. n. septē, Ver, de lipare īsula, Sicaniū iuxta latus æoliāq; erigit, liparē fumātibus ardua saxi: & a lipare liparitāus, ut hoc loco: & liparæus dī, Iuuē, Brachia uulcanus liparæa nigra taberna, ¶ F. Flag, Hoc factū ē bello seruili qd̄ in sicilia gestū ē, ¶ Tā dī ex, Excusat se quodāmō Vale, q̄ exēpla rei militaris breuiter nimiū narrauerit: q̄ se dicit n̄ fuisse tacturū nisi multa alia se offerrēt q̄ maiora s̄, ¶ Generis, familiae, sicut Fuluius q̄ fratrem senatu amouit, ¶ Imaginū: maiore splendor & uirtus ac egregia facinora posterorū imagines dicebant iō at dicebant imagines: q̄a posteri cogitatiōe rex eaq; q̄ p̄clare gestæ fuerāt a maiorib⁹: ad uirtutē icēdebāt: ut illas imitarent & reuera et iagies & statuas erigere solebāt: ut posteri itūetes eas ip̄a cogitatiōe uiroz excellētū ad uirtutē accēderēt, ¶ Cōiōi, cōiūctiōi, nō sicut fecit Cocta q̄ Pecuniolā sanguie sibi cōiūctū ex eq̄te peditē fecit, ¶ Supciliū, Austeritas seueritas a p̄cedēte qd̄ seq̄: nā ī supcilioz toruo motu qd̄ tristitia & seueritas ostēdit, ¶ Distringere: miari uel exercei, & ē trāslatio a gladiatorib⁹ q̄ Gladiū i cōcertatorē suū nudāt, ¶ Denē hæc: Si iqt ciuitates q̄ rex potitæ s̄ singulæ unū aliqd̄ eoz exēplorū hēret q̄ ostēdimus: tamen abūde uiderent disciplinā militare obseruasse, ¶ Tamen, quāuis singula singulæ ciuitates exempla habeant, ¶ Gloria, quia gloriari possit in ip̄is ciuitatibus disciplinam fuisse seruātam, ¶ Genere, scilicet cuiuslibet uirtutis, ¶ Proprio sanguine, s̄ filiorū, ¶ Speciosas, q̄ uictores extiterunt, ¶ Priuatim lugubres: q̄ eorum filii uirgis cæsī & securi percussī sunt, inquit quantum ad rempu, speciose: quātum ad priuatam lugubres propter mortem filiorum, ¶ Gratulandi, q̄ uictores euaserint, ¶ Lugendi, q̄ filios amiserint,

bus: uixq; tandem a Romāis euulsi sunt: eadē mala p̄pessi Cathanēses & taurominitāi aliq; cōplures: & reliq; iuxta taurominiū optimi pisces muli capiebātur tpe Romanoz: unde luuena, Mullus erit domino: quē misit corsica uel quē Taurominitanæ rupes, nā a Taurominio Taurominitanus deducit, unde Luc, Taurominitanā uincūt feruore Charybdī, sicut a gadibus gaditanus, a drepano drepanitanus,

Am. C. Cocta. P. Aureliū, C. Cocta OLI,
consul cū Liparē æoliā insulā obsideret: aiaduertit nō recte tabernaculū captū esse igit cū ad restauranda auspiciā iturus esset, P. Aureliū sanguine sibi cōiūctū obsidioni p̄fecit: qui cū negligentius milites in armis habuisset: per eruptionē oppidani uallum incēdio cōsumpserūt: & pene castra ceperūt & ob hanc causā consul reuersus: re cognita, P. Aurelium uirgis cæsū iter pedites militare coegit,

Quintus ē Ful. Flaccus, Frōtinus li, OLI,
iiii, Fuluius Flaccus censor inquit Fuluiū fratrem suū: q̄a legionē in q̄ tribunus militū erat in iussu consulis dimiserat a seatu mouit, Seatu amouit, Duplex erat cēforia nota ī eq̄tes: aut, n. senatu mo-

Super
cilium

THE. **C** Lugendi. Vetus codices habent: alloquendi quod non displicet. Alloqui interdum solari significat, inde *Ca-*
tullus. Qua solatus es allocutione: & infra: Paululum quodlibet allocutionis.

OLI. **G**itur ego. Ergo quia res magna fuit ac prope incredibilis teste *Liui*: q̄ dixit hoc apud posteros plus
admiratiōis habiturū q̄ fidei, dicit ergo uereor ne uirtuti uŕæ nō parē relationē adhibeā, igit̄ q̄ illi in-
certi erāt fungerent̄ officio gratulādi an lugēdi: pari rōne cū illis ego quoq̄ dubito, ¶ Tu nāq̄ *Posthu-*
mi. Ab hac opiniōe dissentit *Liui*, dicit, nō duos fuisse q̄ filios occidisse iusserūt: sed unū nec *posthu-*

Manlij miū sed *Maniliū* torq̄tū, hoc at̄ i cōiecturā ad/
seueri/ ducit cur *Manilius* nō *posthumius* existimā/
tas dus sit, q̄ filiū uirgis cædi & securi pcuti iussit,
in filiū q̄ *Manliana* nō *posthūiana* ip̄eria sunt appella-
ta, nā i cōsuetudinē uenit ut cū aliq̄ nimia se-
ueritate uterē: dicerē, en *Manlianū* ip̄iū quē
crudelitatis titulū, *Posthumius* prior occupa-
turus fuit, nā multis ante annis *posthūius* fuit
q̄ *Mālius*. Sed de hac re nō nihil dubitare uide-
tur *Liutus*: q̄ nōnulli sic tradidere scriptores
duos, s̄ fuisse, qui filios occidi iusserint, sed exi-
stimare se dicit scriptores qd̄ *posthumii* fue-
rat ascripsisse *Torquato* uel contra potius. Et
quia nonnulli historici ita retulerūt se quoq̄
tacitū p̄terire noluisse, ¶ *Posthumium* filium.
Hoc fuit teste *Ge*, anno ab urbe p̄dita, cccxxii,
bello fidēati, ¶ *Penetraliū* sacrorū, mos erat an-
trigus ut domesticis sacris ex filiis maiores na-
tu p̄ficerent, ¶ *Propagandā*, amplificandā tran-
slatio sumpta a uitibus, nā p̄pagari dicunt̄ ui-
tes cū ab arbore sub terrā flagella deducuntur,
¶ *Cuius* infantia blādimēta, Hæc oīa describit
quæ *Pater* in educatione filii facere solet ut rē
ante oculos ponat, ¶ *Armis*, ut iam adultus ar-
ma tractare disceret, ¶ *Sāctū*, respectu patris q̄
pietate paternam sanctam habebat, ¶ *Fortē*:
quia fortis bellator erat, Item sanctū moribus
fortem uiribus, multa in unum congerit *Vale-*
rius quorū cogitatione & respectu pater a filii
cæde deterri potuerat: ut maiorem fortitu-
dinem animi in *posthumio* fuisse ostendat: q̄
omnia post habuit ut disciplina militare serua-
ret incorruptā, ¶ *Amantem* tui pariter & pa-
triae: pietate quā parentibus pariter & p̄riæ de-
bemus, ¶ *Presidio*, ubi eū locaueras cū cohō-
te sua sp̄ote egressus est, ut manus cū hostibus
cōsereret, ¶ *Progressus* quia a p̄sidio in pal-
lantes & incōpositos hostes p̄cesserat eosq̄ fu-
derat, ¶ *Et ad hoc peragendum imperium*, po-
tuisti inquit imperare lic̄toribus ut lege age-
rent: nam cum magistratus de nocētibus sup-
plicium sumerent: lic̄toribus dicere solebant,
age lege, ¶ *Nam oculos*, Dixi te hoc tam crude-
le imperium in filios: uocem tua exequi po-
tuisti, nam te uultum auersum a tanta suppli-
ci fœditate habuisse certe scio, ¶ *Ingens animi*
opus, Opus animi erat supplicium quo filium affici, ¶ *Tu item Manli torquate*: Id fuit *Volscorū* equorumq̄ bel-
lo: ut uult *Liuius*, *Gellius* uero dicit, tum hostes erant *Fidenates* sed hoc qd̄ sequitur fuit bello latino, *Cato* tamē
apud *Sallu*, in oratione cōtra cōiuratos dicit hoc fuisse bello Gallico, & appellat hūc *Aulū Manliū Torq̄tū*. Huic
Torq̄to post cæde filii in p̄riā cū uictoria redeūti, nemo iuniorū processit obuiā, fuit autē patribus carus: iuueni-
bus & tūc & semp̄ iuisus: sicut in cap. de ira & odio dicemus, ubi hæc historia plenius tractabitur, ¶ *Sacius esse iu-*
dicans: exēplo filii tui statuere ut postea alii disciplinam militarem non uiolarent.

claris ciuitatibus abūde: tamē gloria disciplinæ milita-
ris instructæ uidebunt̄. At n̄ra urbs: quæ oī genere mi-
rificorum exēplorum totum orbē terrarū repleuit: ipe
ratorū p̄prio sanguine manātes secures: ne turbato mi-
litia ordine uindicta deesset: e castris publice speciosas
priuatim lugubres duplici uultu recepit: incerta gratu-
landi prius an lugendi officio fungeretur.

De *Posthumio Tuberto* & *Manilio*.

Gitur ego quoq̄ hæsitāte aio uos bellicarum
rerū seuerissimi custodes *Posthumi Tuberte*
& *Manli torquate* memoria: ac relatiōe com-
plector: q̄ a iaduerto fore: ut pōdeŕ laudis q̄ meruistis
obrutus: magis i becillitatem igenii mei detegam: q̄ ue-
strā uirtutē (sicut par est) replentē: tu nāq̄ *Posthumi*
dictator aulū *Posthumiū*: quem ad generis: penetra-
liūq̄ sacrorū successiōne p̄pagandā genueras: cuius in-
fantia blandimēta sinu: atq̄ osculis foueras: quē puerz
litteris: quē iuuenē armis instruxeras: sanctū: fortē amā-
tē tui pariter ac p̄riæ: q̄ nō tuo iussu: sed sua sp̄ote p̄ si-
dio p̄gressus hostes fuderat: uictorem securi feriri ius-
sisti: & ad hoc ip̄erū pagēdū paternæ uocis ministerio
sufficere ualuisti: nam oculos tuos certum scio clarissi-
ma in luce tenebris offusos igēs opus ai itueri nequisse.
Tu itē *Māli Torquate* latino bello cōsul filiū: q̄ prouo-
catus a *Geminio Mæcio* duce tusculanorū ad dimican-
dū te ignaro descenderat: gloriosam uictoriam & spe-
ciosa spolia referentem abripi a lic̄tore: & in modum
hostiæ mactari iussisti: satius esse iudicans patrem for-
ti filio: q̄ patriam militari disciplina carere.

De *L. Quintio Ceicinato*.

Ge q̄to sp̄u putamus usum. *L. Quintiū Ceici-*
natū dictatōrē eo tpe: quo deuictis *Aequico-*
lis & subiugū missis, *L. Minutium* consulatū

OLI. **A**ge q̄to, *L. Quintiū ceicinatū*, de hoc uiro dicemus in ca. de moderatiōe & paupertate: qd̄ uero ad di-
sciplinā militare pertinet: cū parua stas agris subito equoz̄ & uolscorū in cursu, alter cōsulū, *L. Minu-*
cius ad ultionē missus esset: illi neq̄ fortuna neq̄ uis ai i ea re gerēda fuit: nā cū haud p̄cul ab hoste ca-
stra posuisset: nulla clade accepta pavidus iter castra se cōtinebat, quod ubi sensere hostes ex metu alie-

OLI.
Quin-
Ceici-
natus

no creuit audacia: & primo castra expugnare adorti cū nō succederet: ad obsidionē cōuersi munitiōibus circūdāt: q̄ ubi Romā perlatū est obsideri: cōsulē & exercitū tātus pavor & tredidatio urbē incessit: ut dictatorē q̄ primū dici placeret: dictusq; est cōsensu omniū. L. Quintius Ceicinus: q̄ tū erat in agris & rustico inhians operi: audito patriæ statu & honorē & laborē piū prono aīo suscepit. p̄fectusq; cōfestim scripto exercitu oībus ultro nomina dantibus spe certa sub tali duce uincēdi: disposito rerū statu die p̄ximo sub noctē Roma egressus: alacritate mirabili mediāq; nocte ad hostē perueniens: & cōsulem & exercitū obsidione liberauit: hostes ut exprimeret tandem

deponere coegit: q̄ castra eius hostes iidem obsederāt. Indignum. n. maximo imperio credidit: quem non sua uirtus: sed fossa uallūq; tutum p̄stiterat: cuiq; uerecūdiæ non fuerat arma Ro. metu trepida clausis portis contineri: ergo imperiosissimi duodecim fasces: penes quos senatus & æquestris ordinis & uniuersæ plæbis summū decus erat: quorūq; nutu latiū: ac totius Italiæ uires regebant cōtusi atq; fracti dictatorie se aiaduersioni subtrauerunt: ac ne inulta foret gloria militaris. cōsul delicti omnis uindex punitus est. His: ut ita dicā: piaculis mars imperii nostri pater ubi aliqua ex parte a tuis auspiciis degeneratum erat numen tuum propiciabatur: affinium & cognatorum & fratrum nota: filiorumq; strage ignominiosa consulum eiuratione.

De Papirio.

Iusdē ordinis quod sequit̄ Papirius dictator quū aduersus imperiū eius. Q. Fabius Rutilianus magister equitū exercitū in acie eduxisset: q̄q; fuis Samnitibus i castra redierat: tamē neq; uirtute eius neq; successu: neq; nobilitate motus: uirgas expediri eumq; nudari iussit. O spectaculū admirabile: & Rutilianus & magister equitū & uictor scissa ueste spoliatoq; corpe licitorū se uerberibus lacerandū præbuit: ut in acie exceptorū uulnerū nodo sis ictibus cruore renouato uictoriæ: quas modo speciosissimas adeptus erat titulos respergeret. p̄cibus deīde sui exercitus occasionē Fabio cōfugiēdi in urbē dedit: ubi fru-

missum. Piaculis. p̄cenis. nā piaculū significat p̄cena: remediū: delictū: mortē deniq; ipsam. ergo piaculis: expiatiōibus. Paternā a Marte originē sumpsisse dicit̄ Romulus & Remus. Degeneratū. peccatū & delictū aliqd cōmissum esset. nā degenerare est a genere exire uel ab aliq; re alienū esse. Nota ignominiosa. Eiuratione: priuatiōe. nā eiurare ē extra ius facere. quēadmodū dicimus exaugurare extra auguriū facere. sicut eiurare cōtra ius uel extra ius facere. ergo eiuratiōe. abdicatiōe. nā cū cōsulatū ineunt in rēp. iurat: cū deponūt. eo iureiurādo soluunt.

Iusdē ordinis Papirius dictator. Frōtinus li. iiii. L. Papirius curior dictator Fabiū Rutiliū magistrum equitum q̄ aduersum edictū eius quīs prospere pugnauerat: uirgis poposcit cædi securi percussurus nec cōtentiōe aut precibus militum cōcessit animaduersionem. eumq; p̄fugientem Romā p̄secutus est: nec ibi q̄dem remisso prius supplicii metu: q̄ ad genua eius & Fabius cū patre prouolueret & pariter senatus & populus rogarent. L. uero multo prolixius scribit historiā. Fuit hoc bello samnitico: cui cū. L. Furius Camillus consul præesset morbo implicitus dictatōre dixit Papirium Cursorem. q̄ sibi. Qu. Fabiū Rutilianum magistrū equitum dixit q̄bus in castra p̄fectis: paulopost dictator in urbē ad auspiciū petendū accersitur. imperat magistro equitū ut sese loco teneret: nec absente se cū hoste confliget. Fabius cū post profectiōe dictatōris p̄ exploratores cōperisset perinde oīa soluta apud hostes ac si nemo Romāus in samnio esset. seu ferox adulescens indignitate accensus q̄ oīa in dictatōrem uiderentur reposita esse: seu occasiōe bene gerendæ rei ductus: exercitu instructo paratoq; p̄fectus ad hostes cōfligit. Ea fortūa pugnæ fuit: ut nihil relictū sit: quo si affuisset dictator res melius geri potuerit: nō. n. dux militi: nec miles duci defuit. uiginti milia hostiū ea pugna cæsa dicunt: Quod ubi Romæ cognitum est dictator incensus ita redit in castra: Fabium acciri iubet spoliariq; ut de illo su-

cōfessio subactā domitāq; esse gentē sub iugū misit: fiebat aut iugū ex tribus hastis duabus humi defixis superq; eas una trāsuerfa deligata. sub hoc iugo dictator hostes ueluti totidē boues misit. Castris hostiū receptis plenis omnium reg. (nudos. n. miserat) p̄dā oēm suo tātū militi dedit: cōsularē exercitū cōsulem q; ipsum increpans: carebis inq; p̄dæ pte miles ex eo hoste cui prope p̄dæ fuisti: & tu. L. Minuti donec cōsularē aīum incipias habere: legatus sis: legiōibus p̄ris. ita se Minutius abdicat cōsulatu iussusq; ad exercitū manet. sed adeo tū imperio meliori animus mansuete obediens erat ut beneficii magis q̄ ignominia hic exercitus memor & coronā aureā dictatori libræ p̄do decreuerit: & p̄ficiscentem eū patronū salutauerit. Aegcolis. populis q̄ sunt haud p̄cul a Roma. Indignū. n. Putabat illū nō esse imperio dignū: q̄ se exercitūq; suū nō uirtute sed uallo fossaq; tutatus esset. Arma Romana. q̄ semp uictoria fuerūt. Ergo imperiosissimi. xii. fasces. Nūc extollit cōsulatū: ut maiore etiā p̄cena ostēderet: q̄ nec illis qdē dictator pepercerit: q̄ summū imperiū gerebat. Nutu. nā quāto maiore uim & potestatem cōsulatus ostendit: tāto eius magis ostēdit seueritatem dictatoris. Decus. ornamētū nā in cōsulatu senatus maiestas cōtinebat. Nutu imperio & iussu: nā omnes Romani ordines sub imperio dictatoris erāt. poterat. n. & plæbi & senatui & equestri ordini imperare q̄qd uoluisset dictator. At ne lesa. ne res militaris foret inulta. cōsul q̄ aliog; delicta punire cōsueuit ipse punitus est. His ut ita dicā piaculis. Conuertit sermonē suū ad martem Valerius: & est Apostrophe dicens: o Mars iō fuere imperatores Romani adeo seueri: ut numen tuū his p̄cenis placarent: siquid cōtra te fuisset ad-

Aequi
coliPiacu
lumOLI.
Papi
rii se
ueri
tas

meret supplicium: milites reiectis licitoribus Fabium tutant: iamque seditio maxima apparebat, nox eam diremit: Fabius interea Romam profugit: & auctore patre apud senatum de iniuria dictatoris conquerit. Demum superueniente dictatore: tribunorum omnium ac Populi Romani fide implorat qua nihil sibi proficiente fluctuabat eius uita nisi quod populus ad preces & obtestationem conuersus, ut sibi poenam magistrum equitum dictator remitteret. Tribuni quoque inclinata rem in preces subsecuti orare dictatorem insistant ut ueniam errori humano ueniam adolescentiae. Quod Fabius Rutiliani daret, satis eum penarum dedisse, iam ipse adolescens: iam pater, M. Fabius contentionis obliti: procumbere ad

stra senatus auxilium implorauit. Nihilominus enim Papirius in exigenda poena perseuerauit: itaque coactus est pater eius post dictaturam tertiumque consulatum: rem ad populum deuocare: auxiliumque tribunorum plebis supplex pro filio petere: neque hac re seueritas Papirii refranari potuit. Caeterum quum ab uniuersis ciuibus & tribunis plebis rogaretur testatus est: se poenam illam non Fabio, sed, P. R. & tribunorum concedere potestati.

De L. Calpurnio.

Lucius quoque Calpurnius Piso Cos. quum in Sicilia bellum aduersus fugitiuos gereret: & Titius equitum praefectus fugitiuorum multitudine hostium circumuentus arma his tradidisset, iis praefectum ignominiae generibus affici iussit. eum toga laciniis abscissis amictum discinctaque tunica indutum nudis pedibus a mane in noctem usque ad principia per oem tempus militiae adesse, interdixit et ei conuictum hominum usumque balnearum: turmasque equitum quibus praesuerat adeptis equis in funditorum alas transcripsit magnam praefecto dedecus patriae: sed magno Pisonis decore uindicatum est quoniam quidem id egit Piso: ut quod cupiditate uite adducti cruce dignissimis fugitiuis trophaea de se statuere concesserant: libertatique suae seruili manu flagitiosum imponi iugum non erubuerant: amarum lucis usum experirent: mortemque quam effeminate timuerant uiliter optarent.

populi confugere atque illius opere implorare. Uniuersus, Quia uniuersus, P. R. Papirium supplex rogabat: ut eum sibi condonaret: haec Papirii seueritas sic totius exercitus animum a dictatore auertit, ut proximo cum samnitibus praelio: hostes debellari potuerint: nisi milites duci suo gloriam inuidentes uincere noluisent.

Lucius quoque Calpurnius, Hoc quoque bello fugitiuo quod in Sicilia gestum est, cum L. Calpurnius praefectus erat equitum in insidias cecidit fugitiuorum & cum undique circumuentus euadere nullo modo posset: illis arma tradidit, ipse uero cum equitibus euasit. Consul Calpurnius contra disciplinam militarem fecisset: ut qui arma haberet: his depositis in potestate hostium ueniret: ipsum hac poena multauit: ut scissa lacina togae pedibusque nudis in conspectu uigilum staret inter principes: quosque illud praesidium mitteretur, hoc etiam Frontinus affirmat, lib. iiii, ca. i. Dicit, n. L. Piso, C. Titium praefectum cohortis: quae loco fugitiuis cesserat Cincio togae praefecto: soluta tunica nudis pedibus in principibus quotidie stare dum uigiles uenirent iussit conuiuuiis & balneo abstinere. Pisonum dominus a Numa Pompilio duxit originem teste Horatio in poetria ubi loquitur ad Pisones, Vos o Pompilius sanguis carmen reprehendite, Fugitiuorum: Seruorum qui bellum in Siciliam mouerant, A laciniis abscissis, Si ne fimbriis: quae a lacerando dictae sunt, Principia: id est prima acie donec militarent, Funditorum, genus est militiae uilissimum, de equitibus facti sunt funditores: qui fundis glandes in hostes torquebant, Alas ordinem: sed proprie alas sunt equitum: sic dictae quod pedites tegant alarum uice, Magnum praefecto dedecus, Decus imperatoris est seruare rem militarem, dedecus uero corrumpere, Decor: gloria: & ornamento, Quoniam, Fecit enim Piso ut qui se tam turpiter dedissent: his tam sordidis hominibus qui erant cruce digni: uitam morte grauiorem ducerent, nam haec supplicia: quae ignominiae plena erant faciebant ut mori maluissent, Seruili manu, fugitiuorum seruorum,

Papi/
rioru
gens

OLI.

Piso/
nesa
numa